

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Nekić

Naslov naloge: Terapija s pomočjo konja in socialno delo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2013

Št. strani: 76 + 69 strani prilog

Št. tabel: 4 **Št. slik:** 3 **Št. grafov:** 1

Št. prilog: 6 **Št. bibl. opomb:** 1

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Deskriptorji: kvalitativna raziskava, aktivnosti in terapija s pomočjo živali, terapija s pomočjo konja, učinki jahanja, socialno delo.

Povzetek: Pričujoča diplomska naloga preučuje terapijo s pomočjo konja, ki spada v sklop terapije s pomočjo živali (TSŽ), poleg aktivnosti s pomočjo živali (ASŽ). V teoretičnem uvodu predstavim vez med človekom in živaljo, pregledam zgodovinski razvoj terapije s pomočjo živali ter posebej terapije s pomočjo konja (TPK), v nalogo umestim strokovno razdelitev TPK. Posebno pozornost posvečam možnim učinkom jahanja ter konja definiram iz psihosocialnega vidika. Opredelim elemente TPK. Vse skupaj povežem s socialnim delom ter primeri dobre prakse uporabe TPK v socialnem delu iz tujine. Empirično raziskavo sem izvedla s pomočjo individualnih intervjujev (uporabniki TPK) in skupinskega intervjuja (starši uporabnikov TPK). Na podlagi rezultatov ugotovim, da bi socialno delo lahko dopolnili s TPK, tako da bi se oprli na koncepta delovnega odnosa soustvarjanja ter izvirnega delovnega projekta pomoči.

Title: Equine-assisted therapy and social work

Descriptors: qualitative research, animal-assisted activities and therapy, equine-assisted therapy, effects of horseback riding, social work.

Abstract: This thesis explores equine-assisted therapy (EAT) which is, together with animal-assisted activities (AAA), part of animal-assisted therapy (AAT). In the introduction, the theoretical background is given, the bond between human and animal is described, the history of the therapy, especially that with horses (EAT), is dealt with, and the professional classification of EAT is presented. Special attention is given to the possible effects of horseback riding, and the horse is defined from a psychosocial perspective. The elements of EAT are described. All this information is linked to the social part of the thesis, and the examples of good application of EAT in practice, which were all carried out as part of social work abroad. In order to carry out the empiric research, I interviewed individuals (EAT users) as well as a group (parents of EAT users). The obtained results suggest we could complement social work with EAT by taking into account the concept of the working relationship and the concept of the original working project of helping.

DIPLOMSKA NALOGA

**TERAPIJA S POMOČJO KONJA
IN SOCIALNO DELO**

Mentorica: **doc. dr. Lea Šugman Bohinc**

Ana Nekić

Ljubljana, 2013

»Konj ...

je plemenitost brez prevzetnosti,

prijateljstvo brez zavisti,

lepota brez nečimrnosti,

zvest in ubogljiv, a nikoli suženj ...«

(Ronald Duncan)

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici doc. dr. Lei Šugman Bohinc za vse nasvete in pomoč.

Najlepša hvala Barbari Lemut za omogočeno izvedbo raziskovalnega dela diplomske naloge.

Hvala Tini Urbanc za lektoriranje.

Velika zahvala gre vsem mojim najbližjim, saj mi brez njihove podpore in razumevanja ne bi uspelo.

Še posebej pa se zahvaljujem pokojnemu staremu atu, za podarjeno ljubezen do konj.

PREDGOVOR

Že od malih nog sem v stiku z živalmi. Ne spomnim se svojega prvega stika s konjem, vendar stare fotografije pričajo o tem, da so me na konja posedli kaj hitro po tem, ko sem shodila. Še nekaj je na fotografijah zelo očitno – moj nasmešek do ušes. Z leti je moja ljubezen do konj rasla, nanje sem vedno bolj gledala kot na izjemne živali, še posebej pa so me in me vedno znova očarajo njihova moč, ponos ter občutek svobode in lahkotnosti. Konj je veličastna žival z ogromno pozitivne energije, ki jo prenaša tudi na ljudi.

Vpliv, ki ga imajo konji name, me je v času študija pripeljal do vse večjega zanimanja, tako da sem pričela razmišljati o tem, kako bi lahko navdušenje in spoštovanje do konj združila z zadovoljstvom, ki mi ga daje moj bodoči poklic, ter uporabnikom omogočila drugačno pomoč, ki terapijo s pomočjo konja v primerjavi s klasičnimi terapijami postavlja v naravno situacijo. Žival se mi zdi za pomoč pri terapiji še posebej primerna, saj nam izkazuje svojo naklonjenost, nas brezpogojno sprejema in ne obsoja naših dejanj – tako vsaj sklepamo na podlagi osebnih in kliničnih izkušenj mnogih ljudi ter doslej opravljenih raziskav. Konj nas uči odgovornosti ter skrbi za drugega. Prek pregleda literature in z empirično raziskavo sem želela terapijo s pomočjo konja povezati s socialnodelovnimi koncepti.

Vez med človekom in živaljo dobiva vedno večjo veljavo in pomen. Tako konji, kot tudi druge domače živali postajajo pri nas in v tujini vedno bolj priljubljen član delovnega tima v procesu podpore in pomoči.

V diplomski nalogi sem se usmerila na terapijo s pomočjo konja. Predstaviti sem želela dosedanja spoznanja o tej tematiki. V času pisanja diplomske naloge sem imela možnost obiskati kmetijo na Brjah na Primorskem, kjer poteka omenjena terapija. Zanimalo me je, kaj uporabniki doživljajo oziroma občutijo ob stiku s konjem, kako se počutijo pred jahanjem in po njem, kako se je izboljšala njihova problemska situacija ter ali obstajajo morebitna izboljšanja na drugih področjih. Zanimala me je tudi njihova interpretacija pomoči konja. O istih temah sem nato dodala še vidik staršev ter pogled strokovnjakinje, ki izvaja terapijo s pomočjo konja. Uporabniki, njihovi straši in terapevtka so mi bili pripravljeni pomagati ter so

z mano delili svoje izkušnje. Nemogoče je bilo spregledati navdušenje in veselje uporabnikov pri interakciji s konjem.

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD	9
1.1. Vez človek – žival.....	9
1.1.1 Vez človek – konj.....	10
1.2. Zgodovina in razvoj terapije s pomočjo živali.....	12
1.3. Aktivnosti s pomočjo živali (ASŽ) in terapija s pomočjo živali (TSŽ).....	13
1.3.1 Aktivnosti s pomočjo živali (ASŽ)	13
1.3.2 Terapija s pomočjo živali (TSŽ)	14
1.3.2.1. Koliko terapevtska žival razume naše delo?	17
1.3.3 Ustanove, kjer izvajajo ASŽ in TSŽ	17
1.4. Strokovna razdelitev terapevtskega jahanja.....	19
1.4.1 Hipoterapija.....	20
1.4.2 Ergoterapija	21
1.4.3 Specialno pedagoško jahanje ali voltiziranje	21
1.4.4 Parakonjenišvo ali športno rekreativno jahanje oseb s posebnimi potrebami	22
1.4.5 Psihoterapevtsko jahanje	22
1.5. Zgodovinski oris terapije s pomočjo konja	23
1.6. Možni učinki jahanja.....	25
1.6.1 Psihološki učinki	26
1.6.2 Socialni učinki.....	28
1.6.3 Fizični učinki.....	29
1.7. Konj iz psihosocialnega vidika	30
1.7.1 Zakaj uporabiti konja?	30
1.7.2 Psihosocialne in pedagoške aktivnosti s pomočjo konja.....	30
1.7.3 Konj kot realni odnosni objekt.....	31
1.7.4 Konj kot selfobjekt.....	31
1.7.5 Konj kot prehodni objekt	32
1.7.6 Konj kot projekcijsko platno	33
1.8. Elementi terapije s pomočjo konja.....	34
1.8.1 Jahač	34
1.8.2 Kdaj je priporočljivo uporabljati terapijo s pomočjo konja in kdaj ne?.....	35

1.8.3 Terapevtski konj.....	36
1.8.4 Terapevtski tim.....	36
1.9. Uporaba terapije s pomočjo konja pri nekaterih skupinah otrok in odraslih s posebnimi potrebami	38
1.9.1 Motnja avtističnega spektra	38
1.9.1.1. Terapevtsko jahanje pri otrocih z MAS	39
1.9.2 Motnja v duševnem razvoju	39
1.9.2.1. Terapevtsko jahanje pri osebah z motnjo v duševnem razvoju.....	40
1.9.3 Starši otrok s posebnimi potrebami.....	41
1.10. Strokovne kompetence za delo z mladimi s posebnimi potrebami.....	42
1.11. Povezava s socialnim delom	42
1.12. Tuji primeri dobre prakse socialnega dela s pomočjo konja.....	46
1.12.1 Socialno delo in konj.....	46
1.12.2 Kaj je model EAGALA?	46
1.12.3 Veterinarsko socialno delo	47
2. PROBLEM	49
3. METODOLOGIJA	50
3.1. Vrsta raziskave.....	50
3.2. Merski instrumenti ali viri podatkov.....	50
3.3. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec	51
3.4. Zbiranje podatkov oziroma empiričnega gradiva	53
3.5. Obdelava gradiva	54
4. REZULTATI	56
4.1. Uporabniki	56
4.2. Starši	58
4.3. Terapevtka.....	60
4.4. Poskusna teorija	62
5. RAZPRAVA IN KRITIČNA REFLEKSIJA RAZISKAVE	64
6. SKLEPI.....	69
7. PREDLOGI	70
8. VIRI.....	71
9. INTERNETNI VIRI	75

10. PRILOGE	77
10.1. Vprašalniki.....	77
10.2. Pogovori z uporabniki.....	79
10.3. Skupinski intervju	99
10.4. Pogovor s terapevtko.....	119
10.5. Fotografije s terapij s pomočjo konja.....	138
10.6. Povzetek.....	140

SEZNAM TABEL

Tabela 1.1. Rezultati terapevtskega jahanja v Ameriki	20
Tabela 1.2. Tri skupine učinkov terapevtskega jahanja.....	25
Tabela 3.3. Vključenost uporabnikov v Sožitje in/ali Cirus.....	52
Tabela 3.4. Pregled vzorca	52

SEZNAM SLIK

Slika 1.1. Strokovna pomoč.....	16
Slika 1.2. Strokovna razdelitev terapevtskega jahanja	19
Slika 1.3. Dečkov zapis doživljanja konja in jahanja	41

SEZNAM GRAFOV

Graf 1.1. Simpatije do konja v Sloveniji	11
--	----

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Vez človek – žival

Turner (2007 v Fine 2010: 4–6) pravi, da je vez človek – žival (»human – animal bond«) fenomen, ki spremlja ljudi, odkar so prvič udomačili žival. Moč povezave med ljudmi in živalmi je hitro pripomogla, da so živali dobile svoje vloge in postale članice družin. Vsa literatura, od najstarejše naprej, priča o tem, da je v tem razmerju nekaj še posebej nenavadnega in drugačnega od tistega v razmerju med ljudmi. Robinson (1995 v Fine 2010) razlaga, da bolj, kot je podobna socialna organiziranost in sistem komunikacije dveh živalskih vrst, bolj se bosta vrsti razumeli. Pravi tudi, da človeška povezava z drugimi živalskimi vrstami zapolnjuje potrebe, ki so zunaj dosega ekonomskih potreb.

Pionirji izraza »human – animal bond« so bili Lorenz (etolog), Levinson (psihoterapevt) in Bustad, ki velja za ustanovitelja Delta Society (Fine 2010: 4–6).

Zanimanje za povezavo med človekom in živaljo se je v Veliki Britaniji pojavilo v preteklosti kot rezultat poročanje priljubljenega tiska in medijev o vplivu živali na življenje ljudi. Pri ljudeh je to vzbudilo veliko zanimanja (ibid.).

Katz (2003 v Fine 2010: 4–6) piše o tem, kako lastniki domačih živali uporabljajo pse za zapolnitev pomanjkanja čustvene podpore v njihovih življenjih. Vloge ljudi v razmerju z njihovimi hišnimi ljubljenci so pogosto vzporedne vlogam v razmerju med dvema človekoma, še posebej med otrokom in staršem. Opozarja, da so lastniki ustvarili velika pričakovanja do svojih hišnih ljubljencev in pri tem pozabili, da živali niso ljudje.

Nikakor ne smemo pozabiti, da imajo tako konji kot ostale živali tudi svoje pravice, vendar jih povsod po svetu ne ščitijo zakoni, ki očitno obstajajo zgolj na papirju, saj nimajo dovolj pravne moči, da bi se jih udejanjalo tudi v praksi. V Parizu je bila 15. 10. 1978 s pomočjo UNESCO sprejeta Deklaracija o pravicah živali, ki predstavlja etične in ekološke temelje prizadevanja za pravice živali (Humar 2005: 32).

Povezovanje (»bonding«) je oblika tesnega stika v razmerju, na primer med materjo in otrokom, ženo in možem ali med dvema prijateljema (Fine 2010: 4–6).

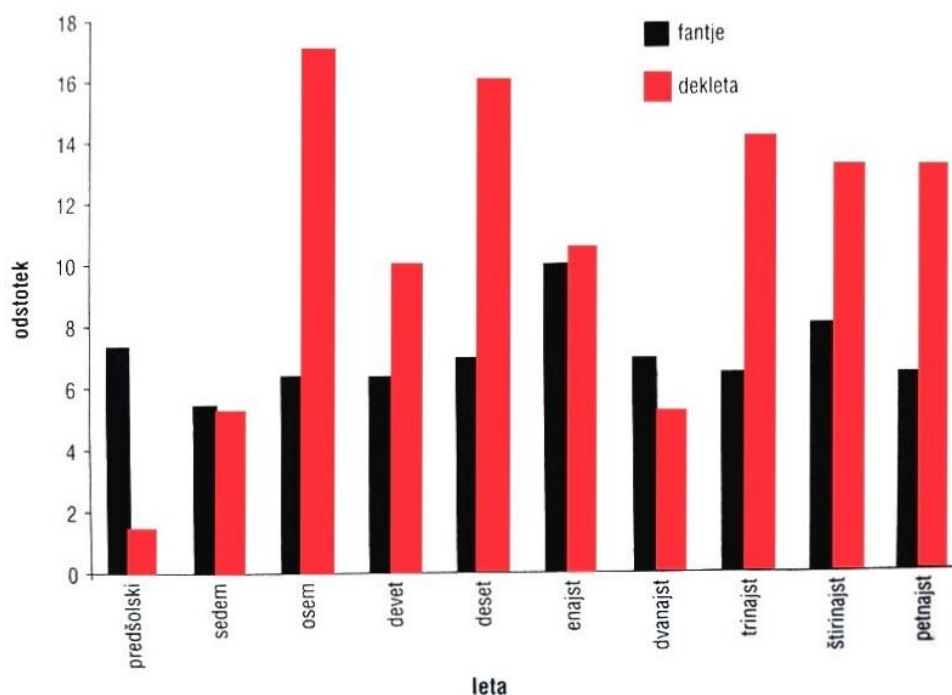
Podobno lahko opazimo tudi pri živalih, še posebej pri pticah in sesalcih, pri katerih ravno tako uporabljamo izraz »bonding« (ibid.).

Domače živali so vedno socialne vrste, ki kažejo socialne interakcije in željo po povezovanju med sabo. Človeška skupnost uporablja isti izraz (»bonding«), ker želi prikazati podobnost vezi med otrokom in staršem. Ljubitelji živali želijo to prikazati kot nekaj zdravega in naravnega, medtem ko nasprotniki menijo, da vez z živaljo ne posnema vseh psiholoških implikacij vezi med dvema človekoma (ibid.).

Na tem mestu dodajam še sledeč citat: »Izoblikujmo zdrav odnos človek – žival, saj ima tudi žival pravico ostati žival! Zato tudi živali ne smemo imeti kot nadomestilo za človeške odnose. Naše življenje bo zdravo in kvalitetno v tem pogledu, če bodo odnosi z živalmi dopolnili medčloveškim odnosom.« (Marinšek, Tušak 2007: 10).

1.1.1 Vez človek – konj

Predvsem domače živali ustvarjajo okolje, ki je nevsiljivo in polno življenja. Velikokrat lažje pristopimo k živali kot k človeku. Pri tem so konji nekaj posebnega, saj nudijo najrazličnejše možnosti; lahko jih opazujemo, čistimo, negujemo, krmimo in jahamo. V svojem vedenju so stalni in zanesljivi, vendar so pri tem izključene nepredvidljive situacije, na primer ko se konj česa ustraši. Imajo dober čut za varovanje otrok; znani so primeri, ko je konj obstal, ko je začutil, da bi otrok lahko padel z njegovega hrbta (Globočnik 2001: 351).

Graf 1.1. Simpatije do konja v Sloveniji (vir: Tušak in Tušak 2002: 260)

Avtorja Tušak in Tušak (2002: 260–261) navajata, kako je iz dveh raziskav (Tušak 1997 in Ocepek, Tušak 1999) razvidno, da je konj na tretjem mestu po priljubljenosti med ljudmi, in sicer tako med odraslimi kot tudi med otroki. Odnos se seveda spreminja glede na razvojno stopnjo otroka in mladostnika.

Na grafu lahko vidimo spremenljivost otrokovega in mladostnikovega odnosa do konja glede na starost in spol. Razvidno je, da imajo dekleta veliko raje konje kot dečki, z izjemo predšolskih in dvanajstletnih dečkov (ibid.).

Na področju aktivnosti oziroma terapije z živalmi se je za signale, ki jih jahač daje konju s sediščem, rokami in nogami ter tako prenese svoje želje do konja, uveljavil izraz *dejstva* (Petrovič 2001: 30–32). Humar (2005: 51–53) meni, da konj človeka dojema kot nadrejenega vodjo v svoji čredi, in zato na tako imenovana *človeška dejstva* ne reagira le instinktivno, temveč želi človeku tudi ustreči. Konji zelo hitro ugotovijo ter ocenijo, kdo je v prostoru glavni in čigav glas je najpomembnejši, s tem pa se zavedajo, da ga morajo poslušati. Če si pridobimo konjevo simpatijo in naklonjenost, nam bo zelo rad pomagal. Včasih se zdi, da konj sprejema naše ukaze avtomatično, vendar je to le dokaz, da smo ga dobro pripravili.

V bližini konja moramo vedno delovati odločno in pokončno, tako izrazimo več moči in samozaupanja. Navadno konji ne marajo sodelovati z osebami, ki so za delo z njimi neusposobljene, saj tako ne vedo, kaj te od njih želijo. Humar pravi: »Vsak učenec ali trener mora vzgojiti najprej svoje srce, šele nato konja.« (ibid.: 8).

Dejstva (glas, vidni znak, roke, težišče, sedišče, noge ...) morajo biti podana z občutkom, da lahko omogočajo uspešen dialog s konjem. Biti morajo nedvoumna, jasna in vedno enaka za vsako posamezno vajo. Dalj časa trajajoča in monotona *dejstva* naredijo konja »gluhega«. Zelo pomembno je tudi *navidezno dejstvo* – naša misel (ibid.: 53).

Ne glede na namen sodelovanja s konjem ne bomo s treningom dosegli ničesar, če se bomo zadovoljili le z njegovim fizičnim sodelovanjem. Čimbolj moramo vključevati tudi njegovo inteligenco in psihično sodelovanje. Tako konj postane naš partner (ibid.: 53).

1.2. Zgodovina in razvoj terapije s pomočjo živali

(Celotni razdelek povzemam po Tušak 2002: 253)

Živali imajo že od nekdaj pomembno vlogo v človekovem razvoju in življenju. Njihova vloga se je čez čas kazala kot široka paleta uporabnosti: od hrane, transporta vse do čaščenja, v zadnjem času pa se je omejila predvsem na družabnika in pomočnika. V mnogih raziskavah se je pokazal pomemben vpliv živali na otrokov razvoj. Robinson (1995) je pisal o izkušnji Borisa Levinsona, ki je po naključju dognal, kako močno lahko žival vpliva na otroka, ko je terapevtsko delal z dečkom, ki ji imel hude težave z vzpostavitvijo socialnih kontaktov. V mesecu dni, ki ga je preživel z otrokom, ta z njim ni spregovoril ene same besede. Levinson je imel psa, a ga je pred prihodom dečka vedno umaknil iz sobe. Nekega dne pa se je deček, ki je prišel na terapijo nekoliko prej, srečal s psom. Levinson ni mogel verjeti svojim očem, ko je deček v zelo kratkem času vzpostavil stik s psom in se začel z njim pogovarjati. Že leta 1944 je sicer James H. S. Bossard v reviji *Mental Hygiene* objavil članek o pomembni vlogi domače živali v življenju družine in pri mentalnem zdravju njenih članov, še posebej otrok, vendar je šele Levinson tisti, ki ga, po objavi članka z naslovom *The dog as a »co-therapist«*

v isti reviji leta 1996, imenujemo za začetnika modernih raziskav o interakciji med človekom in živaljo.

Žival ima mnoge vplive na otroka. Tako ne moremo mimo dejstva, da lahko žival vpliva tako na otrokov kognitivni in socialno-emocionalni razvoj, kot tudi na družinske in druge socialne odnose otroka ter navsezadnje na njegovo počutje. Skrb za živali si starši in otroci velikokrat delijo, vključevanje otrok v delo pa vpliva na oblikovanje otrokovega samospoštovanja.

Pri otrocih, ki se ukvarjajo z živalmi, pogosto opazimo večje sposobnosti empatije, ki imajo v socialno-emocionalnem razvoju pomembno vlogo. Obenem pa je žival velikokrat vir socialne podpore. Fine (2000) poroča o raziskavah Sandersa in Robinsona (1991), Harta, Zasloffa in Benfatta (1996) ter Katchra, Becka in Levina (1998), ki potrjujejo te ugotovitve.

1.3. Aktivnosti s pomočjo živali (ASŽ) in terapija s pomočjo živali (TSŽ)

1.3.1 Aktivnosti s pomočjo živali (ASŽ)

»Aktivnosti, kjer sodelujejo živali (originalno Animal Assisted Activity AAA, slovensko ASŽ), dajejo možnost za motivacijske, izobraževalne, sprostitvene in terapevtske koristi, ki izboljšujejo kvaliteto življenja. ASŽ so postavljene v določeno okolje s posebej izučeni strokovnjaki in tudi prostovoljci v povezavi z živalmi, ki ustrezajo določenim kriterijem.« (Standards of Practice for Animal-Assisted Activities and Therapy v Marinšek, Tušak 2007: 136).

V praksi to pomeni, da so aktivnosti s pomočjo živali v splošnem »meet and greet« (spoznaj in pozdravi) aktivnosti, ki vključujejo živali, ki obiskujejo ljudi. Gre za to, da se lahko pri določeni skupini ljudi izvajajo iste aktivnosti, za razliko od terapevtskega programa, ki je oblikovan individualno, za točno določeno osebo. Glavna značilnost ASŽ je, da nam za vsak posamezen obisk ni potrebno pripraviti specifičnih ciljev obiska. Vsebinsko obiska spontano prilagajamo trenutni situaciji, to pa velja tudi za dolžino obiska. Poleg tega strokovnemu osebju in prostovoljcem ni potrebno beležiti poteka obiska (povzeto po Internetnem viru 1).

Primer ASŽ

Skupina prostovoljcev pride s svojimi mačkami in psi enkrat mesečno na obisk v dom starejših občanov. Obisk poteka v obliki skupinskih aktivnosti ob pomoči osebja doma. Vodja prostovoljcev vodi neuradno evidenco o prisotnih. Čeprav je osebje vključeno, ni določenih konkretnih ciljev aktivnosti (ibid.).

1.3.2

Terapija s pomočjo živali (TSŽ)

»Terapija s pomočjo živali (TSŽ) je usmerjena v določen cilj, v katerem je žival, ki ustreza določenim kriterijem, enakovreden udeleženec procesa zdravljenja. Izvajajo jo posebej za to izučeni strokovnjaki. TSŽ je namenjena pospešenemu izboljšanju človekovega fizičnega, socialnega, čustvenega in miselnega oz. intelektualnega funkcioniranja. TSŽ se lahko izvaja v različnem okolju in lahko poteka na individualni ali skupinski ravni. Celoten proces dokumentiramo tako kot pri vseh terapevtskih posegih in na koncu tudi ovrednotimo njegovo učinkovitost, kot to zahtevajo standardi.« (Standards of Practice for Animal Assisted Activities and Therapy v Marinšek, Tušak 2007: 140).

»Terapija s pomočjo živali ni delo z živalmi, to je delo s pomočjo živali, najpogosteje za ljudi. Ali povedano drugače: terapija s pomočjo živali je delo z ljudmi – s pomočjo živali.« (Ilič 2013: 5).

Sudekum Trotter (2012: 6) opisuje terapijo s pomočjo živali kot pomagalo terapiji, pri kateri lahko terapevt vključi žival v terapijo ne glede na njegov dosednji način dela. Srečanja lahko potekajo s posamezniki ali pas terapevtsko skupino. TSŽ je uporabna pri zelo širokem razponu starosti uporabnikov.

Fine (2010: 17) piše o tem, kako je imel Freud v svoji pisarni zelo pogosto psa (chow chowa), celo med psihoterapevtskimi srečanji. Prvotno je bil pes v Freudovi pisarni zato, da je bil terapevt on njegovi prisotnosti bolj sproščen. Toda Freud je kmalu ugotovil, da prisotnost psa deluje sproščujoče tudi na njegove paciente med terapijo. Ta sprememba je bila najbolj opazna, ko je delal z otroki ali mladostniki. Zdelo se mu je, da so pacienti takrat bolj odprti za

pogovor. Ravno tako so bili bolj pripravljeni govoriti o neprijetnih temah. Pozitivni rezultati pa niso bili vidni le pri prej omenjenih skupinah ljudi, ampak tudi pri odraslih.

Med psihoanalizo, ko se ljudje približujejo »razkritju«, se pogosto pojavlja »faza odpora«. V tej fazi se lahko zgodi, da oseba noče več govoriti ali pa začne prikrivati informacije. Freud je ugotovil, da je ta faza manj intenzivna ob prisotnosti psa (ibid.).

Iličeva (2013: 13) navaja, da je TSŽ interdisciplinarna in komplementarna.

Uvrščena je med druge zdravstvene dejavnosti (šifra 86.909 po Standardni klasifikaciji dejavnosti), vendar ob tem dodaja, da TSŽ presega to opredelitev, saj lahko njene učinke ocenjujemo in merimo tudi na področjih izven zdravstva (ibid.).

Marinšek in Tušak (2007: 121) pravita, da se za TSŽ najpogosteje uporablja psa, saj je lahko ta neprestano na voljo kot sopotnik.

Ko ista avtorja (2007: 126) govorita o terapevtskem jahanju, poudarjata pomembnost strokovne supervizije delovnega tima.

Supervizija je po Milošević Arnold (2009: 3) »posebna metoda dela strokovnih delavcev in podpora njihovem strokovnemu in osebnemu razvoju. V superviziji se strokovnjaki učijo iz svojih izkušenj, ki jih analizirajo in primerjajo z izkušnjami drugih, omogoča jim konstruktivno predelati strese, ki jih doživljajo pri svojem delu in spoznavajo sami sebe. Supervizija jim omogoča povezavo teoretičnih spoznanj s praktično izkušnjo in obratno«.

Na sledeči sliki vidimo modul, po katerem v Mladinskem klimatskem zdravilišču (MKZ) Rakitna poteka terapija s pomočjo konja. Iz modela strokovne pomoči lahko razberemo, da je supervizija pomemben sestavni del strokovne pomoči.

Slika 1.1. Strokovna pomoč (vir: Internetni vir 9)

Kot pomemben »delček mozaika« pa lahko v modelu opazimo tudi navedbo vključenosti socialnega delavca, ki je del strokovnega kadra, ta pa del prej omenjene strokovne pomoči. To delovanje lahko primerjamo z izrazom multidisciplinarni tim.

Živič opredeljuje multidisciplinarni tim kot formalno delovno skupino, ki jo sestavljajo strokovnjaki različnih strok. Pri svojem delu skupina obravnava isti problem iz različnih vidikov ter ima postavljene skupne cilje glede na problem, ki ga rešuje (Internetni vir 15).

Marinšek in Tušak (2007: 103–105) najbolj splošno oceno o koristni uporabi živali v terapevtskem okolju navezujeta na njihovo vlogo oblikovalca, pozitivne naravnosti medsebojnih odnosov in vlogo negovalca. V pogovoru delujejo živali kot vez med uporabnikom in terapevtom. Žival s svojo prisotnostjo nudi občutek tolažbe, lagodja. Številni avtorji ugotavljajo tudi, da prisotnost živali zmanjša vznemirjenje ljudi in ima pomirjujoč učinek. Živali so nekakšen katalizator za pogovor. Uporabniki ocenjujejo okolje, v katerem poteka terapija z navzočnostjo živali, prijaznejše, kot bi bilo v primeru, da živali v njem ne bi bilo. Te situacije doživljajo tudi kot bolj varne. Poleg tega ljubeča interakcija med živaljo in terapevtom uporabniku kaže nekatere dobre lastnosti terapevta, kar lahko spodbudi razvoj odnosa.

1.3.2.1. Koliko terapevtska žival razume naše delo?

(povzeto po Ilič 2013: 8–11)

Avtorica Ilič pravi, da žival ne bo delovala kot je potrebno, če pri tem ne bo imela svobodne izbire sodelovanja. Tako kot ljudje imajo tudi živali potrebo po motiviranosti, občutku vzajemnega zaupanja in pripadnosti. Tako človek kot žival morata čutiti, da se pri delu njuni vlogi dopolnjujeta in prepletata.

Žival se je sposobna zavedati, da pomaga. Lahko razume smisel delovanja, ki ga terapevt oziroma vodnik pričakuje od nje. Vendar je to mogoče le, če se oba potrudita razumeti drug drugega.

Pogosto se dogaja, da žival bolje razume človeka kot obratno, predvsem zato, ker ima človek višje razvit razum, pri tem pa pozablja na empatijo in pozoren posluš, opazovanje. Poleg tega lahko žival loči svojo vlogo in vlogo terapevta, podobno kot se zaveda vloge v krdelu.

1.3.3 Ustanove, kjer izvajajo ASŽ in TSŽ

(povzeto po Marinšek, Tušak 2007: 153–155)

Domovi za ostarele

Ljudem v domovih ASŽ in TSŽ nudita možnost za neprestano senzorno stimulacijo in socialno integracijo. Poleg tega raziskave kažejo zelo ugodne vplive na njihovo povečanje pozornosti in sposobnosti daljše koncentracije. Ob prisotnosti živali se jim zmanjšuje krvni pritisk in pulz, s čimer se zmanjšujejo efekti stresa. Skrb za živali pa povečuje tudi skrb zase.

Institucije za paciente s terminalnimi obolenji

To so institucije, kjer ležijo bolniki z boleznimi, kot sta na primer rak in AIDS. Veliko ljudi se teh bolnikov izogiba, medtem ko živali ne poznajo predsodkov, temveč pomagajo tem ljudem pri zmanjševanju osamljenosti, izoliranosti in obupanosti.

Bolnišnice

Ljudje v bolnišnicah hitro začutijo, če se kdo zaradi njih počuti nelagodno. Živali pa bolnike sprejemajo brezpogojno, tako da se ti počutijo mirnejši, srečnejši, ublažijo pa se tudi njihove težave v socialni interakciji in komunikaciji. Prisotne so tudi številne druge koristi.

Šole

Žival se lahko uporablja na dva načina, in sicer, da je le-ta tema pogovora, ali pa da se preko nje pogovarjamo z otrokom. Posebni uspehi so vidni pri otrocih z avtizmom, otrocih s čustvenimi in telesnimi težavami ter tistih, ki so zanemarjeni ali pa so bili zlorabljeni.

Psihiatrične ustanove

V teh ustanovah se je korist pokazala pri izoliranih posameznikih, saj živali pomagajo pri oblikovanju socialnih interakcij. Pri pacientih so zaznali manjše znake samomorilnosti in nasilnost ter povečano voljo za sodelovanje.

Zapori

Pri zapornikih živali zmanjšujejo stopnjo depresivnosti. Med drugimi učinki sta pomembnejša povečevanje sposobnosti obvladovanja lastnega vedenja ter manj sporov in zlorab. V nekaterih programih zaporniki učijo pse za pse vodnike slepih.

1.4. Strokovna razdelitev terapevtskega jahanja

Slika 1.2. Strokovna razdelitev terapevtskega jahanja (vir: Bordjan 2010: 70)

Terapevtsko jahanje je skupen izraz za različne oblike pomoči konja človeku. Po nemški razdelitvi DKThR (Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten, v prevodu nemški kuratorij za terapevtsko jahanje; največja organizacija za terapevtsko jahanje v Evropi) se deli na štiri osnovna področja: psihologijo, medicino, pedagogiko in konjeniški šport. Med njimi ne moremo potegniti jasne ločnice, saj se področja med sabo prepletajo, je pa vsako izmed njih naravnano k jasno zastavljenim ciljem, ki jih opredeljuje posamezno področje delovanja (povzeto po Bordjan 2010: 70).

Marinšek in Tušak (2007: 171–172) navajata, da je terapevtsko jahanje namenjeno različnim skupinam ljudi, ki so tako ali drugače rizične. Podajata podatke o rezultatih terapevtskega jahanja v Ameriki, kjer so program ovrednotili udeleženci, starši in učitelji. Strnila sem jih v sledeči tabeli.

Tabela 1.1. Rezultati terapevtskega jahanja v Ameriki (Marinšek in Tušak 2007: 171–172)

PODROČJE	motorične veščine	težave na jezikovnem področju	čustvena kontrola, socialna zavest, izboljšanje samopodobe, stik s sovrstniki	delovne navade	samozaupanje	zmanjšanje raznih negativnosti
ODSTOTEK IZBOLJŠANJA	7–31 %	9–29 %	6–19 %	17 %	87 %	52 %

V Sloveniji se pogosto za vsa področja napačno uporablja izraz hipoterapija. Potrebe posameznika in narava motnje pa sta tista vidika, ki določata, katero izmed področij bomo izbrali (Globočnik 2001: 343).

1.4.1

Hipoterapija

Po avtoricah Adamič Turk in Japelj (2010: 24) je hipoterapija fizioterapevtska metoda, ki izkorišča konjevo gibanje za izboljšanje otrokove drže, ravnotežja, koordinacije in celostne funkcije. Otrok aktivno sedi na konju in ne vpliva na konjevo gibanje, zato se pri terapiji sedla ali stremena ne uporablja. Otrok se mora prilagoditi gibanju konja in ohranjati ravnotežje. Konjevo gibanje omogoči avtomatske reakcije. Hipoterapija ima nenadomestljive in edinstvene lastnosti, ki stimulirajo gibalne vzorce, ki so zelo podobni človeški hoji. Konjeva hoja odda v otrokovo telo sto deset večdimenzionalnih impulzov na minuto, kar pri otroku povzroči reakcijo, kakršne ne moremo izvabiti z drugimi nevrološkimi metodami.

Darja Nagode pravi: »V Sloveniji je hipoterapija priznana medicinska metoda, vendar žal še ni dostopna povsod in vsakomur. Tudi še ni plačljiva s strani zdravstvene zavarovalnice, zato pri plačilu pogosto pomagajo različna društva, nemalokrat pa so plačniki tudi uporabniki sami.« (Internetni vir 2).

Ergoterapija je senzorna integracija s pomočjo konja. Senzorna integracija je nevrološki proces, ki organizira informacije pri posamezniku iz čutil in okolja in tako daje možnost odziva telesa v povezavi z okoljem. Naše telo deluje po navodilih, ki nam jih dajejo naša čutila (sluh, tip, voh, vid, in okus). V neprestani povezavi s procesom senzorne informacije je kar osemdeset odstotkov živčnega sistema. Senzorna integracija je osnova za kompleksnejše učenje in vedenje v okolju. Aktivnosti ob in na konju lahko stopnjujemo in prilagajamo na tak način, da posamezniku pomagamo, da se ta lažje prilagodi in sprejme dražljaje iz okolja (povzeto po Bajde 2010: 33, 35).

(povzeto po Zadnikar, Internetni vir 14)

Avtorica Zadnikar meni, da je pri specialno-pedagoškem jahanju ali voltižiranju v ospredju individualna spodbuda preko medija – konja predvsem ugodno vplivanje na počutje, razvoj in vedenje. Pri tej dejavnosti se izrisuje kombinacija jahalne športne vsebine in ravnanje s konjem ter njegov vpliv na človekov duševni, telesni, duhovni in socialni položaj.

Voltižiranje (franc. »voltigner« iz voltiger – skakati, frfotati – pomeni telovaditi na dirjajočem konju ali na telovadnem orodju, hoditi po vrvi) poteka tako, da ima pedagog, ki je tudi jahalni inštruktor, na lonžo (dolga povodec) pripetega konja. Oseba sedi na konju in med različnimi načini konjskega hoda izvaja predvsem vaje za ravnotežje. Pri tem ne vpliva na vodenje konja. Usmerja ga pedagog. To pomeni, da ga z glasom, lonžirnim bičem in lonžo usmerja v velikem krogu okoli sebe. Konja lahko hkrati jahata dva ali celo trije učenci, odvisno od teže učencev in zmogljivosti konja. Ostali udeleženci skupine celotno dogajanje pozorno spremljajo in se na ta način učijo. Pomemben cilj tovrstnega skupinskega dela je spodbujanje.

1.4.4

Parakonjenišstvo ali športno rekreativno jahanje oseb s posebnimi potrebami

(povzeto po Lavrič, Internetni vir 7)

To področje delimo na dve veji:

1. športno jahanje za osebe s posebnimi potrebami;
2. vožnjo z vpregami.

Pri športnem jahanju se osebe učijo pravilnega seda na konju, jahalnih veščin in pravilnega delovanja na konja. Osebe si po svojih zmožnostih samostojno pripravijo konja. Pri tem gre za prijetno druženje med konji in jahači, ki imajo enak interes. Vse to pripomore k ustvarjanju veselega razpoloženja, socialni integraciji in zadovoljstvu, ki nastaja skozi dialog konj – človek. Cilji športnega jahanja so: učenje jahalnih veščin, razvijanje prijateljstva, potrpežljivosti in odločnosti, koristno preživljanje prostega časa, samodisciplina in podobno. Med možnostmi športnega jahanja sta napredovanje v vrhunski šport in tekmovanja v mednarodnih merilih.

Po svetu so organizirana tekmovanja na državnih nivojih, mednarodna tekmovanja, evropsko in svetovno prvenstvo. Dresurno jahanje za osebe s posebnimi potrebami je postalo tudi šport, ki je vključen na paraolimpijske igre.

1.4.5

Psihoterapevtsko jahanje

Kot neverbalna, telesno usmerjena metoda je psihoterapevtsko jahanje zelo primerno za terapijo pri posttravmatskih težavah, saj konj kot rastlinojeda in plašna žival prej kot plenilca simbolizira žrtev, klientu pa to omogoča, da ponovno vzpostavi realitetno kontrolo ter druge mehanizme in pridobi zaupanje do ljudi in sveta. Ukvarja se tudi z lajšanjem simptomov psihiatričnim klientom, na primer osebam, ki so jim postavili diagnoze, kot sta psihoza in kronična shizofrenija, ter z zdravljenjem odvisnosti in nevroz. Konj se sicer lahko uporablja kot del običajne psihoterapije, torej ima lahko psihoterapevt poleg klasičnih ur še ure s konjem (povzeto po Internetnem viru 10).

Bordjan (2010: 72, 73) pravi, da je psihološka pomoč konjev veja terapije s pomočjo živali in pomeni, da strokovnjak (na primer terapevt, socialni delavec, zdravnik, psiholog ...) vključi konja v terapevtski ali pedagoški proces z namenom nudenja pomoči in podpore pri čustvenih težavah, težavah pri socialnem funkcioniranju, različnih psihičnih stiskah in motnjah, pri tem seveda sledi konkretnim ciljem, obravnava pa je strokovno pripravljena in vodena.

1.5. Zgodovinski oris terapije s pomočjo konja

Adamič Turk in Japelj (2010: 25) menita, da pomembno prelomnico v človeški zgodovini predstavlja ukrotitev konja, namensko spreminjanje njegovega gibanja, in s tem spremenjen namen uporabe – lov, delo, vojskovanje in šport. Stari Grki so konju pripisovali čudežno moč, saj naj bi ježa »dvignila voljo do življenja in prebudila duha«.

Marinšek in Tušak (2007: 158) v svojem delu govorita o tem, kako je Theodor Quellmalz leta 1735 iz Leipziga poročal o terapevtskem jahanju kot o zdravem, na novo izumljenem načinu gibanja. Ravno tako je August Tissot leta 1777 v svojih razpravah opisoval jahanje kot »tretma«.

Dolenc Veličkovič (2007: 5, 6) pa navaja, da uporaba konja v medicinski rehabilitaciji in pedagoškem usposabljanju ni nov koncept. V letu 1870 je Chassigne v Parizu ugotovil, da jahanje koristi bolnikom z različnimi nevrološkimi motnjami, ker ti po njem izboljšajo svojo držo, ravnotežje in mišično usklajevanje. Leta 1946 so v Skandinaviji po dveh epidemijah poliomielitisa uvedli terapevtsko jahanje. Nadaljnji razvoj jahanja za osebe s prizadetostjo gibanja je vzpostavila Liz Hartel, ženska s paralizo po prebolelem poliomielitisu, ki je osvojila srebrno kolajno v dresuri na olimpijskih igrah leta 1952. Norveška fizioterapevtka Eilset Bodther je prva organizirala terapevtsko jahanje za otroke s prizadetostjo gibanja. Po letu 1956 se je terapevtsko jahanje razširilo tudi v Angliji, Nemčiji, Švici ter na Nizozemskem in Češkem. V ZDA je bil prvi center za terapevtsko jahanje ustanovljen leta 1969 v Michiganu. Že leta 1988 je bilo v ZDA preko dvesto centrov za terapevtsko jahanje.

Fizioterapevtka Dolores B. Bertoti je izvedla in objavila prvo raziskavo o učinkih terapevtskega jahanja pri otrocih s cerebralno paralizo (*Physical Therapy*, Vol.68, Number 10, October 1988), v kateri poroča o statistično signifikantni razliki kakovosti drže in gibanja pri isti skupini otrok s cerebralno paralizo pred začetkom terapevtskega jahanja, ki so ga izvajali deset tednov dvakrat tedensko, in po njem (ibid.).

Kako je z zgodovinskim orisom na Slovenskem?

V literaturi in na medmrežju lahko najdemo manjše razlike pri opredelitvi zgodovinskega orisa pri nas, vendar sem se, ker ne gre za velika odstopanja, odločila za opredelitev zgolj po avtorici Dolenc Veličkovič.

Že v prvem letu (1977) delovanja Gorenjskega društva za cerebralno paralizo je Dolenc Veličkovič sodelovala z nevrofizioterapevtko Mileno Rejc ter pridobila za sodelovanje tudi gospoda Prešerna iz Vrbenj pri Radovljici, ki je na svoji kmetiji vodil konjeniški klub in odlično obvladal konja na dolgih vajeih. Kljub pomanjkljivem znanju, so jo navdušili odzivi otrok, ki so sodelovali tako čustveno (vedenjske spremembe), kakor tudi gibalno (ibid.).

V letu 1993 so v okviru Gorenjskega društva za cerebralno paralizo za petindvajset otrok s to boleznijo organizirali zimsko šolo v naravi v Kobilarni Lipica, kjer so s pomočjo lipiških jahačev izvajali terapevtsko jahanje. Poleg avtorice Dolenc Veličkovič sta sodelovali še RNO (razvojno-nevrološka obravnava) fizioterapevtka Marija Bogataj in RNO inštruktorica, fizioterapevtka Neda Rotar. Otroci so žareli od veselja in spremembe na njihovem celostnem vedenju so bile očitne (ibid.).

Ko je zaradi nerazumevanja okolice gospod Prešeren v Vrbnjah prenehal s konjeniško dejavnostjo, je tudi terapevtsko jahanje na Gorenjskem presahnilo do prihoda prve doma usposobljene diplomirane hipoterapevtke Darje Nagode, dipl.ft., v letu 2005, za kar gre zasluga Cirusu Kamnik in inštruktorici hipoterapije Moniki Zadnikar, dipl.fiziot., spec. nevrofizioterapije (ibid.).

Terapevtsko jahanje se je nato nadaljevalo pod vodstvom I. Petrovič v Topolščici pri bolnikih z multiplo sklerozo ter nato polno zaživelo in se razvilo v Cirusu Kamnik, ki je postal tudi prvi slovenski edukacijski center za hipoterapevte pod vodstvom inštruktorice Monike Zadnikar (ibid.).

1.6. Možni učinki jahanja

Tabela 1.2. Tri skupine učinkov terapevtskega jahanja (povzeto po Globočnik 2001: 345–350)

PSIHOLOŠKI UČINKI	SOCIALNI UČINKI	FIZIČNI UČINKI
usmeritev zdrave agresivnosti	razvijanje prijateljstva	normalizacija mišične napetosti
izboljšanje samozvesti in podobe o sebi	prepoznavanje in upoštevanje skupno postavljenih pravil	reguliranje tonusa v mišicah
sprejemanje, priznanje in premagovanje strahov	odločnost in potrpežljivost	izboljšanje koordinacije gibanja
pridobivanje občutka varnosti	vključevanje v skupinsko dogajanje	vpliv na obseg gibljivosti sklepov
večanje koncentracije in pozornosti	koristna izraba prostega časa	razvoj senzomotorične integracije

Pri TSŽ je znanje jahanja in konjarstva manj pomembno, saj je v ospredju predvsem vzpostavljanje odnosa s konjem in terapevtom; slednji pomaga uporabniku prepoznavati in spreminjati svoje čustvene in vedenjske vzorce ter tako bolje funkcionirati (Internetni vir 9).

Izboljšanje samopodobe in samozavesti

Velikokrat so osebe s telesnimi ovirami prisiljene k nedejavnosti. Težko poskrbijo same zase ali za druge, zato so se naučile, da se lahko le redkih aktivnosti udeležujejo aktivno. Doživljajo se kot nemočni opazovalci, kar pogosto privede do občutka lastne manjvrednosti. Jahanje in skrb za konja pa lahko prekineta »naučeno nemoč«. Tako lahko oseba sebi in ostalim dokaže, da je sposobna tistega, kar so zmožni zdravi ljudje (Globočnik 2001: 345).

Jahanje je za osebe s težavami pri socialni integraciji koristna spodbuda za gradnjo pozitivnega odnosa do sebe in ustrežnejšega samospoštovanja. Konj otrokom predstavlja simbol moči, zato se med jahanjem, torej obvladovanjem te velike živali, počutijo močne, uspešne, pogumne in sposobne. Doseganje uspehov, možnost uveljavljanja in samopotrditve omogočajo hitrejšo vzpostavljanje pozitivnih socialnih izkušenj oziroma sprememb v socialnem jazu. S premagovanjem fizičnih naporov, nenehnim trudom in prizadevanjem pa se povečuje naklonjenost do lastnega telesa, kar privede do pomembnih sprememb v telesnem jazu (ibid.).

Ohranjanje in povečevanje motivacije

Jahanje in stik z živaljo velikokrat spravita v pogon slabo motivirane posameznike. Kot posledica celotnega dogajanja včasih že pri prvem kontaktu izgine vase usmerjeno vedenje. Jahanje pomaga kot motivacijski dejavnik zlasti pri tistih, ki niso zainteresirani za sodelovanje (Tušak in Tušak 2002: 254).

Terapija s pomočjo konja vzbuja v otroku z vedenjskimi težavami pozitivno čustvovanje (ugodje, veselje, zadovoljstvo, simpatijo, estetski užitek). Znano je, da čustva in čustvena stanja vplivajo na naše obnašanje kot močan motivacijski dejavnik. Ena izmed značilnosti otrok z motnjami vedenja in osebnosti je, da se za stvari hitro navdušijo, a ne vztrajajo. Potrebni so veliko vzpodbud, kar zahteva od strokovnjaka veliko mero strokovne spretnosti in senzibilnosti (Globočnik 2001: 347–348).

Ključna je izkušnja uspeha, ki osebi omogoča, da vidi svoj napredek kot velik uspeh je na primer že to, da se konj, ki je večji in močnejši od otroka, odzove na njegovo vodenje (ibid.).

Sprejemanje, priznanje in premagovanje strahov

Jahanje je tvegan šport, ki zadovoljuje človekovo potrebo po tveganju in vznemirjenju. Pri izpostavljanju nevarnosti povzroči povečano izločanje adrenalina in noradrenalina, ki ju kot odgovor na pobude simpatičnega dela avtonomnega živčevja sprošča nadledvična žleza.

To pripelje do povečanja poguma, moči in motivacije, poleg tega pa izzove tudi željo, da bi ta šport obvladali (Mielke 1989: 139–141).

Jahanje in z njim povezane aktivnosti zmanjšujejo strah; oseba ga je pripravljena priznati in sprejeti pomoč, da ga premaga. Povečuje tudi pogum. Vse to je bilo dokazano s poskusom. Otrokom so naročili, naj po terapevtskem jahanju svoja občutja izrazijo z risanjem. Na začetku je bil konj na risbah otrok v primerjavi z jezdecem vedno predimenzioniran, vendar se je po preteku kakih osem tednov terapije razmerje obrnilo in jezdec je postajal vse večji (ibid.).

Zmanjševanje agresivnosti in sposobnost zdrave uveljavitve

Sistematična telesna dejavnost in šport učinkovito zmanjšujeta potrebo po neustreznem vedenju, dajeta možnost zdrave uveljavitve ter nudita strokovnjaku ugodne priložnosti za učinkovito delo. Potreba oseb s posebnimi potrebami je težnja po uveljavitvi v okolju, v katerem živijo, vendar je pogosto ne znajo udejanjati oziroma zadovoljiti na primeren način. Z jahanjem, ki zahteva temeljito telesno dejavnost, pridobijo izkušnjo, s katero lahko lastno energijo sproščajo tudi na konstruktiven način. Samopotrditve, ki jo ob tem dosežejo, jih dodatno spodbudi, da agresivnost raje usmerjajo v ustvarjalnost in z njo dosegajo zadoščenje (Globočnik 2001: 348).

Doživljanje zadovoljstva in izboljšanje neugodnega razpoloženja

Med jezdecem in konjem nastane gibalni dialog, ki sproži občutek ugodja in doživljanje posebnega veselja. Na ugodno razpoloženje spodbudno delujeta tudi duševna in telesna sprostitvev ter zadovoljstvo ob premagovanju telesnega napora. Prijetna družba konja pomaga odvrniti pozornost od nadležnih negativnih misli, ki so izvor tesnobe in bojazni (Globočnik 2001: 347).

Primerjava med terapevtskim jahanjem in glasbo, ki jo je analiziral Klüwer (1988 v Magister 2007: 41), priznani profesor psihiatrije in jahalni terapevt, nazorno prikazuje vpliv jahanja na spremembo razpoloženja. Ugotovil je, da se konjev takt, ki se ustvarja pri različnih konjevih hodih, ujema z ritmi, ki jih uporabljamo v glasbeni terapiji za vplivanje na uporabnikovo razpoloženje. Počasen štiritačni konjev korak deluje na uporabnika podobno kot pesem »Strangers in the night«, torej sproščujoče in olajševalno, medtem ko hiter štiritačni konjev korak nanj deluje podobno kot pesem »Yankee Doodle«, torej skoncentrirano. Dvotaktni kas deluje kot hiter »marš«, ki uporabnika poživlja, tritaktni galop pa s svojimi fazami valovanja, podobno kot dunajski valček, uporabnika animira in pomirja (ibid.).

1.6.2

Socialni učinki

Razvijanje prijateljstva

Pri večini drugih športov nimamo stika z živim bitjem, jahanje pa je šport, pri katerem spoznavanje konja ter njegovo oskrbovanje in čiščenje prinašajo ravno toliko veselja kot jahanje samo. Med osebo in konjem se vzpostavi poseben odnos, ki ga lahko imenujemo tudi prijateljstvo. Konj je lahko v primerjavi s človekom posebna socialna opora, saj ne obsoja ter daje občutek brezpogojnega sprejemanja in naklonjenosti, ki je še posebej pomemben vir veselja. Prek komuniciranja s konjem se lažje vzpostavi tudi komunikacija s strokovnjakom ali ostalimi ljudmi; na primer prek pogovora o konjih ali jahanju (Globočnik 2001: 348–349).

Odločnost in potrpežljivost

Odločnost in potrpežljivost sta posebej pomembni v začetnih urah, ko se oseba še privaja in uči. Naučiti se mora usklajevati svoje potrebe in zahteve z drugimi, se podrežati in pokazati pogum (Mielke 1989: 40).

Samodisciplina in izraba prostega časa

Predvsem zaradi zagotavljanja varnosti zahtevata spoznavanje konja in delo z njim določeno mero discipline. Če oseba hoče, da bo jahanje prijetno doživetje, se mora naučiti obzirnega vedenja. Vsebine, ki so umeščene v prosti čas določene osebe, morajo biti pozitivno naravnane, v smislu, da prispevajo k osebnostni rasti, še posebej pri uporabnikih v obdobju najstništva (Zalokar-Divjak 1996: 114).

1.6.3

Fizični učinki

Kot posebno pozitiven primer navajam primer 14-letnega dečka iz Brega pri Žirovnici, ki ima izjemno redko bolezen (poleg njega jo ima v Evropi le še ena deklica iz Nemčije), gre za strukturno aberacijo kromosoma 1, pri kateri večina zarodkov umre že med nosečnostjo. Njegova mama je dejala: »S štirimi leti je prvič preizkusil hipoterapijo in izkazalo se je, da je prav s pomočjo stika s konji zmožni v sebi storiti tak napredek, da je napravil prve samostojne korake. Shodil je tako rekoč s pomočjo te terapije.« (povzeto po Fon 2013: 3).

1.7. Konj iz psihosocialnega vidika

1.7.1

Zakaj uporabiti konja?

(povzeto po Internetnem viru 8)

Tisti ljudje, ki so konjem blizu, prepoznajo in razumejo sposobnosti konjev, s katerimi vplivajo nanje na neverjetne načine. Razvijanje odnosov, trening, delo s konjem in skrb zanj naravno vplivajo na človekove pozitivne spremembe.

Vprašamo se: »Zakaj konj? Zakaj ne katera izmed ostalih živali?« Konji so veliki in močni, kar za nekatere oblikuje priložnost, da presežejo strah in razvijejo zaupanje. Poleg tega so konji podobni ljudem, saj so socialne živali. V svoji čredi imajo oblikovana pravila.

Najbolj pomembno pa je, da imajo konji sposobnost zrcaljenja tistega, kar jim govorica človekovega telesa pove. Veliko ljudi se pritožuje, da je konj trmast in jih ne mara, vendar je ključ v tem, da se morajo naučiti spremeniti sebe, da se bo lahko konj nanje odzval drugače. Konji so iskreni, kar je njihovo še posebej močno sporočilo.

1.7.2

Psihosocialne in pedagoške aktivnosti s pomočjo konja

Demšar Goljavšček (Internetni vir 4) je mnenja, da so psihosocialne aktivnosti s pomočjo konja najbolj razširjene, a hkrati tudi najmanj raziskane. Do interakcij med konjem in človekom prihaja nenehno, tudi takrat, ko te niso namerne ali načrtovane. Ob dobrem trenerju, ki ima v sebi vsaj nekaj pedagoške žilice, se lahko otroci in mladostniki mimogrede naučijo tudi ustreznega odnosa in odgovornosti do konja, upoštevanja pravil, discipline, vztrajnosti, nudenje pomoči sovrstnikom in podobno, kar lahko kasneje prenašajo tudi v druge medosebne odnose. Običajno pa se učitelji jahanja in trenerji v vrhunskem jahalnem športu tega potenciala ne zavedajo in ne izkoristijo možnosti za vzgojno delovanje na otroke in mladino. Izkušnje, ki jih otroci in mladostniki pridobijo v interakciji s konjem, so lahko tako pozitivne kot tudi negativne.

Zelo pomembno je, kako oseba, ki vodi aktivnost, interpretira konjevo vedenje, da ga lahko otroci in mladostniki pravilno razumejo in izkoristijo kot učno situacijo; ravno zato mora biti vodja tovrstnih aktivnosti ustrezno usposobljen (ibid.).

1.7.3

Konj kot realni odnosni objekt

V najzgodnejšem obdobju otroka prevladuje nebesedna komunikacija, ki je še posebej pomembna med materjo in otrokom. Za zdrav razvoj pa je prav tako pomembna njuna dovolj dolgo trajajoča telesna bližina. Prva oblika nebesedne, telesne komunikacije pri vsakem novorojenčku je ležanje na maminem trebuhu, ki ga lahko poskušamo v primeru, da je ta komunikacija v zgodnjem otroštvu motena, posnemati s pasivnim ležanjem na konjskem hrbtu (Kupper-Heilmann 1999 v Mavec, Yogev 2007: 179–181).

Tako pri zgodnji komunikaciji otroka z osebami okoli njega, kot tudi pri odnosu med osebo in konjem je pomembna vsebina izraženih besed, saj je tu v ospredju izključno neverbalna komunikacija, torej obrazna mimika, telesno izražanje ter intonacija in jakost glasu, katerih pomena se konj nauči skozi pogojevanje. Omejenost na neverbalno komunikacijo prinaša v odnos oseba – konj pomemben faktor; konj ni zmožen podajati dvojnih sporočil oziroma je zmožen reagirati neposredno in popolnoma avtentično. Avtentičnost konja kot odnosnega objekta podpira tudi njegova popolna omejenost na tukaj in zdaj. Konj ne pozna koncepta prihodnosti ter načrtovanja svojih reakcij in dejanj, ravno tako niso pomembne njegove pretekle izkušnje, če te ne vplivajo neposredno na spremembo njegovega vedenja (Scheidhacker, 1998a v Mavec, Yogev 2007: 179–181).

1.7.4

Konj kot selfobjekt

Selfobjekt pomeni dožemanje nekega objekta, kot da ta ni ločen od subjekta. To je na primer, ko dojenček sebe ne doživlja ločenega od svoje matere, ampak se doživlja v sobivanju z njo, zlit v tako imenovani selfobjekt. (Kupper-Heilmann 1999 v Mavec, Yogev 2007: 179–181).

Ta nima neodvisnega psihičnega vedenja in doživljanja, temveč ima subjekt po svojem dojemanju nad njim bolj ali manj samoumevno pravico in kontrolo. Otrok v procesu individualizacije in separacije od nediferenciranih selfobjektov preko dobrih in slabih selfobjektov postopoma najprej oblikuje pojem »self«, nato pa še objekt. Če je proces separacije oziroma prehajanje od selfobjektov k objektom in subjektom moten, lahko otrok ostane odvisen od drugih oseb in jih še vedno dojema kot selfobjekte (ibid.).

Kupper-Heilmann (1999 v Mavec, Yogev 2007: 179–181) je pri delu z otroki, ki niso dosegli zrelega objektnega odnosa, ugotovila, da terapevtskega konja mnogokrat doživljajo kot selfobjekt.

Konj je za to vlogo zelo primeren. Sedenje na njegovem hrbtu ter prilagajanje ritmu hoje pri otroku vzbuja občutek zlitosti v eno bitje, usmerjanje njegovega gibanja pa občutke kontrole nad konjem, saj kot žival v otrokovih očeh konj nima lastnih namenov in potreb (ibid.).

1.7.5

Konj kot prehodni objekt

Jahalni terapevti so v zadnjih letih poskušali razviti teoretično podporo praktičnim izkušnjam v terapevtskem jahanju, pri čemer so se pojavile tudi primerjave konja s prehodnim objektom. (Kupper-Heilmann 1999 v Mavec, Yogev 2007: 179–181).

Konj ustreza značilnostim prehodnega objekta v tem, da ga otrok lahko doživlja kot del svojega notranjega sveta (selfobjekt), da mu daje občutek toplote, in da mu zaradi lastne volje sčasoma dokaže, da je vseeno samostojno bitje (ibid.).

Po drugi strani pa naj bi imel otrok nad prehodnim objektom vseobsegajočo pravico, s katero naj bi se strinjali tudi odrasli, kar pomeni tudi dopuščanje kakršnegakoli ravnanja z objektom, najsi bo to nežno in ljubkovalno ali pa sovražno in agresivno. Vendar pa terapevtski konj ne more biti prehodni objekt v takem smislu (kot je na primer to lahko odejica), saj osebi ni ves čas na razpolago, poleg tega ta nima ekskluzivnega lastništva nad njim, še najmanj pa je konj na razpolago za sprejemanje sovražnih in agresivnih impulzov (ibid.).

Če konj postane selfobjekt, s katerim je otrok povezan, mu bodo prehodni fenomeni (na primer risanje svojega terapevtskega konja, zbiranje konjevih dlak ali podkev, vdihavanje in pomnjenje konjevega vonja in podobno) na konju pomagali, da bo postopoma prišel do razlikovanja med sabo in objektom in tako gradil »self« (ibid.).

Oseba skozi ponovitev individualizacije in separacije preide do aktivnega jezdeca na konju, ki v tem drugem primeru predstavlja neukročeno silo, ki jo je potrebno obvladati ter usmeriti, pri tem vključevati svoje kontrolne mehanizme in ravnati konstantno ter si tako pridobiti konjevo zaupanje in spoštovanje, kar skupaj vodi do okrepitve »selfa« (ibid.).

1.7.6

Konj kot projekcijsko platno

Taylor (2001 v Mavec, Yogevev 2007: 179–181) ugotavlja, da si uporabniki, še posebno otroci, v čredi konj nezavedno poiščejo tistega, ki najbolje odslikuje njihovo notranje psihično dogajanje ali pa v konje velikokrat projicirajo lastne izkušnje, vedenje, želje in strahove. Že Freud (1913) je ugotavljal, da otroci za razliko od odraslih nimajo potrebe po jasnem razločevanju med vrstniki in živalmi, pač pa jih radi sprejmejo kot sebi enake vrstnike. Z živalmi se tudi lažje identificirajo, še posebej, če so tako kot sami doživele zlorabe ali slabo ravnanje (Dyer, 2000, po Taylor 2001). Takšne projekcijske možnosti otroku omogočijo izražanje svojega notranjega sveta, ne da bi ga neposredno izpostavljajal pred terapevtom (na primer svoje občutke izrazi skozi zgodbo o živali). Lahko pride tudi do projekcijske identifikacije; to se zgodi, ko otrok ugotovi, da je s konjem nekaj narobe, nato pa poskuša ugotoviti, kaj bi mu pomagalo oziroma kako bi se moral vesti, da bi mu bilo bolje. Otrokove projekcije so v tem primeru pomembno sredstvo za terapevta, saj mu omogočajo dostop do otrokovih lastnih izkušenj, konfliktov in podobno (ibid.).

1.8. Elementi terapije s pomočjo konja

1.8.1

Jahač

Če želimo dobro jahati, moramo pravilno uporabljati *dejstva*. Naj ponovim, da so to signali, ki jih jahač daje konju s sediščem, rokami in nogami, da prenesejo njegove želje do konja. Preden zlezemo na konja, ga moramo znati zajahati in razjahati (Petrovič 2001: 30–32).

Osnova dobrega jahanja sta gibljiv in neodvisen sed ter edini položaj, v katerem lahko pravilno uporabljamo *dejstva*. Jahač mora sedeti globoko na konju in čimbolj prožno slediti konjevemu gibu (ibid.).

Položaj jahača je pravilen, ko je pokončno vzravnán s sproščenimi rameni, ki so pomaknjena nazaj in navzdol. Pri tem je zgornji del rok sproščeno ob telesu, spodnji del rok pa predstavlja podaljšek vajeti. Stegna in kolena ležijo sproščeno ob sedlu, spodnji del noge mora ležati na podpasnici ali tik za njo, stopalo pa počivati v stremenih, s potisnjeno peto navzdol (ibid.).

Priporočeno je, da se jahač obleče v udobne hlače z mehкими notranjimi šivi, tako da noge in kolena ne drgnejo. Najpomembnejši rekvizit je čelada, ki ima vložek iz jekla ali umetne mase, da ob padcu zaščiti glavo pred poškodbami (Werner 1999: 166–167).

Jahanje na konju *brez sedla* ima prednosti, saj pride med uporabnikom (prek njegove zadnjice in notranje strani stegen) in konjem do neposrednega stika ter s tem do prenosa toplote. Konjeva normalna telesna temperatura je med 37,5 °C in 38,5 °C, in je tako ugodna za zmanjšanje mišičnih krčev. Poleg tega globoko sedenje v njegovem težišču pripomore k izboljšanju ravnotežja (Petrovič 2001: 76–77).

Jahanje na konju *v sedlu* poveča oddaljenost od težišča konja. Pri tem se poveča nihalni impulz; to je zaželeno takrat, kadar je cilj povečanje gibanja uporabnika. Lahko se zgodi, da je hrbet konja pri sedenju brez sedla za uporabnika preširok, tako da se potem tudi v tem primeru uporablja sedlo (ibid.).

Jahanje na konju *brez stremen* spodbuja gibanje uporabnikovih nog v ritmu hoje konja. Razbremenitev in umiritev nog izboljšata prenos gibalnih impulzov na medenico, kar dalje preko hrbtenice učinkuje na celo telo (ibid.).

Zelo je zaželeno, da jahač sodeluje tudi pri čiščenju, oskrbi in sedlanju konja. S tem se med uporabnikom in konjem razvije dober odnos (Marinšek, Tušak 2007: 173).

1.8.2 Kdaj je priporočljivo uporabljati terapijo s pomočjo konja in kdaj ne?

Terapijo s pomočjo konja je dobro uporabljati pri:

- nevroloških motnjah gibanja – pri poškodbah centralnega živčnega sistema, ki so odvisne od lokalizacije, obsežnosti in kombinacije teh poškodb – (Petrovič 2001: 63–65);
- ortopedskih motnjah gibanja, ki so pretežno posledica bolezenskih sprememb na hrbtenici in kolčnih sklepih, funkcionalnih napak ter napak drže rok (ibid.);
- alkoholizmu in drugih vrstah odvisnosti (Marinšek, Tušak 2007: 168);
- motnjah avtističnega spektra (ibid.);
- depresivnosti (ibid.);
- fobijah (ibid.);
- vedenjskih motnjah (ibid.);
- osebnostnih motnjah (ibid.);
- učnih težavah (ibid.);
- psihosomatiki (ibid.);
- in drugem.

Terapije s pomočjo konja ni priporočljivo uporabljati pri:

- nevarnosti embolije (Petrovič 2001: 66);
- hemofiliji (Petrovič 2001: 66 ter Marinšek, Tušak 2007: 169);
- epilepsiji (Petrovič 2001: 66 ter Marinšek, Tušak 2007: 169);
- patoloških spremembah hrbtenice (Marinšek, Tušak 2007: 169);
- akutnem stanju bolezni (ibid.);
- težji osteoporozi (ibid.);
- zelo močnem strahu pred konjem (Petrovič 2001: 66 ter Marinšek, Tušak 2007: 169);
- in drugem.

Theodor Quellmalz je že leta 1735 predlagal izdelavo stroja, s katerim bi stimulirali konjeve gibe, saj je bil mnenja, da si bo stroj lahko privoščilo in uporabljalo več ljudi, živ konj namreč prinaša večje stroške: zanj je potrebno imeti hrano, prostor, opremo in podobno. Vendar je pozabil na ključen element uspeha – konja kot žival (Marinšek, Tušak 2007: 173).

Med terapevtskim jahanjem sedi na konju jahač, ki ni treniran, še več, s svojimi impulzi lahko moti konja, zato je zelo pomembno, kakšnega konja bomo izbrali. Konjeve značilnosti, kot so značaj, temperament, tip in zgradba, dajejo zgolj napotke o sposobnosti konja, terapevtskega konja pa oblikujeta treniranje in vzgoja z določenim ciljem (Petrovič 2001: 37–39).

Značaj in temperament konja: najpomembnejše lastnosti konja so mirnost, zanesljivost, potrpežljivost, ubogljivost in bistrost. Pomembno je tudi, da konj ni napadalen (ibid.).

Velikost konja: priporočljiva je srednja velikost, saj imajo uporabniki tako občutek gotovosti in lažje premagajo višino. Manjši konj ima precej manjše kopito od velikega, zato doseže varnejši korak (ibid.).

Terapevtski tim, poleg jahača in terapevtskega konja, sestavljajo (Petrovič 2001: 68):

- a) strokovna oseba – terapevt;
- b) vodič konja;
- c) pomočnik.

a) Strokovna oseba – terapevt

(povzeto po Ilič 2013: 26–28)

Vloga strokovne osebe pred terapijo

Potrebno je opredeliti težavo posameznika in zaradi postavljanja ciljev podati strokovno oceno. Pri tem je bistvo postavljenih ciljev izboljšanje oziroma lajšanje težave. Cilji morajo biti dokumentirani. V sodelovanju z vodnikom konja je potrebno oblikovati plan in program dela, po katerem želimo doseči zastavljene cilje. To sodelovanje je zelo pomembno, saj strokovna oseba delno ve, kaj želi početi, zagotovo pa ve, kaj želi doseči.

Vloga strokovne osebe med terapijo

Strokovna oseba vodi uporabnika med terapijo. Podaja mu informacije glede aktivnosti, vendar počasi in postopoma. Z vodnikom konja komunicira diskretno (kar ne pomeni neiskreno), tako da terapija teče gladko in da je v ospredju uporabnik in ne tim. Strokovna oseba program po potrebi prilagaja uporabniku, saj se lahko vedno zgodi kaj nepredvidljivega. Poleg tega mora ves čas pozorno spremljati uporabnika.

Vloga strokovne osebe po terapiji

Potrebno je strokovno opredeliti učinke terapije. Gre za oceno napredovanja, ki mora biti dokumentirana.

b) Vodič konja

Njegova naloga je vodenje konja, zato mora biti izkušen in zanesljiv. Znati mora dobro jahati, saj prevzame gibanje konja. Vodič pomaga pri varovanju uporabnika, zato mora ravnati umirjeno, tako pri zajahanju in razjahanju, kot tudi pri menjavanju smeri in izbiri hoje. Poleg tega mora predvideti kritično situacijo in jo odvrniti še preden se pojavi (Petrovič 2001: 69).

1.9. Uporaba terapije s pomočjo konja pri nekaterih skupinah otrok in odraslih s posebnimi potrebami

1.9.1 Motnja avtističnega spektra

Motnja avtističnega spektra (v nadaljevanju MAS) je po avtorici Werdonig (et al. 2009: 6) razvojna motnja, ki vpliva na vse vidike socialnega razvoja in je nevrobiološko pogojena. Gre za zelo kompleksno motnjo, ki jo lahko razdelimo na tri sestavne dele:

- motnje socialne interakcije;
- motnje komunikacije in
- motnje imaginacije.

MAS uvrščamo v skupino pervazivnih razvojnih motenj;sem spadajo avtizem v otroštvu, atipični avtizem, Rettov sindrom, druge vrste dezintegrativne motnje v otroštvu, hiperaktivna motnja, povezana z motnjo v duševnem razvoju in stereotipnimi gibi, Aspergerjev sindrom, druge pervazivne razvojne motnje in neopredeljena pervazivna razvojna motnja (ibid.).

MAS je tip pervazivne razvojne motnje, ki jo definirata prisotnost abnormnega in/ali motenega vedenja, ki se kaže pred 3. letom, ter značilen tip abnormnega funkcioniranja na vseh treh področjih psihopatologije: vzajemna socialna interakcija, komuniciranje in ponavljajoče, utesnjeno, stereotipno se vedenje. Pri tem pa gre še za vrsto drugih težav, kot so motnje spanja in hranjenja, togotni izbruhi, fobije in samodestruktivno vedenje.

Tu so še težave na področju socialnih odnosov, učenja, domišljije, komunikacije, čustvovanja, spomina in razumevanja. Intenzitete in stopnje pri otrocih z MAS pa so zelo različne (ibid.: 7).

1.9.1.1. Terapevtsko jahanje pri otrocih z MAS

Otroci z MAS imajo nizke emocionalne in senzorne nivoje vzburjenja, zato jim živali v tem pogledu predstavljajo močne multisenzorne dražljaje. Gre za možnost dotika, poseben vonj ter močne in čiste glasove (povzeto po Marinšek, Tušak 2007: 196).

Terapevtsko jahanje začnemo že pri izboru konja, najbolje je, da izberemo tistega, ki je »ujahan na glas«. Tako otrok ugotovi, da se konj odziva na njegov glas, se pravi na verbalni ukaz. To mu daje motivacijo, da vzpostavi direktno verbalno komunikacijo s konjem. Pomembno je, da je pri enem otroku vedno isti konj, pa tudi isti terapevt (ibid.: 198).

Glavni cilj terapevtskega jahanja pri otrocih z MAS je povečati njihovo motivacijo in pozornost, jim vzbuditi zanimanje za okolje ter z njimi vzpostaviti komunikacijo (ibid.).

1.9.2 Motnja v duševnem razvoju

(povzeto po Marinšek, Tušak 2007: 200–201, 204–206)

Motnja v duševnem razvoju je določen nivo funkcioniranja, ki se začne izražati v otroštvu. Večjega dela populacije z lažjo motnjo v duševnem razvoju ne odkrijejo pred vstopom v šolo, saj nimajo očitnih nevroloških, fizioloških ali fizičnih manifestacij. Navadno nastanejo težave, ko otroci ne morejo več slediti vrstnikom v šoli. Značilne so omejitve na področju inteligentnosti in prilagoditvenih spretnosti, tako sta tudi osnovna kriterija za razvrščanje oseb z motnjo v duševnem razvoju:

- izmerjen inteligenčni količnik in
- stopnja adaptivnega vedenja.

Adaptivno funkcioniranje so veščine, kot so na primer skrb zase, razmišljanje in presoja, nakupovanje, osvajanje pojmov časa in denarja, uporaba javnih prevoznih sredstev, sposobnost uporabe jedilnega pribora in podobno. Gre za samousmerjanje in osvajanje socialne odgovornosti.

Pri ocenjevanju adaptivnih veščin si lahko pomagamo na primer z vinelandsko lestvico, ki za vsako starost navaja pričakovane adaptivne sposobnosti. Vendar je pri tem pomembno, da upoštevamo okolje, v katerem oseba živi, ter njeno integracijo z okoljem. Pri tem se lahko pojavljajo težave zaradi nejasne razlike med rezultati lestvice in inteligentnostjo.

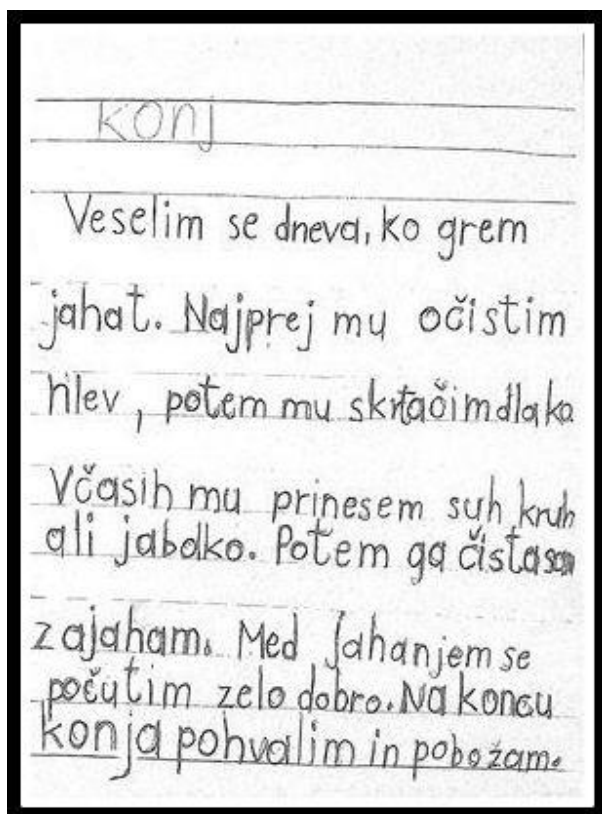
Po DSM IV (*Diagnostični in statistični priročnik mentalnih motenj*, četrta izdaja) ločimo štiri stopnje motenj v duševnem razvoju:

- blago motnjo v duševnem razvoju;
- zmerno motnjo v duševnem razvoju;
- hudo motnjo v duševnem razvoju in
- zelo hudo motnjo v duševnem razvoju.

1.9.2.1. Terapevtsko jahanje pri osebah z motnjo v duševnem razvoju

Aktivno delo s svojim telesom omogoča osebi z motnjo v duševnem razvoju pridobivanje izkušnje na področju senzorike (ob in na konju), izkušnje s svojim partnerjem ter drugimi osebami in predmeti. Pridobljene izkušnje omogočajo vedno kompleksnejše in obsežnejše dejavnosti ob konju in na njem, kar pomeni kontinuirano razširjanje senzomotoričnega repertoarja (Kaune 2006 v Bračko 2009: 28).

Osebam z motnjo v duševnem razvoju približamo jahanje s čimbolj zabavno pripravo. Vsakič, ko jahač dobro opravi neko dejavnost, ga pohvalimo, tako bo lahko vedel, kdaj je bil uspešen. Za podajanje navodil uporabljamo osebi znane besede. Navodila naj ne bodo sestavljena, temveč podana ena za drugim. O novostih pri delu se predhodno pogovorimo z osebo, uvajamo jo postopoma. Za osebe z motnjo v duševnem razvoju so ključnega pomena vaje za ravnotežje in izboljšanje zavedanja svojega telesa (Kittredge 2003 v Čosić 2007: 41).

Slika 1.3. Dečkov zapis doživljanja konja in jahanja
(vir: Kotar 2007: 2)

Z dejavnostmi na konju in ob njem osebe navajamo na določen red ter jih pri tem spodbujamo k skrbi za drugo živo bitje. S tem se zveča tudi njihova neodvisnost in samostojnost (Kittredge 2003 v Čosić 2007: 41).

Marinšek in Tušak (2007: 206) poudarjata, da žival mnogo bolj kot katerikoli dražljaj pritegne ravno pozornost, hkrati pa jo tudi veliko bolje zadrži. Oseba se na terapiji tako uči tudi vztrajanja pozornosti, koncentracije, ob živali pa se z osebo tudi lažje pogovarjamo.

1.9.3

Starši otrok s posebnimi potrebami

Starše lahko opredelimo kot zelo pomemben dejavnik v razvoju vzgojno-izobraževalne integracije otrok s posebnimi potrebami. So pomemben »glas« svojih otrok, saj opozarjajo na številne ovire v neposrednem okolju, na poklicne perspektive, omejevanje življenjskih zmožnosti ter raziskujejo možnosti za oblikovanje razmer, ki omogočajo socialno integracijo. Nesmiselno je razpravljati o razvoju otrok s posebnimi potrebami brez njihovih staršev, saj ti vedo največ o funkcioniranju svojega otroka (Schmidt 2001: 69).

Lahko bi rekli tudi, da so starši zastopniki svojega otroka. So edini odrasli, ki stalno spremljajo svojega otroka, zato je njihova vloga bistvenega pomena (Kavkler et al. 2008: 197).

1.10. Strokovne kompetence za delo z mladimi s posebnimi potrebami

Kobolt (2001: 232–233) pravi, da strokovne kompetence tistih, ki delajo z mladimi, ne smejo ostati le pri razumevanju teoretskih konceptov, saj bi jim tako v praksi zmanjkalo »orodij«. To stališče zagovarja veliko sodobnih teoretikov, ena izmed njih je tudi Vernooij (1995 v ibid.), ki podaja naslednje sklope kompetenc za tiste, ki delajo z mladimi s posebnimi potrebami:

1. osebne kompetence, kjer gre za spoznavanje lastnih vrednot, stališč, predsodkov, pričakovanj, čustvenih odzivov ter moči in šibkosti;
2. pridobivanje teoretičnega ekspertnega znanja, pri čemer so prisotni različni modeli in njihove praktične izpeljave;
3. kompetenca analitičnega razumevanja različnih situacij, kar pomeni prepoznavanje in poznavanje socialnih ter konfliktnih situacij in kompetence pri razreševanju le-teh in vloga lastnih perceptivnih mehanizmov v tem procesu;
4. kompetenca ravnanja, ki se kaže kot etičnost posegov, pripravljenost za samorefleksijo ter iskanje individualno primernih poti.

1.11. Povezava s socialnim delom

Pomembno se mi zdi poudariti, da delovanje socialnega delavca ne sega le na področja sociale, temveč tudi na številna druga področja. »Socialni delavci imajo na vseh področjih prakse ključno vlogo pri povezovanju ljudi z obstoječimi viri. To pomeni, da ni dovolj, če socialni delavec dobro pozna samo svoje področje dela, temveč mora imeti dovolj znanja tudi o značilnostih drugih področij, da lahko da uporabnikom ustrezne informacije o vseh razpoložljivih virih.« (Morales, Sheafor 1986: 120 v Milošević Arnold, Postrak 2003: 114).

Podobnega mnenja je tudi Milošević Arnold (2006: 18), ki pravi, da imajo socialni delavci ne glede na področje prakse, ki jo opravljajo, ključno vlogo pri tem, da je ljudem omogočen dostop do različnih oblik pomoči, storitev in dajatev, ki jih ti potrebujejo. Poudari, da mora vsak socialni delavec dobro poznati tako svoje ožje področje dela, kot tudi bistvene značilnosti drugih področij.

Vsak človek je ne glede na svojo oviranost človek zase, zato bi bilo pri delu smiselno uporabiti *izvirni delovni projekt pomoči*.

Po Čačinovič Vogrinčič (et al. 2008: 7) je *izvirni delovni projekt* dopolnilo koncepta delovnega odnosa, ki omogoča in olajša proces pomoči.

Projekt je *izviren*, ker se vsakič vzpostavi na novo, za vsakega uporabnika je oblikovan posebej, soustvarjen skupaj z njim in zanj. »Socialno delo je nastalo kot stroka prav zato, da se odzove na posebnosti in drugačnosti ter ustvari nove možnosti tam, kjer zgolj znotraj običajnega, znanega rešitve ni mogoče najti.« (ibid.: 15).

Projekt je *delovni*, ker konkretizira dogovorjene spremembe v vsakdanjem jeziku in življenju uporabnika. Poudarek je na delu, aktivnostih in sodelovanju (ibid.).

Za *projekt* gre, ker teče v času. Usmerjen je k zaželenim razpletom in dobrim izidom. V njem zapišemo konkretne naloge, ugotovljene razlike ter minimalne spremembe v procesu napredovanja (ibid.: 16).

Izvirni delovni projekt pomoči lahko opredelimo kot odgovor na opozorilo avtorja Pfeiffer-Schaupp (1995 v ibid.), ki pravi: »Če ne veš, kam hočeš priti, se ti ni treba bati, da bi kdaj prispel.«

Z aktivnostmi in terapijo s pomočjo konjev krepimo uporabnikovo moč s tem, ko ravnamo s *perspektivo moči*. Odločitev za ravnanje z njo pomeni vsaj dvojje:

- delo na tem, da se resnično poveča socialna moč posameznika in družine ter individualna oz. družinska kompetentnost za premagovanje težav;
- odkrivanje in uporabo posameznikovih in družinskih virov moči.

Izkušnjo moči omogočimo, če ravnamo z ljudmi spoštljivo, in če v delovnem odnosu prispevamo k njihovem samospoštovanju in dostojanstvu. Leksikon moči (Saleebey) nam omogoči, da bolje razumemo, kakšno delo nas čaka in za kako težko delo gre. V povezavi s tem poznamo tudi pojem *socialna krepitev*, ki pomeni namen in proces, v katerem podpiramo posameznike, skupine in družine do te mere, da odkrijejo in razširijo svoje vire in orodja v sebi ter okoli sebe. Moč posameznika odkrijemo in podpremo (Čačinovič Vogrinčič 2008: 57–59).

Pri terapiji s pomočjo konja gre za izrazito praktičnost, vendar pa je Lüssi (1991: 7) že pred dobrima dvema desetletjema opozoril, da je teorija socialnega dela preslabo povezana s svojo prakso. Razlikoval je *praktično* in *abstraktno* teorijo socialnega dela. Prva izhaja iz resnične prakse socialnega dela in ji neposredno služi, druga pa temelji na znanstvenem interesu, in ravno v teh okvirjih je predstavljena praksa. Vsekakor pa socialno delo ni nič drugega kot praksa.

Podobno piše tudi Flaker (2012: 60–61), ko pravi, da socialno delo z vključevanjem v socialne spremembe in vsakdanje življenje ljudi ostaja znanost, ki je predana takojšnjemu in praktičnemu ukrepanju.

V nadaljevanju bom pregledala, kakšen način dela lahko uporabimo v socialnem delu v povezavi s terapijo s pomočjo konja. Oprla se bom na koncepte in metode postmodernega socialnega dela.

Kot prvo moramo znati soustvariti oziroma spodbuditi kontekst za razvoj in stabilizacijo sprememb v smeri želenega izida problemske situacije, zaradi katere se je uporabnik obrnil na nas. Pomemben je dogovor, skupna definicija vseh udeležениh, pa tudi kakšen je želeni razplet. To je razlog, da govorimo o »udeležениh v problemu in rešitvi« ter o »k problemu in rešitvi naravnanim« svetovalnem ali terapevtskem delu (Šugman Bohinc 2000: 93–108).

Če želimo ustvariti in vzdrževati ugoden kontekst psihosocialne pomoči, mora strokovnjak dosledno udeležujati interpretativne, konstruktivistične (kibernetске) epistemologije opazovanja in ravnanja ter uporabljati Lüssijeva metodična načela systemskega dela (Lüssi, 1990: 87–92 v *ibid.*).

Načela so: instrumentalna definicija problema; načelo vsestranske koristnosti, kontakta, interpozicije, socialno ekološkega načela, maksimalnega aktiviranja naravnih socialnih mrež, pogajanja, sodelovanja in paradoksnega odpiranja problema (ibid.).

Kot pomemben del nadaljevanja moramo znati preskušati red spremembe, potrebne za razrešitev problema. Pri tem nam je lahko v veliko pomoč opis uporabnikovih dosedanjih poskusov reševanja težave, tako namreč dobimo vpogled v njegove lastne vire moči, ki jih podpremo, in njegove neuspešne, paradoksne vzorce reševanja problemov, ki jih konstruktivno preusmerimo s preokvirjanjem. Pri tem ne smemo pozabiti na stabilizacijo vsakokratnih nastalih sprememb (Šugman Bohinc 2000: 93–108).

Pri raziskovanju in podpori uporabnikovih virov moči se zadnji dve desetletji uporablja koncept perspektive in leksikona moči avtorja Saleebeya (1992 v ibid.), ki vključuje: dodajanje moči (»empowerment«), včlanjenost, moč okrevanja, zdravljenje in celostnost, dialog in sodelovanje, odpoved neverjetju, vračanje razgovora na osebno, konkretno, tukaj in zdaj (Kempler) in usmerjanje vprašanj (ibid.).

Glede na to, da se lahko proces spreminja oziroma razvija, je potrebno večkrat preverjati dogovor želenega razpleta problema. Če je potrebno, se ga tudi na novo opredeli, čimbolj konkretno in nazorno. Pri tem je pomemben izraz »želeni razplet problema« in ne »cilj«, saj je cilj jasna in fiksna točka, »želeni razplet problema« pa nam podaja bolj vizijo zelene smeri (ibid.).

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na temeljno predpostavko konstruktivizma (kibernetike drugega reda). Ta pravi, da so vsi deli sistema, torej vsi udeleženi akterji v interakciji, v krožnem odnosu, torej vzajemno vplivajo eden na drugega s svojo neizogibno značilnostjo razlikovanja, opazovanja, ravnanja, interpretiranja in razumevanja (ibid.).

Kot zadnje v okviru opredeljenega želenega razpleta problema oblikujemo načrt mogočih korakov za izvajanje ustreznih sprememb. Tu je zelo pomembno strokovnjakovo vztrajanje pri definiranju majhnih, uresničljivih korakov. Za napredovanje pri uresničevanju načrta za njegovo primerno korekcijo pa potrebujemo tudi povratne informacije vseh udeležencev (ibid.).

1.12. Tuji primeri dobre prakse socialnega dela s pomočjo konja

1.12.1 Socialno delo in konj

Za ameriško socialno delavko in profesorico na šoli socialnega dela (School of Social Work at New Mexico State University) Wando Whittlesey-Jerome so konji več kot živali za jahanje ali vprego. So način, kako pomagati ljudem s težavami. Svojo ljubezen do konj želi kombinirati s svojo željo do razumevanja, na kakšne načine vse lahko živali pomagajo ljudem z določenimi težavami (povzeto po Internetnem viru 6).

Wanda Whittlesey-Jerome se s pomočjo Nacionalnega združenja socialnih delavcev (National Association of Social Workers) povezuje tudi z ostalimi socialnimi delavci v ZDA, ki uporabljajo konje pri delu z uporabniki. Pravi, da si socialni delavci pri delu sicer pomagajo z različnimi živalmi, vendar pa sama vidi kot napredek uporabo konjev. Poleg tega izvaja različne raziskave, ena izmed njih je v primerjavi s klasičnimi pogovornimi terapijami pokazala močne pozitivne spremembe pri delu z mladostniki (ibid.).

Podobnega mnenja je tudi Barbara Lester, socialna delavka, ki pravi, da bi težko spet delala z ljudmi v pisarni, odkar si pri delu pomaga s konjem. O najstnikih se je več naučila v eni seansi s konjem, kot pa prej v mesecu dni, ko se je z njimi pogovarjala v pisarni (povzeto po Internetnem viru 8).

1.12.2 Kaj je Model EAGALA?

EAGALA je kratica za Equine Assisted Growth And Learning Association, kar pomeni Združenje za rast in učenje s pomočjo konj. Model predvideva standard in strukturo za zagotavljanje psihoterapije in učnih srečanj s pomočjo konja. Delo v modelu vzpostavlja temelje ključnih vrednot in prepričanj ter zagotavlja podlago dobre prakse in profesionalnosti. EAGALA model zagotavlja okvir prakse, v katerem obstajajo neskončne možnosti za ustvarjalnost in prilagodljivost na različne terapevtske načine (povzeto po Bordjan 2010: 74).

Osnovne značilnosti modela EAGALA (Internetni vir 5):

- ekipa (strokovnjak za konje, terapevt, konji) dela skupaj z uporabniki na vseh EAGALA srečanjih;
- osredotočenost na delo ob konju; tu ni prisotno jahanje kot tako, namesto tega se uporablja tehnike s konji na tleh;
- gre za k rešitvi usmerjen model – osnova EAGALA modela je prepričanje, da imajo uporabniki najboljše rešitve zase, mi pa jih le nudimo priložnost, da jih odkrijejo, tako namesto vodenja v rešitve, model dovoljuje eksperimentiranje in tveganja ter podpira kreativno mišljenje.

Po ravnokar povedanem lahko opazimo vzporednice s temeljnimi načeli jezika socialnega dela. Čačinovič Vogrinčič in sodelavci (2008: 5) pravijo, da lahko v sodobni anglosaški literaturi najdemo izraz »experts on experience«, kar pomeni strokovnjaki iz izkušenj, izraz pa poudari pomen spoštovanja kompetentnosti ljudi, s katerimi delamo. Kot je zgoraj navedeno, je to tudi osnova EAGALA modela. Poleg tega lahko tu zaznamo element delovnega odnosa in soustvarjanja rešitev, pri čemer lahko udeleženi v problemu raziskujejo svoj prispevek k rešitvi (Lüssi 1991 v ibid.: 10).

- Etični kodeks – EAGALA ima visoke standarde ravnanja in etike, poleg tega pa tudi etični odbor in protokol za ohranitev standardov zagotavljata najboljše prakse in najvišjo raven varstva (povzeto po Internetnem viru 5).

Model EAGALA (Equine Assisted Growthand Learning Association's model) je bil za potrebe vedenjskih motenj in duševnega zdravja oblikovan s strani kliničnega socialnega delavca. Pri njem gre za delo uporabnika s konji na individualni ali skupinski ravni. Uporabnik v tem primeru konja ne jaha, temveč s pomočjo različnih dejavnosti z njim dela v prostoru. Konji delujejo kot ogledala in ne kot razsodišče (Internetni vir 6).

1.12.3

Veterinarsko socialno delo

Veterinarsko socialno delo (»veterinary social work«) je področje socialnega dela, ki skrbi za tiste potrebe ljudi, ki se pojavljajo na presečišču veterine in socialnega dela (Internetni vir 13).

Štiri področja veterinarskega socialnega dela so (ibid.):

- izguba domačih živali in žalovanje;
- interakcije pri pomoči z živalmi;
- povezava med človekovim in živalskim nasiljem in
- upravljanje s čustveno utrujenostjo (»compassion fatigue management«).

Izraz veterinarsko socialno delo je leta 2002 na Univerzi Tennessee-Knoxville oblikovala Elizabeth Strand, da bi z njim opisala storitve socialnih delavcev veterinarskega centra univerze. Gre za storitve, kot so svetovalno delo z ljudmi, ki se soočajo z izgubo domačih živali, svetovanje oziroma »coaching« in upravljanje s konflikti pri veterinarskih strokovnjakih, ki so preobremenjeni s stresom (Internetni vir 11).

Strand, pionirka nastajajočega področja, ki je pomagala opredeliti posebnost, je ustanovna direktorica veterinarskega socialnega dela na Univerzi v Tennesseeju; veterinarska fakulteta, je v partnerstvu s Fakulteto za socialno delo (University's College) leta 2010 razvila magistrski študijski program (ibid.).

2. PROBLEM

Terapija s pomočjo konjev se je v svetu izkazala kot priznana in razvita metoda pomoči. Strokovnjaki jo pogosto uporabljajo pri svojem delu. Tudi v Sloveniji se v zadnjih letih omenjeno področje pojavlja vedno bolj pogosto, vendar je vseeno premalo izkoriščeno. Tudi ob pregledu literature s področja terapije in aktivnosti s pomočjo konja sem ugotovila, da je ogromno napisanega v nemškem in angleškem jeziku, medtem ko sem v slovenskem jeziku našla manj strokovne literature, ki govori o tem področju, ali pa je le-ta usmerjena bolj na fizioterapevtsko delo. Stalna praksa socialnih delavcev v svetu je, da v svoje delo vključujejo terapijo in aktivnosti s pomočjo konja ter se pri delu povezujejo z drugimi strokami, medtem ko se v Sloveniji znotraj stroke socialnega dela o tem skoraj ne govori. Socialni delavci bi konja lahko večkrat uporabili v procesu pomoči. Tudi tekom študija nisem o terapiji s pomočjo konja oziroma živali na sploh izvedela ničesar.

Poleg tega je bilo na področju terapevtskega jahanja sicer izvedenih že precej raziskav, vendar je bila večina le-teh osredotočena na rezultate celostne terapije. Ne zanima jih podrobneje, kaj se pri terapiji s konjem dogaja v interakciji med človekom in konjem, kakšno je to srečanje in kakšni so občutki, ki jih ob tem doživljajo ljudje.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Osnovno izkustveno gradivo raziskave so besedni opisi, pridobljeni z intervjuji, ki sem jih najprej izvedla z uporabniki, ki so bili v zadnjih dvanajstih mesecih vključeni v terapijo s pomočjo konja ali so z njo že zaključili. Omenjeni podatki so zbrani na podlagi sedmih intervjujev, ki so bili opravljeni individualno, z vsakim respondentom posebej, ter skupinskega intervjuja s petimi udeleženci. Poleg tega sem izvedla tudi intervju s strokovnjakinjo, ki omenjeno terapijo izvaja.

Raziskava je glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva empirična; gradivo sem zbrala na novo, in sicer s pogovorom izbrane populacije. Glede na stopnjo v procesu raziskovanja je raziskava eksplorativna; na področju terapijskega jahanja je bilo sicer v Sloveniji že izvedenih precej raziskav, vendar pri tem večina raziskovalcev vrednoti rezultate celostne terapije, ne sprašuje pa se podrobneje in bolj poglobljeno, kaj točno se ljudem dogaja pri interakciji s konjem, kakšno je to srečanje in kakšni so občutki ob njem. Poleg tega me je zanimal tudi vidik terapevta. Zbrani podatki so kvalitativni. Postopek zbiranja gradiva je bil pogovor s šestimi osebami. Glede na vrsto podatkov, ki sem jih zbirala, je raziskava kvalitativna; zbirala sem namreč besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Gre torej za opisne podatke. Glede na pristop je raziskava ravno tako kvalitativna; moj namen je bil pridobiti subjektivne zgodbe doživljanja terapijskega jahanja (Mesec 2009: 115–218).

3.2. Merski instrumenti ali viri podatkov

Merski instrument, s katerim sem se lotila raziskovanja terapijskega jahanja, je vprašalnik, ki sem ga sestavila sama. Vprašanja sem črpala iz tem, ki sem jih predhodno pripravila za raziskavo (Mesec 2009: 115, 164).

3.3. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec

Populacijo raziskovanja sestavljajo uporabniki Ciriusa Vipava in društva Sožitje Ajdovščina – Vipava. Vzorec, ki sem ga izbrala, so štirje uporabniki terapije s pomočjo konja, ki so bili 12. 6. 2013 prisotni na terapiji na Brjah, pet staršev uporabnikov, ki so bili na terapiji na Brjah prisotni 19. 6. 2013, ter tri uporabnice, ki sem jih intervjuvala 20. 6. 2013 v Ciriusu Vipava.

Tako sem skupaj intervjuvala sedem uporabnikov terapije s pomočjo konja (TPK) ter pet staršev otrok uporabnikov TPK. Pri tem nisem v nobenem primeru intervjuvala uporabnika in starša iz iste družine.

Pogovor sem izvedla tudi z izvajalko omenjene terapije.

Vzorec je priročen.

Nekateri uporabniki so vključeni v društvo Sožitje in/ali obiskujejo Ciriuss Vipava. Ciriuss Vipava je center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje, ki se nahaja v Vipavi. Center je strokovno usposobljena in sodobno opremljena ustanova, ki izobražuje in usposablja otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. V Center sprejemajo učence in mladostnike iz vse Slovenije, včasih so sprejemali tudi učence iz bivših jugoslovanskih republik, po osamosvojitvi pa tudi begunce. V Centru deluje (Internetni vir 3):

- predšolski in osnovnošolski (prilagojeni) program;
- posebni program;
- dom z vzgojnimi skupinami;
- zdravstveno–negovalni in terapevtski program in
- institucionalno varstvo odraslih.

»Društvo Sožitje Ajdovščina – Vipava je samostojna, nestrankarska, nepridobitna in prostovoljna organizacija s socialno-človekoljubnimi cilji ter organizacija za napredek skupne in posamične skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju, njihove starše in člane družin. Zvezo Sožitja sestavljajo društva za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju, ki delujejo na območju Republike Slovenije.« (Internetni vir 12)

V sledeči tabeli bom vključenost nazorneje prikazala.

Oranžna barva predstavlja intervjuje z uporabniki, dne 12. 6. 2013.

Modra barva predstavlja intervjuje z uporabnicami, dne 20. 6. 2013.

Zelena barva predstavlja intervjuje s starši uporabnikov, dne 19. 6. 2013.

Tabela 3.3. Vključenost uporabnikov v Sožitje in/ali Cirius

	Sožitje	Cirius Vipava
Uporabnica 1	✓	
Uporabnik 2	✓	✓
Uporabnik 3	✓	✓
Uporabnik 4	✓	
Uporabnica 5		✓
Uporabnica 6		✓
Uporabnica 7		✓
Starši uporabnika 8	✓	✓
Starši uporabnika 9	✓	
Starši uporabnice 10	✓	✓
Starši uporabnice 11	✓	✓

Tabela 3.4 Pregled vzorca

	KRAJ INTERVJUJA	DATUM INTERVJUJA	STAROST	PROBLEMSKA SITUACIJA
Uporabnica 1	Brje	13.06.2013	36 let	motnja v duševnem razvoju
Uporabnik 2	Brje	13.06.2013	46 let	motnja v duševnem razvoju
Uporabnik 3	Brje	13.06.2013	21 let	MAS (avtizem)
Uporabnik 4	Brje	13.06.2013	19 let	MAS (avtizem)
Uporabnica 5	Vipava	20.06.2013	15 let	motnja v duševnem razvoju
Uporabnica 6	Vipava	20.06.2013	17 let	cerebralna paraliza
Uporabnica 7	Vipava	20.06.2013	17 let	motnja v duševnem razvoju
Starši uporabnika 8	Brje	19.06.2013	13 let	MAS (avtizem)
Starši uporabnika 9	Brje	19.06.2013	3,5 let	MAS (Aspergerjev sindrom)
Starši uporabnice 10	Brje	19.06.2013	19 let	Downov sindrom
Starši uporabnice 11	Brje	19.06.2013	19 let	motnja v duševnem razvoju, epilepsija, sum na avtizem

3.4. Zbiranje podatkov oziroma empiričnega gradiva

Za zbiranje podatkov sem izbrala metodo spraševanja – intervju. Zanj sem se odločila, ker sem želela dobiti čimbolj izčrpne odgovore. Odgovori pa so mnogokrat odvisni od sposobnosti ubeseditve in besednega zaklada sogovornika.

Izbrala sem neposredno ustno spraševanje ter snemanje odgovorov – s tem sem si zagotovila celostnost odgovorov. Spraševanje je bilo enkratno, delno standardizirano; imela sem vnaprej pripravljena vprašalnik, vprašanja sem zastavljala po vrstnem redu, vendar sem jih po potrebi prilagajala sogovorniku in njegovim odgovorom. Z vsemi uporabniki in terapevtko sem imela neposreden stik pri spraševanju.

Poleg tega sem podatke zbirala tudi s skupinskim intervjujem. Skupinski intervju sem izvedla s petimi starši otrok, ki se udeležujejo terapije s pomočjo konja. Usmerjeni skupinski intervju je po avtorjih Đurić, Popović Ćitić in Meško (2010: 40–57) kvalitativna raziskovalna metoda, ki vključuje vrsto vodenih skupinskih razprav, v katerih se zbirajo udeleženci, ki imajo skupne posamezne značilnosti ali izkušnje, tako da lahko razpravljajo o določenih vprašanjih, relevantnih za raziskovalni problem. Morgan (1996 v *ibid.*) govori o treh glavnih dimenzijah usmerjenega skupinskega intervjuja; pravi, da je to metoda, namenjena zbiranju podatkov; da je izvor podatkov interakcija, ki se razvija skozi skupinsko razpravo; in kot zadnje, da ima raziskovalec pri izvajanju te metode aktivno vlogo pri vodenju skupinske razprave. Podatki, ki jih pridobimo z uporabo te metode, izvirajo tako iz verbalnih izjav udeležencev kot iz skrbnega opazovanja med razpravo izraženih neverbalnih reakcij. Njen namen je zbiranje podatkov o mnenjih, občutkih, idejah in stališčih udeležencev o določeni temi. Pogosto se zgodi, da vprašani, vzneseni z impulzom skupine, razkrijejo tudi nekatere zelo osebne izkušnje.

Mesec (2009: 115–218) pravi, da je skupinska razprava nestandardizirana in delno posredna (skupinska) oblika spraševanja. Vprašanj ne zastavljamo na vnaprej določen način, ampak jih prilagajamo položaju in značilnostim skupine, s katero se pogovarjamo. Skupinski pogovor ali razprava poteka tako, da raziskovalec pojasni namen sestanka, pove, kaj ga zanima in naznani nekaj tem ali vprašanj, o katerih naj bi se z udeleženci pogovarjali.

Nato usmerja dogajanje tako, da se med člani skupine razvije čimbolj vsebinsko bogat pogovor o navedenih temah (ibid.).

To doseže z aktivnim, razumevajočim in sprejemajočim poslušanjem ter s spretnim, nevsiljivim spraševanjem. Skupinski pogovor ne poteka tako, da spraševalec člane skupine v prisotnosti cele skupine drugega za drugim sprašuje osebne stvari, ali da jim zastavi vprašanje, nato pa od vsakogar zahteva, naj nanj odgovori. To včasih sicer stori, ne gre pa za neko pravilo, ki bi splošno veljalo za skupinsko razpravo. Skupina deluje kot neke vrste povečevalno steklo ali ojačevalec različnih pogledov in mnenj. Mnenja posameznikov se tu pojavijo v svojem socialnem kontekstu; vidimo, kako so povezana z različnimi družbenimi vlogami, jasneje vidimo nasprotna mnenja, ocenimo lahko njihovo veljavo v skupini in podobno. Pogovor z eno samo skupino lahko nadomesti veliko število individualnih intervjujev in da realnejše podatke kot taki intervjuji (ibid.).

3.5. Obdelava gradiva

(povzeto po Mesec 2007: 30–34)

Način obdelave gradiva je kvalitativen, saj sem imela šest intervjujev, na vprašanja pa sem dobila širše odgovore in ne številčnih oziroma statističnih podatkov. Pri kvalitativni analizi sem najprej uredila gradivo, tako da sem posnete intervjuje prepisala v parafrazirani obliki. Nato sem odprto kodirala, kar vsebuje štiri korake. V prvem sem empiričnim opisom pripisala pojme. Mesec (2007: 30) pravi, da je dobro, četa korak primerjamo z »deževanjem idej«, kar pomeni, da si dovolimo, da zapišemo pojme različnih ravni abstraktnosti, pa tudi tiste, ki so bolj nenavadni, oddaljeni. V naslednjem koraku sem združevala sorodne pojme v kategorije. Tu lahko uporabimo različne postopke: kategoriziranje (pri tem damo isto ime več različnim opisom), dopolnjevanje klasifikacije (eni skupini pojavov najdemo druge skupine, ki dopolnjujejo klasifikacijo) in ekspliciranje kriterija klasifikacije ali nadrejenega pojma. V tretjem koraku sem osno (aksialno) kodirala. To pomeni, da sem vzpostavlja odnose med kategorijo in njenimi podkategorijami ter znotraj določene kategorije – vzpostavila sem torej hierarhijo. V zadnjem koraku sem analizirala značilnosti pojmov in kategorij. Izbrala ter definirala sem relevantne pojme in kategorije.

Na koncu sem odnosno (selektivno) kodirala (po Glaser in Strauss 1967 v Mesec 2007: 34), kar pomeni, da sem kategorije povezala med seboj in tako oblikovala začasni teoretični okvir.

4. REZULTATI

Iz opravljene kvalitativne analize je razvidno, da večjih razlik v odgovorih med starši in uporabniki ni, gre le za gostejše besedne opise s strani staršev. Rezultate bom vseeno predstavila ločeno, saj sem želela razvidno prikazati razlike med rezultati uporabnikov in staršev, ker je bil moj prvoten namen, da se pogovorim le z uporabniki, eksperti z izkušnjami.

Za boljšo razvidnost in preglednost rezultate navajam ločeno tudi po kategorijah.

Rezultate bom zaključila z ugotovitvami in pogledi strokovnjakinje.

4.1. Uporabniki

- Stik, občutki, doživljanje

Vsi sogovorniki so znali časovno opredeliti prvi stik s konjem, kar si lahko glede na njihovo telesno govorico razlagam kot pozitivno doživetje, brez izključitve možnosti negativnega. Le dva izmed njih pa sta znala časovno definirati prvo jahanje. Iz odgovora matere enega od uporabnikov sem lahko razbrala opazen pozitiven učinek že po prvem jahanju, kar je bila tudi motivacija za nadaljnje terapije s pomočjo konja: »Prvič, ko je jahal, je bila tako vidna razlika, da smo potem to nadaljevali.« (2)

Uporabnike sem vprašala, kaj doživljajo ob stiku s konjem. Odgovor je bil v vseh primerih zelo pozitiven; povedali so, da se ob tem dobro počutijo, da uživajo. Poleg tega uporabniki tudi konja kot takega doživljajo pozitivno in ga tako tudi zaznavajo. Eden izmed njih mi je dejal: »Lep je občutek, ko ga božam, ima mehko kožo.« (5) Dalje me je zanimalo, če občutijo kakšne razlike pred in po jahanju, pri čemer so sogovorniki ubesedili svoja opažanja po jahanju. Tudi v tem primeru je bil vpliv jahanja pozitiven; dejali so, da so po jahanju bolj veseli, dobre volje ali pa bolj mirni. Ena izmed sogovornic razlik ne opaža, medtem ko druga sogovornica s pomočjo konja doživlja veselje ob premagovanju svoje fizične ovire, kar lahko povežem z večanjem samozavesti.

Več kot polovica jih je izpostavila psihološki učinek jahanja, in sicer premagovanje začetnega strahu. Ena izmed sogovornic mi je povedala: »Od začetka me je bilo malo strah, potem pa sem se navadila.« (1)

Sogovornikom ni vseeno za konja, ki ga jahajo na terapiji; povejo mi, da ga sami hranijo in čistijo ter se na ta način učijo in preizkušajo spretnost pomoči oziroma skrbi za drugega. Konja tudi ocenijo, kar pomeni, da ga natančno opazujejo. Eden od dečkov mi je povedal: »Mu gre kar v redu, Pikotu.« (3) Poleg tega je konja, ki so ga imeli, prehodno primerjal s sedanjim.

Izpostavili so tudi terapevtke, ki so vplivale na njihovo navdušenje nad jahanjem, ter socialno-varstveno organizacijo Sožitje, ki jim je terapijo s pomočjo konja omogočilo.

- S čim je človek prišel, kako mu je pomagalo

Pri osebah z motnjo v duševnem razvoju je terapija s pomočjo konja prispevala k duševnim učinkom, k sproščenosti in mirnosti. Ravno tako jahanje pomirja uporabnika z avtizmom. Osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki imajo tudi fizične ovire, so izpostavile fizične oziroma telesne učinke jahanja, in sicer izboljšanje ravnotežja, ravno držo ter lepo hojo. Oče uporabnika z avtizmom je opazil, da se želi sin veliko pogovarjati o jahanju, kar lahko razumem kot pozitivno doživljanje jahanja.

- Druga področja

Poleg duševnih in fizičnih učinkov osebe opažajo tudi izboljšanje na govornem področju. Ena od uporabnic med druga področja uvršča tudi to, da jo konj uboga, torej je njen dosežek avtoriteta oziroma vpliv nad živaljo.

- Osmišljanje, interpretacija

Večina sogovornikov konju ali pa jahanju pripisuje velik pomen. Imajo tako željo po lastnem konju, kot tudi željo po dejavnosti s konjem. Tudi tu so kot odgovor na vprašanje o vlogi konja v njihovem življenju govorili o pomenu avtoritete. Eden izmed njih mi je navdušeno povedal: »Konji me tudi ubogajo.« (7) Konja interpretirajo kot prijazno žival s sposobnostjo čutenja.

Uporabnik z avtizmom je poudaril pomen vizualnosti konja: »Imel bi konja, ravno takega. Samo rjavega.« (3) Našel pa je tudi povezavo konja z nekim drugim področjem: »Nace bi mu dal ime.« (3) Nace je konj v risanki *Poni z griča*.

4.2. Starši

- Prvi stiki

Mati ene od deklic je opisala dekličin stik s konjem kot zelo intenziven: »/.../ se je začela kar tresti in ponavljati, da hoče jahati, jahati /.../« (T2) Tako kot uporabniki so tudi starši opazili začetni strah pred konjem ali pa ostalimi živalmi, vendar je bil pri eni uporabnici napredek zelo hiter. Njena mati mi je povedala: »In ko je bila prvič gor in je videla, da nič ne naredi, se je kar ulegla nanj.« (A4)

Do prvih stikov s konjem so otroci prišli s pomočjo:

- zanimanja staršev;
- Cirusa Vipava in
- društva Sožitje.

Ena izmed sogovornic je izpostavila pomembnost pristopa (postopno privajanje) k prvemu stiku s konjem, saj je bila prisilna aktivnost v primeru njenega otroka razlog za epileptični napad. Pozitivni stik konj – otrok je razlog za veselje staršev.

- Doživljanje ob stiku

Pri dečku z avtizmom je doživljanje ob stiku s konjem zelo odvisno ob njegovega trenutnega, dnevnega počutja. Deček sam besedno izrazi, kdaj potrebuje mir.

Mati deklice z Aspergerjevim sindromom opaža izredno povezanost deklice s konjem: »Meni se zdi, kot da bi se s konjem zlila v eno.« (T2) Ravno tako pravi, da so ji živali in rastline na sploh veliko bližje kot ljudje. Stik precej lažje vzpostavi z živalmi kot z ljudmi.

Starši so v večini primerov mnenja, da so njihovi otroci ob stiku s konjem srečni, sproščeni ter da ne čutijo nobene nevarnosti.

- Razlike v počutju pred in po jahanju

Skoraj vsi sogovorniki so dejali, da so otroci pred jahanjem navdušeni in v pričakovanju terapije, po jahanju pa jih večina opaža otrokovo umirjenost. Želijo si pogostejših terapij.

Starša dečka z avtizmom sta pri razlikah v počutju pred in po jahanju, tako kot pri doživljanju stika, poudarila, da je počutje njunega otroka odvisno od posameznega dne, pa tudi od konja: »Recimo, prej so imeli Maksija, drugega konjička, ki ga je imel rajši, in potem naslednje leto, ko je bil samo Piko, je enkrat rekel: »Spet ta Piko!« (S1)

- Izboljšanje problemske situacije

Otroci vprašanih staršev prihajajo na terapijo s pomočjo konja z različnimi problemskimi situacijami, vendar lahko vseeno naredim vzporednice med opisanimi izboljšanji le-teh.

Fizično izboljšanje otrok se je pokazalo na ravni:

- ravnotežja;
- stabilnosti in
- drže.

Izboljšanja na psihosocialnem področju so:

- večja odprtost otroka;
- večja pripravljenost za verbalno komuniciranje;
- izboljšanje socialnih interakcij (očesni kontakt, rokovanje) in
- večja motiviranost za sodelovanje pri dejavnostih.

- Osmišljanje, interpretacija

Starše sem vprašala, kakšno vlogo ima po njihovem mnenju konj v življenju njihovega otroka. Odgovori so bili različni, mati ene izmed deklic je dejala, da ne opaža zelo velikega navdušenja, vendar pa je terapija s pomočjo konja za deklico ena redkih stvari, s katero jo odvrnejo od njene želje po celodnevem gledanju televizije. Podobno je kot največjega motivatorja medij jahanja opredelila tudi druga mati.

Konj je definiran kot otrokov prijatelj.

Sogovornica je izpostavila posebno vez med živalmi in njenim otrokom: »Na slikah ona gleda le živali, ljudi odstrani. Tudi risank s človeškimi podobami sploh noče gledati.« (T2)

Oče dečka z avtizmom je vlogo konja v dečkovem življenju pripisal konjevi vizualnosti: »Simonu bi bil konj bistveno bolj všeč, če bi bil iz lego kock. Ne mara dlake, sape in podobnega.« (O)

4.3. Terapevtka

- Načrtovanje izvedbe terapije

Sogovornica hipoterapevtka, ki je po osnovni izobrazbi fizioterapevtka, pravi, da izvaja hipoterapijo skupaj s kolegico fizioterapevtko. Pove o nesorazmernosti med številom otrok in terapevtk. Izbor otrok za hipoterapijo poteka prek določitve otroka s strani fizioterapevta in zdravnika fiziatra. Letno je vključenih dvajset otrok, ki jahajo na tedenski ravni. Imajo stalno lokacijo, kmetijo v Brjah. Terapevtka poudari, da je delo odvisno tudi od prevoza otrok, saj ta poteka v lastni režiji, ter od vremena, saj maneža ni pokrita.

- Definiranje ciljev

Osebi, ki definirata cilje, sta fiziater in hipoterapevtka, pri čemer ima glavno besedo fiziater. Delujejo na način skupnega dogovarjanja, pristop dela z otroki pa je individualen. Osredotočajo se na fizične spremembe. S procesom dela seznanijo tudi starše, ki podpišejo formalno izjavo o dovoljenju terapije. Z njihove strani so do sedaj dobivali le pozitiven odziv.

- Kriteriji za izvedbo terapevtskega jahanja

Glavna kriterija sta pregled in mnenje fiziatra ter izvid.

- Morebitne posebnosti komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi

Posebnost je terapevtka predstavila na primeru verbalne komunikacije. Konj s svojim gibanjem vpliva na telo ter tako omogoča komunikacijo: »/.../ konj je tisti, ki z ritmičnim korakom daje nek tonus v telo, da aktivira center. Ko aktivira center, se sprostijo ramenski

obroč in roke. Takrat se lahko aktivno poravna glava, katera ne more več padati, zato ima večjo možnost, da govori.« Pove še, da otroci ob konju drugače izražajo svoje želje.

- Ocenjevanje uspešnosti terapije

Način ocenjevanja je opisen, poteka pa na podlagi testov in evalvacij. Na splošno hipoterapijo ocenjuje kot zelo dobro. Uspešnost, ki jo vzdržijo ponavljajoče terapije, je odvisna od postavljenih ciljev. Problem pri ocenjevanju je oteženo sprotno beleženje rezultatov. Uspehe objavijo v končnem in zaključnem poročilu otroka.

- Morebitna tveganja

Morebitna tveganja (fizične poškodbe) pri delu predvidijo, nanje so pripravljeni. Potrebno je poznavanje lastnih kompetenc.

- Učinki terapevtskega jahanja na psihosocialni ravni

Učinki so celostni, na vseh področjih se med seboj prepletajo. Odvisni so od vsakega otroka posebej. Terapevtka prepoznava sledeče psihosocialne učinke:

- veselje otrok;
- povečanje otrokove samozavesti (soočanje z veliko živaljo jim je v ponos);
- vključevanje otrok v skupinsko dinamiko;
- pozitiven odnos otrok do jahanja.

- Razvitost terapevtskega jahanja v Sloveniji

Terapevtka ocenjuje, da je stopnja razvitosti visoka (v društvo za aktivnosti in terapijo s pomočjo konja Slovenije je včlanjenih okrog trideset oseb, ki izvajajo terapijo), tudi na strokovnem nivoju. Poudarila je pomen strokovnosti in kompetentnosti za delo: »/.../ mislim, da kar mora biti ena stroka, ker ravno vsak pa tega ne more početi.« Izpostavila je potrebno po nadzoru nad izvajalci ter čim večje spodbujanje izvajanja.

- Izobraževanje

Za hipoterapevtko se je Barbara usposabljala v Ciriusu v Kamniku. Usposabljanje je sestavljeno iz dveh delov; prvi del je učenje jahanja, opravljen osnovni tečaj jahanja ter izpit

iz A dresure; drugi del pa je delo s konjem, priprava in lonžiranje konja ter teorija s področja hipoterapije.

- Sodelovanje z drugimi (strokovnjaki)

Terapevtka sodeluje interdisciplinarno, torej s kolegicami hipoterapevtkami. Povezuje se z naslednjimi strokami:

- medicino (zdravnik fiziater, ortopedija);
- pedagogiko (logopedinje, učiteljice);
- ljubitelji laiki (konjeniško društvo).

Namen sodelovanja z drugimi definira kot potrebo po bogatejši ponudbi otrokom pri terapiji.

- Vključevanje socialnega dela v proces terapevtskega jahanja

Barbara je dejala, da je področje odprto za vse. »Meni se zdi super, da bi se čim več ljudi ukvarjalo s terapevtskim jahanjem,« je navdušeno povedala. Meni, da gre pri tem za raznolikost, saj vsak nekaj doda. Še posebej predlaga vključenost stroke socialnega dela na vedenjskem in čustvenem področju otrok.

4.4. Poskusna teorija

Terapija s pomočjo konja ima lahko na uporabnike močne učinke. Povezani so s konjem, ob njem ter ob jahanjem samem pa doživljajo različne občutke. Doživljanje ob stiku s konjem je ponavadi zelo pozitivno; gre za dobro počutje, uživanje in srečo. Ravno tako je pozitivno zaznavanje konja. Uporabniki so pred jahanjem navdušeni in v veselem pričakovanju terapije. Učinki po jahanju so prisotni na psihosocialni ravni v obliki premagovanja strahu, veselja, umirjenosti, dobrega počutja, izboljšanja socialnih interakcij, večanja samozavesti in motiviranosti. Poleg tega gre tudi za učinke na telesni oziroma fizični ravni. Uporabnikom veliko pomeni, da imajo vpliv oziroma avtoriteto nad konjem. Pri terapiji se učijo in preizkušajo spretnost pomoči oziroma skrbi za drugega. Konj je definiran kot uporabnikov prijatelj. Pri uporabnikih se pojavlja tako želja po lastnem konju, kot tudi želja po dejavnosti s konjem.

Starši izpostavljajo pomembnost pristopa k prvemu stiku s konjem. Pozitiven stik konj – otrok

je razlog za njihovo veselje. Opaženo je bilo tudi, da uporabniki terapije lažje vzpostavijo stik z živalmi kot z ljudmi ter da se med živaljo in otrokom vzpostavi prav posebna vez.

Vsi ti rezultati se povezujejo z dosedanjimi teorijami in raziskavami. V veliki meri se skladajo s trditvami Globočnik (2001) in ostalih avtorjev, ki opisujejo učinke terapije s pomočjo konja na treh ravneh; psihološki, socialni in fizični. Avtorica poudarja pozitivno čustvovanje kot učinek terapije s pomočjo konja. Čustva in čustvena stanja pa na obnašanje vplivajo kot močan motivacijski dejavnik. Marinšek in Tušak (2007) navajata, da žival pritegne pozornost bolj kot katerikoli drug dražljaj ter ga veliko bolje zadrži. V moji raziskavi so o tem poročali skoraj vsi starši. Kavkler in sodelavci (2008) starše opredeljujejo kot edine odrasle, ki ves čas spremljajo svojega otroka, zato je njihova vloga bistvena.

Veliko uporabnikov je govorilo o premagovanju strahu, kar razlaga tudi Mielke (1898), ki pravi, da jahanje in z njim povezane aktivnosti zmanjšujejo strah; oseba ga je pripravljena priznati in sprejeti pomoč, da ga pomaga.

Kupper-Heilmann (1999 v Mavec, Yogev 2007) govori o otrocih, ki niso dosegli zrelega objektnega odnosa in terapevtskega konja dojemajo kot selfobjekt, saj vzbuja občutek zlitosti v eno bitje. To lahko povežem s svojo raziskavo, kjer je sogovornica, mati ene od deklic, močno poudarjala dekličino zlitost s konjem.

Marinšek in Tušak (2007) pišeta o pomembnosti sodelovanja jahača pri oskrbi konja, saj se s tem med njima razvije dober odnos. To prakticirajo uporabniki, o tem pa govorijo tudi starši.

5. RAZPRAVA IN KRITIČNA REFLEKSIJA RAZISKAVE

Pri pisanju diplomske naloge sem želela pregledati področje, ki me v prvi vrsti zanima in o katerem nisem na fakulteti v vseh štirih letih slišala še ničesar. Žival, še posebej konj, se mi je od nekdaj zdela medij, ki bi ga lahko povezali s socialnim delom.

Ko sem se lotila pregledovanja literature, sem naletela na nekaj težav. Kaj kmalu sem namreč ugotovila, da je velika večina literature napisana v nemščini. To lahko povežem z visoko stopnjo razvitosti dejavnosti na tem jezikovnem območju.

Pri empiričnem delu je bila moja prvotna ideja, da bi se pogovarjala samo z uporabniki, saj sem bila mnenja, da lahko le oni najbolje opišejo vse tisto, kar me je v raziskavi zanimalo. Predpostavljala sem, da se bom o občutkih, mnenju, stikih, pomenu in podobnem lažje pogovarjala z osebami, ki so stare vsaj petnajst let in več. Ravno tako sem se za začetek želela omejiti na območje Primorske zaradi boljše dostopnosti, saj sem tu doma. Težava se je pokazala pri pridobivanju takšne populacije. Organizacij, ki izvajajo terapijo s pomočjo konja na izbranem območju, ni ravno veliko; zasledila sem le štiri, na območju ostale Slovenije pa še dodatnih petnajst (pri tem obstaja možnost, da sem kakšno spregledala, saj nisem nikjer zasledila enotnega seznama). Po kontaktiranju prvih dveh, ki sta bili sicer pripravljeni sodelovati, sem bila kar malo v skrbeh, saj sta terapevtki dejali, da njihova populacija predstavlja osebe do največ petega leta starosti. As. mag. Klavdija Kustec mi je predlagala konzultacije na Pedagoški fakulteti, da bi lahko empirični del prilagodila tej populaciji. Vseeno sem nadaljevala z iskanjem ter prišla v kontakt s terapevtko iz Ciriusa v Vipavi, ki je bila ravno tako pripravljena sodelovati. Tu sem končno uspela dobiti željeno populacijo. Predpostavljam, da lahko taka pripravljenost sodelovanja terapevtke pomeni tudi željo po čim večji razpoznavnosti dejavnosti ter širjenju informacij in znanja na tem področju.

Vprašalnik sem ob pomoči mentorice sestavila tako, da se mi je zdel kar se da razumljiv, pripravljena sem bila tudi na potrebna podvprašanja, toda že po prvem obisku na Brjah se je potrdil moj strah, in sicer, da uporabniki ne bodo razumeli določenih vprašanj in na določena ne bodo znali odgovoriti. Najpogostejša vprašanja brez odgovora so bila: vprašanje o glavni težavi, s katero je oseba začela terapijo; vprašanje o izboljšanju problemske situacije ter vprašanje o interpretaciji konja v življenju osebe.

Čeprav se mi porajajo pomisleki glede razumljivosti vprašanj, pa se bolj nagibam k mnenju, da gre tu za dejavnik oviranosti posameznega sogovornika. Menim, da je možen razlog tudi

premalo govora o terapiji s pomočjo konja v javnosti, zato ljudje ne znajo veliko povedati o njej.

V naslednjem koraku sva se z mentorico dogovorili, da izpeljem še skupinski intervju s starši, ki svoje otroke pripeljejo na terapijo in jih tam počakajo, saj se mi je že na prvem obisku dogajalo, da so mi starši želeli pomagati ter odgovorili na vprašanja, ki so šla otrokom težje od rok. Tudi te odgovore sem vključila v empirični del, ker so se mi zdeli pomembni in reprezentativni za obdelavo. Kot sem omenila že v rezultatih, večjih vsebinskih razlik v odgovorih med starši in uporabniki ni bilo, šlo je za gostejše besedne opise s strani staršev.

Pomembno se mi zdi, da na svoje delo gledam s kritične perspektive ter zapišem, kaj bi lahko naredila drugače. V proces raziskovanja bi lahko kot merski instrument vključila še opazovanje, saj sem imela možnost neposredno opazovati terapijo. Čeprav kriterijev opazovanja nisem imela vnaprej pripravljenih, sem vseeno opazila sledeče:

- bližina staršev v času same terapije je bila po mojem mnenju v kar nekaj primerih moteča, saj so se uporabniki veliko ozirali nanje ter tako niso bili osredotočeni zgolj na terapijo, starši so jih na primer pozdravljali, jim mahali in podobno;
- pri delu terapevte sem lahko opazila nekaj elementov socialnega dela, in sicer med terapijo je pri uporabnikih z vprašanji preverjala, kako se počutijo, pohvalila je vsak njihov najmanjši uspeh, torej je odkrivala in podpirala njihovo moč;
- izrazi na obrazih uporabnikov so bili videti pozitivni; na manežo so prišli navdušeni, kar so pokazali s ploskanjem in smehom;
- uporabniki so se zdeli ponosi na svoje dosežke (ko so sedeli na konju, ko so ga sami nahranili, očistili in podobno), menim da so tako krepili svojo samozavest.

V nadaljevanju bom naredila primerjavo med rezultati pogovora s strokovnjakinjo ter konceptom delovnega odnosa soustvarjanja in izvirnega delovnega projekta pomoči v socialnem delu.

Načrtovanje izvedbe terapije, definiranje ciljev ter postavitev kriterijev za izvedbo terapije poteka s strani fizioterapevta in fiziatra. Pri tem torej ni upoštevan glas uporabnika. Če bi se dela lotili na področju socialnega dela, bi delovali v tako imenovanem *delovnem odnosu*. Delovni odnos nas definira kot sodelavce v skupnem projektu, postavi nam nalogo, da skupaj določimo deleže v rešitvi. Po besedah Petra Lüssija (1991 po Čačinovič Vogrinčič 2002: 91) gre v osnovi vedno za projekt sodelovanja, ki se ustvari na podlagi sporazumevanja,

dogovarjanja in skupnega raziskovanja rešitev, da bi udeleženci v problemu postali tudi udeleženci v rešitvi (ibid.).

Določena oviranost uporabnika, kot v primeru mojega vzorca, ni ovira za to, da mu ne bi zagotovili vključenosti in vpliva, ki ju je zmožen udeležati v projektu in procesu terapije s pomočjo konja.

Projekt pomoči v socialnem delu začnemo z jasnim in izrečenim *dogovorom o sodelovanju*, šele ta pa omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Dobro je, če se dogovora na začetku dela udeležijo vsi udeleženi v problemu. Socialnodelovni odnos temelji na *instrumentalni definiciji problema*, ki vključuje vstop uporabnika z njegovo definicijo problema ter njegovo participacijo pri oblikovanju rešitve (ibid.: 92). Vries (1995 v ibid.) pravi, da je naloga socialnih delavcev *osebno vodenje*, saj je socialnodelovno ravnanje vodenje k dogovorjenim ciljem, rešitvam in oblikam pomoči, je osebno, konkretno ter tukaj in zdaj.

Izviren delovni projekt pomoči pa delovni odnos dopolni ter se vedno znova nadaljuje. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 16)

Strokovnjakinja je dejala, da uspešnost terapije ocenjuje na podlagi testov in evalvacij. Uporabniki nimajo vloge ocenjevalcev, ne sodelujejo pri definiranju kriterijev uspešnosti pomoči. Flaker (2012: 79) pravi, da je *refleksija* potrebna povsod, kjer je akcija. Pri tem ne gre le za razmišljanje, kaj smo naredili in kaj se je zgodilo, temveč tudi, kaj bi morali spremeniti, narediti drugače ali popraviti. Dejanja moramo videti kot celoto, v njihovem kontekstu.

Strokovnjakinja pri delu predvidi morebitna tveganja, nanje je pripravljena. A kot v primeru drugih korakov in vidikov v procesu pomoči, uporabniki tudi pri oceni tveganj in opredelitvi varovalk ne sodelujejo.

Na podlagi rezultatov intervjuja s strokovnjakinjo lahko strnem, da gre pretežno za uporabo medicinskega modela pomoči. V okviru biomedicinskega modela se preučevanje bolezni omeji na kemijsko dogajanje v telesu, »absolutno oblast«; edini ali vsaj največji vpliv ima le tisti, ki to dogajanje pozna – zdravnik (Kvas in Seljak 2004 v Bambič 2008: 12–14).

Gre za medicinsko paradigmo, po kateri uporabnik ni razumljen in upoštevan kot soustvarjalec procesa pomoči oziroma kot izvedenec za svoje izkušnje. To trditev lahko podkrepim s svojo izkušnjo. Hipoterapevtka mi je enkrat v pogovoru povedala, da se uporabniki velikokrat tako ali tako ne zavedajo, da potrebujejo kakršnokoli terapijo, zato se velikokrat na licu mesta sama odloči namesto njih.

Menim, da je biopsihosocialni model zdravja primernejši, saj poudarja medsebojno vplivanje in skupen pomen bioloških, psiholoških, kulturoloških in socialnih dejavnikov (ibid). Biopsihosocialni model zdravja zahteva interdisciplinarni pristop k pacientu, torej sodelovanje različnih strokovnjakov. Interdisciplinarni pristop omenjam kot možnost učinkovite celostne obravnave uporabnika in njegovih svojcev ter kot obliko učinkovitega soustvarjanja zelenih izidov vseh udeleženih v reševanju problemov, torej pozitivnega prispevka socialnega dela. Biopsihosocialni model poudarja tako odnosno raven med pacientom in strokovnjakom, kot tudi pomen kvalitetnega odnosa znotraj delovnega tima. Pogovor je del procesa zdravljenja, zato model poudarja pomen kakovostnega komunikacijskega odnosa (ibid.), tako kot je to temelj socialnega dela.

Pristopi, kot jih navaja temeljna literatura o terapiji s pomočjo konja ter jih je v pogovoru predstavila strokovnjakinja, se očitno opirajo na objektivistično epistemologijo¹. Tako sklepam na podlagi nekaterih kriterijev, kot so, na primer terminologija odkrivanja in prepoznavanja; odločanje po nujnosti; predpisovanje doživljanja in vedenja; neodvisnost, ponovljivost, predvidljivost; statično reševanje problemov ter klasična diagnostika (Šugman Bohinc 1997: 305).

Milošević Arnold in Poštrak (2003: 139–140) opredeljujeta socialno-konstruktivistični model kot sodobni model socialnega dela. Pri terapiji s pomočjo konja bi se cilji modela pozitivno kazali kot učinkovito partnerstvo med strokovnjakom, ki spoštuje uporabnikovo osebno realnost, in uporabnikom (ekspertom) ter upoštevanju njegove specifične realnosti, ki jo pozna le sam.

¹ EPISTEMOLOGIJA je znanost, proučevanje o tem, kako določeni organizmi vedo, razmišljajo in se odločajo (Bateson 1985 v Šugman Bohinc 2005: 170).

Bardmann (v Šugman Bohinc 1997: 304) opisuje pojem sistematično nesistematični pristop, čimbolj raznolikega odzivanja socialnega delavca na raznolikost, kar zahteva veliko samostojnost strokovnjaka, saj se mora ta znajti in odgovoriti tukaj in zdaj, v vsakič novi, nepredvidljivi in neponovljivi socialni interakciji.

Postmoderno stališče socialnega dela in etika udeležnosti torej ukinjata klasično delitev moči v razmerju med terapevtom ali socialnim delavcem in klientskim oz. uporabniškim sistemom. Gre za razmerje, v katerem je oseba, ki pomaga, lastnik znanja, ekspert za rešitev klientskih težav, tisti, ki skozi očala svoje teorije pomoči najprej opredeli (diagnosticira) njihove probleme in nato v skladu z isto teorijo določi postopke njihovega zdravljenja ali blaženja in odpravljanja (Barnes 2002 v Šugman Bohinc 2005: 175).

Konj je žival, živo bitje, ki človeku ponuja edinstven odnos. Tako pregledani viri, kot tudi uporabniki, njihovi starši in terapevtka navajajo pozitivne vplive jahanja. Glede na izsledke lahko rečem, da bi lahko stroko socialnega dela kombinirali s terapijo s pomočjo konja. Kot pravi Milošević Arnold (2006), imajo socialni delavci ne glede na področje prakse ključno vlogo pri tem, da ljudem omogočajo dostop do različnih oblik pomoči, ki jih ti potrebujejo. Socialno delo z izvirnim delovnim projektom pomoči ustvarja prostor za soustvarjanje, s katerim bi lahko maksimalno podprli uporabnike terapije s pomočjo konja.

Na celoten proces empiričnega dela diplomske naloge (potek intervjujev, obdelavo podatkov in prikaz rezultatov) so verjetno vplivale tudi moja prepričanja ter izkušnje, saj na področje gledam zelo osebno.

6. SKLEPI

- Terapija s pomočjo konja pozitivno vpliva na udeležence tako na psihosocialni kot tudi na telesni ravni.
- Prvi stik s konjem, občutki in doživljanje ob njem so zelo pozitivni, prinašajo izkušnjo napredka in uspeha ter večanje samozavesti.
- Opazne so razlike v počutju pred in po jahanju.
- Poleg izboljšanja primarne problemske situacije, zaradi katere se je oseba udeležila terapije s pomočjo konja, so opazne tudi spremembe na drugih področjih.
- Vprašani interpretirajo, osmišljajo konja oziroma jahanje kot posebno vez med le-tem in jahačem; izražajo željo po aktivnosti na tem področju.
- Starši izražajo potrebo po večjem številu terapevtskih delovnih srečanj.
- Terapevtka svoje delo skrbno načrtuje, definira cilje ter ocenjuje uspešnost, kar lahko prinaša možnost vpogleda v delo ter morebitna izboljšanja.
- Stopnja razvitosti terapije s pomočjo konja v Sloveniji je visoka (v društvo za aktivnosti in terapijo s pomočjo konja Slovenije je včlanjenih okrog trideset oseb, ki izvajajo terapijo), tudi na strokovnem nivoju.
- Vključevanje stroke socialnega dela je zaželeno, saj interdisciplinarnost ter delovni odnos prinašata možnost učinkovite celostne obravnave uporabnika ter učinkovitega soustvarjanja želenih izidov vseh udeležениh pri reševanju problemov.

7. PREDLOGI

- Povečati pogostost terapije s pomočjo konja vsaj na tedensko raven oziroma po potrebi posameznika (past tega je subjektivno presojanje).
- Podrobneje raziskovati interakcije med osebo in konjem ter posamezne dejavnike, ki vplivajo na nanjo.
- Vzpostaviti nadzor nad izvajanjem terapije s pomočjo živali z namenom zagotoviti določene standarde v korist uporabniku.
- Promovirati terapijo s pomočjo konja na čim več področjih, pri poklicih, katerih naloga je pomagati ljudem.
- Vključiti terapijo s pomočjo živali (TSŽ) v študijski program Fakultete za socialno delo.
- Oblikovati ljudem dostopen seznam organizacij, izvajalcev terapije s pomočjo konja.
- Raziskati možnost vpeljave terapije s pomočjo konja v socialno delo glede na osnovne koncepte dela v Sloveniji ter kombiniranje s smernicami tuje prakse.

8. VIRI

Adamič, Turk, M., Japelj, A. (2010), *Strokovna razdelitev terapevtskega jahanja. Konj, s konjem – na konju. Priročnik o terapevtskem jahanju*. Ig: CUDV Draga: 23–25.

Arnold Milošević, V. (2009), *Supervizija v socialnem delu*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo(študijsko gradivo): 3.

Bajde, S. (2010), *Senzorna integracija s pomočjo konja - ergoterapija. Konj, s konjem – na konju. Priročnik o terapevtskem jahanju*. Ig: CUDV Draga: 33, 35.

Bambič, M. (2008), *Biopsihosocialni model zdravja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo (diplomsko delo): 12–14.

Bordjan, A. (2010), *Oblike psihološke pomoči s konji in EAGALA model. Zbornik predavanj 2. kongresa terapevtskega jahanja v Sloveniji*. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine: 70, 72, 73.

Bordjan, A. (2010), *Oblike psihološke pomoči s konji in EAGALA model. Zbornik predavanj 2. kongresa terapevtskega jahanja v Sloveniji*. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine: 74.

Bračko, B. (2009), *Terapevtsko jahanje za dečka z Downovim sindromom*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta (diplomsko delo): 28.

Čaćinovič Vogrinčič, G. (2002), *Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. Socialno delo*, 41, 2: 91–92.

Čaćinovič Vogrinčič, G. (2008), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo: 57–59.

Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo: 5, 7, 10, 15–16.

Ćosić, S. (2007), *Terapevtsko jahanje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta (diplomsko delo): 41.

- Dolenc Veličkovič, T. (2007), *Pomen in možnosti terapije na konju. Zbornik predavanj 1. kongresa terapevtskega jahanja v Sloveniji*. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine: 5, 6.
- Đurić, S., Popović Ćitić, B., Meško, G. (2010), Usmerjeni skupinski intervju v pedagoškem raziskovanju. *Socialna pedagogika*, 16, 1: 40–57.
- Fine, A. (2010), *Animal-assisted therapy, theoretical foundation sand guide lines for practice*. London, Burlington, San Diego: El sevier: 4–6, 17.
- Flaker, V. (2012), *Direktno socialno delo, Vito Flaker@Boj za*. Ljubljana: Založba *cf: 60–61.
- Fon, B. (2013), *Z redko boleznijo živita le še Nemka in naš Jakob*. Slovenske novice, 23, 179: 3.
- Globočnik, B. (2001), Jahanje kot specialno- in socialnopedagoška dejavnost. *Socialna pedagogika*, 5, 3: 343, 345–351.
- Humar, I. (2005), *Njegovo veličanstvo konj!*. Nova Gorica: Samozaložba: 8, 51–53.
- Ilič, N. (2013), *Terapija s pomočjo živali – kaj to je in kako jo lahko uporabim?*. Ljubljana: Lunba: 5, 8–11, 13, 26–28.
- Kavkler, M., Morrison, A. C., Babuder, M. K., Lah, S. P., Viola, S. (2008), *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo: 197.
- Kobolt, A. (2001), Mediji v socialnopedagoški teoriji in praksi. *Socialna pedagogika*, 5, 3: 232–233.
- Kotar, A. (2007), *Na konju in s konjem. Naš zbornik. Sožitje – zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije*, 40, 2: 2.
- Lüssi, P. (1991), *Systemische Sozialarbeit*. Haupt, Bern (prevod B. Mesec), Teorija pomoči socialnega dela, študijsko gradivo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo: 7.

- Magister, S. (2007), *Specialno pedagoško jahanje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko (diplomsko delo): 41.
- Marinšek, M., Tušak, M. (2007), *Človek – žival: zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec: 10, 103–105, 121, 136, 140, 153–155, 158, 168–169, 171–173, 196, 198, 200–201, 204–206.
- Mavec, K., Yogev, M. (2007), *Uporaba konja v psihiatriji in psihoterapiji. Zbornik predavanj 1. kongresa terapevtskega jahanja v Sloveniji*. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine: 179–181.
- Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2. Študijsko gradivo, 2. izdaja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo: 30–35.
- Mesec, B. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo: 115–218.
- Mielke, S. (1989), *Terapevtsko jahanje*. Zdravstveno varstvo, 28, 4–5: 40, 139–141.
- Milošević Arnold, V. (2006), *Socialno delo s starimi ljudmi (izbrani članki in referati)*, študijsko gradivo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo: 18.
- Milošević Arnold, V., Postrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba: 18, 114, 139–140.
- Petrovič, V. (2001), *Hipoterapija, zdravljenje z jahanjem konja*. Velenje: Založništvo Pozoj Velenje: 30–32, 37–39, 63–66, 68–69, 76–77.
- Schmidt, M. (2001), *Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami v osnovno šolo*. Maribor: Univerza v Mariboru: Pedagoška fakulteta: 69.
- Sudekum Trotter, K. (2012), *Harnessing the power of equine assisted counseling*. New York: Taylor & Francis Group: 6.
- Šugman Bohinc, L. (1997), Epistemologija socialnega dela. *Socialno delo*, 36, 4: 304–305.
- Šugman Bohinc, L. (2005), Epistemologija podpore in pomoči. *Socialno delo*, 33, 221: 170, 175.

Šugman Bohinc, L. (2000), Kibernetika spremembe in stabilnosti. *Socialno delo*, 39, 2: 93–108.

Tušak, M., Tušak, M. (2002), *Psihologija konja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut filozofske fakultete: 253, 260–261.

Zalokar-Divjak, Z. (1996), *Vzgoja je... ni znanost*. Ljubljana: Educy: 114.

Werdonig, A., Vizjak Kure, T., Švaglič, M., Petrič Puklavec, M., Kornhauzer Robič, L., Turk-Haskič, A., Štok, M., Marenče, M., Caf, B. (2009), *Smernice za delo v oddelkih za predšolske otroke z motnjami avtističnega spektra – MAS*. Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne: 6–7.

Werner, H. (1999), *Konji: pasme, nega, šolanje, šport*. Ljubljana: DZS: 166–167.

9. INTERNETNI VIRI

Internetni vir 1: Ambasadorji nasmeha, slovensko društvo za terapijo s pomočjo živali. Domov. Terapija in aktivnosti s pomočjo živali. Aktivnosti s pomočjo živali. [Http://ambasadorji-nasmeha.si/aktivnosti-s-pomocjo-zivali](http://ambasadorji-nasmeha.si/aktivnosti-s-pomocjo-zivali) (16. 6. 2013).

Internetni vir 2: Bibaleze.si. Moj otrok. Jahanje ima zdravilne učinke. [Http://www.bibaleze.si/clanek/moj_otrok/veste-kaj-je-hipoterapija.html](http://www.bibaleze.si/clanek/moj_otrok/veste-kaj-je-hipoterapija.html). (12. 4. 2013).

Internetni vir 3: Cirius Vipava. Predstavitev, <http://www.center-jpv.si/predstavitev.htm> (9. 7. 2013).

Internetni vir 4: Demšar Goljavšček, M., Terminologija na področju aktivnosti in terapije s pomočjo konja ter modeli razdelitve. [Https://www.nakonju.si](https://www.nakonju.si) (10. 6. 2013).

Internetni vir 5: Eagala. Information. What is Eagala model? [Http://www.eagala.org/Information/What_Is_EAGALA_Model](http://www.eagala.org/Information/What_Is_EAGALA_Model) (15. 6. 2013).

Internetni vir 6: Horsetalk. Home. Features. Social work professor combines love of horses with research. [Http://horsetalk.co.nz/2013/05/08/social-work-professor-combines-love-horses-research/#axzz2WAuCNPRQ](http://horsetalk.co.nz/2013/05/08/social-work-professor-combines-love-horses-research/#axzz2WAuCNPRQ) (14. 6. 2013).

Internetni vir 7: Lavrič, A., Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik. Terapevtsko jahanje. Športno-rekreativno jahanje. [Http://www.cirius-kamnik.si/jahanje/sportno_rekreativno_jahanje](http://www.cirius-kamnik.si/jahanje/sportno_rekreativno_jahanje) (15. 6. 2013).

Internetni vir 8: Leading equine assisted therapy. Home. Horse-play can be therapeutic: equine assisted psychotherapy. [Http://www.equineassistedpsychotherapy.co.uk/](http://www.equineassistedpsychotherapy.co.uk/) (14. 6. 2013).

Internetni vir 9: Mladinsko klimatsko zdravilišče Rakitna. Dodatni program. Terapije in aktivnosti s pomočjo konj. [Http://www.mkz-rakitna.si/terapija-s-pomocjo-konj.php](http://www.mkz-rakitna.si/terapija-s-pomocjo-konj.php) (21. 6. 2013).

Internetni vir 10: Mladinsko klimatsko zdravilišče Rakitna. O nas. Katalog informacij javnega značaja. Letno poročilo za leto 2011: 9. [Http://www.mkz-rakitna.si/pdf/Poslovno-porocilo-2011.pdf](http://www.mkz-rakitna.si/pdf/Poslovno-porocilo-2011.pdf) (21. 6. 2013).

Internetni vir 11: Social work today. Article archive. The Human-Animal Connection in Social Work. [Http://www.socialworktoday.com/archive/031513p6.shtml](http://www.socialworktoday.com/archive/031513p6.shtml) (14. 6. 2013).

Internetni vir 12: Sožitje zveza društev. Predstavitev. [Http://www.zveza-sozitie.si/](http://www.zveza-sozitie.si/) (9. 7. 2013).

Internetni vir 13: The University of Tennessee College of Veterinary Medicine. Veterinary Social Work. About Us (What is VSW?). [Http://www.vet.utk.edu/socialwork/about/index.php](http://www.vet.utk.edu/socialwork/about/index.php) (14. 6. 2013).

Internetni vir 14: Zadnikar, M., Terapevtsko jahanje. Članki. Jahanje kot terapija. [Http://www.terapevtsko-jahanje.net/lanki.html](http://www.terapevtsko-jahanje.net/lanki.html) (15. 6. 2013).

Internetni vir 15: Živič, Z., Multidisciplinarni team – osnova uspešne zdravstvene nege in rehabilitacije: 87. [Http://www.ljudmila.org/~zzppd/2pgs7.pdf](http://www.ljudmila.org/~zzppd/2pgs7.pdf) (5. 1. 2013).

10. PRILOGE

10.1. Vprašalniki

ZA UPORABNIKE

1. OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

- (1) Kdaj si prvič prišel/-a v stik s konji? Kje si zvedel/-a za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal/-a, kako si se pri tem počutil/-a?
- (2) Kaj doživljaš ob stiku s konjem?
- (3) Kako se počutiš pred, med in po jahanju, občutiš kake razlike?

2. S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL, KAKO MU JE POMAGALO

- (4) Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?
- (5) Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

3. DRUGA PODROČJA

- (6) Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih tvojega življenja?

4. OSMIŠLJANJE, INTERPRETACIJA

- (7) Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?

SKUPINSKI INTERVJU

1. OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

- (1) Kdaj je otrok prvič prišel/-a v stik s konji? Kje si zvedel/-a za jahanje? Kdaj ga je prvič zajahal/-a?
- (2) Kaj mislite, da doživlja ob stiku s konjem?
- (3) Kako mislite, da se počuti pred in po jahanju, so kake razlike?

2. S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL, KAKO MU JE POMAGALO

- (4) Kaj je bila otrokova glavna težava, problem, zaradi katerega je začel/-a s terapevtskim jahanjem?

(5) Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju otrokove problemske situacije?

3. DRUGA PODROČJA

(6) Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

4. OSMIŠLJANJE, INTERPRETACIJA

(7) Kakšno vlogo ima po vašem mnenju konj v otrokovem življenju?

ZA TERAPEVTKO

1. IZVEDBA TERAPIJE

(1) Kako načrtujete izvedbo terapije (katere so ključne faze priprave)?

(2) Kdo vse sodeluje pri definiranju ciljev?

(3) Na podlagi katerih kriterijev se odločite za terapevtsko jahanje, kdo jih določi?

(4) Kakšne so morebitne posebnosti komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi (na primer ostalimi sodelujočimi v procesu pomoči)?

2. EVALVACIJA TERAPIJE

(5) Ali ocenjujete uspešnost terapije? Če jo, kako?

(6) Pri terapevtskem delu; vas zanimajo morebitna tveganja? Če da, to dodajte.

(7) Kako ocenjujete učinke terapevtskega jahanja na psihosocialni ravni? Kaj so prednosti, kaj slabosti? Utemeljite svoj odgovor.

3. ŠIRŠI PREGLED

(8) Kaj menite o razvitosti terapevtskega jahanja v Sloveniji?

(9) Kje in kako ste se vi usposobili za terapevta?

(10) S katerimi strokovnjaki sodelujete?

(11) Menite, da je terapevtsko jahanje nekaj, s čimer bi se lahko ukvarjali tudi socialni delavci?

10.2. Pogovori z uporabniki

UPORABNICA 1

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornica ni znala odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila?

Lani. Lani sem tudi prvič jahala. Počutila sem se »fajn«. Od začetka me je bilo malo strah in potem sem se navadila. So mi rekli, da imajo tukaj konje in potem sem prišla. V Sožitju imamo ta program.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Od začetka sem mislila, da bom padla dol, ker je tako velik.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

Na začetku je trema. Bolj mirna sem, ko grem domov.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?

/

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

Ja. Sem bolj sproščena, bolj mirna pridem po njemu.

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih tvojega življenja?

Ja. Sem videla, da od kar jaham, grem lepo po stopnicah.

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?

/

UPORABNIK 2

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornik ni znal odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil?

Ne vem ... lani. Lani. Zvedel sem v Sožitju.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

V redu sem.

Kako se počutiš pred, med in po jahanju, občutiš kake razlike?

(mama): Prvič, ko je jahal, je bila tako vidna razlika, da smo potem to nadaljevali.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?

(mama): On zelo težko govori in potegne besedo. Ma tisti dan, ko smo prišli domov, je govoril skoraj gladko. Je res bila sprememba. On se ob tem počuti zelo dobro, tudi vesel je bil, da gremo, je pa tako, da je to odvisno od financ.

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

/

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

/

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?

Ja.

UPORABNIK 3

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornik ni znal odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil?

Prvič...sem bil star 12, jahal sem takrat prvič. Doma sem zvedel.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

»Fajn« je. Zelo dobro. Zdaj, ko jaham Pikota, je boljše, prej so imeli enega drugega konja, Maksa.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

Prvo mu dam jabolko za pojest. Je »fajn« kadar me nosi na hrbtu. Mu gre kar v redu, Pikotu. Potem sem pa bolj vesel.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?

/

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

(oče): To ga pomirja. Dostikrat se od njega pogovarja.

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

Me uboga Piko.

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?

Bi imel konja, ravno takega. Samo rjavega. Nace bi mu dal ime.

UPORABNIK 4

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornik ni znal odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje, kdo te je navdušil? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil?

Prvič v stik s konji, kdaj sem prišel...predlansko leto. Prvič sem takrat jahal. Kdo me je navdušil jahanja...Barbara in Kristina.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Kaj doživljam...odlično sem.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

Ja, zdaj sem dobre volje.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel s terapevtskim jahanjem?

/

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

/

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

/

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?

Konj je prijazen. Mi dosti pomeni, da ga grem jahat.

UPORABNICA 5

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornica ni znala odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje, kdo te je navdušil? Kdaj si ga prvič zajahal/-a, kako si se pri tem počutila?

Hmmm ... 13 menda, ne vem. Ja, prvič sem se takrat malo bala konja, ampak potem sem se navadila. Mama me je vozila na terapijo na Brje. Jaz sem imela operacijo, sem imela operirano nogo. In sem hodila na Brje in mi je bilo »fajn«. Zdaj nazadnje sem pa jahala, ko smo končali šolo.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Lep je občutek, ko ga božam, ima mehko kožo. Pa mu pomagam, če je kaj umazan, ga s krtačo očistim. Uživam v tem.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

Jaz grem na konja težko, zaradi noge, ma potem sem pa vesela.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?

/

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

Pri ravnotežju, pa jaz se ne toliko poravnam.

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

Niti ne.

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?

Všeč mi je, da me uboga. Uživam v jahanju in plesu. Če gremo na kake kolonije, so tudi tam konji pa tudi tam jaham. Konj občuti.

UPORABNICA 6

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornica ni znala odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje, kdo te je navdušil? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila?

To je bilo veliko let nazaj. Sploh še nisem bila tukaj v zavodu. Ne spomnim se kdaj sem prvič jahala. Sem bila prej v Stari gori, ma tukaj je lepše. Mislim, da me je terapevtka Klavdija navdušila za jahat. Po urniku me vzamejo na Brje.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Ma v redu sem. Samo jaz imam tudi zdravila močna, za epileptične napade.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

Niti ne vem, če je kakšna razlika. Mislim, da ni.

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?

Jaz imam cerebralno paralizo, in če bi ti mene držala, bi videla, da stojim bolj slabo. Bila sem tudi slepa. Sedaj pa glede na to, da imam očala, vsaj vidim. Desna roka je slabša.

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

Ko grem na konja, moram sodelovat.

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

/

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?

Da jaham, to mi več pomeni, kakor pa se dolgočasit.

UPORABNICA 7

Opomba: Kjer je poševnica (/), sogovornica ni znala odgovoriti oziroma odgovor ni bil povezan z vprašanjem.

Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje, kdo te je navdušil? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila?

Ko sem bila še majhna. Enkrat sem na Jesenicah jahala.

Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Dobro sem.

Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?

/

Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začela s terapevtskim jahanjem?

/

Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?

Da lepo hodim. Da se naravnost držim.

Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

Lažje govorim.

Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?

Rada jaham. Konji me tudi ubogajo.

Intervju 1

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/Lani./ (1) Lani sem tudi prvič jahala./ (2) Počutila sem se »fajn«./ (3) Od začetka me je bilo malo strah in potem sem se navadila./ (4) V Sožitju imamo ta program./ (5) Od začetka sem mislila, da bom padla dol.../ (6) Na začetku je trema./ (7) Bolj mirna sem, ko grem domov./ (8)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?*)

/Sem bolj sproščena.../ (9)...bolj mirna pridem po njemu./ (10)

druga področja (*Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih tvojega življenja?*)

/Sem videla, da od kar jaham, grem lepo po stopnicah./ (11)

Intervju 2

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/...lani./ (1) Zvedel sem v Sožitju./ (2) V redu sem./ (3)

(mama) /Prvič, ko je jahal, je bila tako vidna razlika.../ (4) ...da smo potem to nadaljevali./ (5)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?*)

(mama) /On zelo težko govori in potegne besedo./ (6)Ma tisti dan, ko smo prišli domov, je govoril skoraj gladko./ (7) Je res bila sprememba./ (8) On se ob tem počuti zelo dobro.../ (9)...tudi vesel je bil, da gremo.../ (10)...je pa tako, da je to odvisno od financ./ (11)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?*)

/Ja./ (12)

Intervju 3

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/Prvič sem bil star 12./ (1) Doma sem zvedel./ (2) »Fajn« je. Zelo dobro./ (3) Zdaj, ko jaham Pikota, je boljše, prej so imeli enega drugega konja, Maksa./ (4) Prvo mu dam jabolko za pojest./ (5) Je »fajn« kadar me nosi na hrbtu./ (6) Mu gre kar v redu, Pikotu./ (7) Potem sem pa bolj vesel./ (8)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?*)

(oče): /To ga pomirja./ (9) Dostikrat se od njega pogovarja./ (10)

druga področja (*Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?*)

/Me uboga Piko./ (11)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?*)

/Bi imel konja, ravno takega./ (12) Samo rjavega./ (13) Nace bi mu dal ime./ (14)

Intervju 4

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kje si zvedel za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahal, kako si se pri tem počutil? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/Prvič v stik s konji [...] predlansko leto./ (1) Prvič sem takrat jahal./ (2) Kdo me je navdušil jahanja, Barbara in Kristina./ (3) ...odlično sem./ (4) ...zdaj sem dobre volje./ (5)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju? Ti veliko pomeni?*)

/Konj je prijazen./ (6) Mi dosti pomeni, da ga grem jahat./ (7)

Intervju 5

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/...13 menda.../ (1)...prvič sem se takrat malo bala konja, ampak potem sem se navadila./ (2) Mama me je vozila na terapijo na Brje./ (3)...sem hodila na Brje in mi je bilo »fajn«./ (4) Lep je občutek, ko ga božam.../ (5)...ima mehko kožo./ (6) Pa mu pomagam, če je kaj umazan, ga s krtačo očistim./ (7) Uživam v tem./ (8) Jaz grem na konja težko, zaradi noge, ma potem sem pa vesela./ (9)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?*)

/Pri ravnotežju.../ (10)

druga področja (*Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?*)

/Niti ne./ (11)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?*)

/Všeč mi je, da me uboga./ (12) Uživam v jahanju .../ (13) Če gremo na kake kolonije, so tudi tam konji pa tudi tam jaham./ (14) Konj občuti./ (15)

Intervju 6

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/To je bilo veliko let nazaj./ (1) Ne spomnim se kdaj sem prvič jahala./ (2) Mislim, da me je terapevtka Klavdija navdušila za jahat./ (3) Po urniku me vzamejo na Brje./ (4) ...v redu sem./ (5) Niti ne vem, če je kakšna razlika. Mislim, da ni./ (6)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kaj je bila tvoja glavna težava, problem, zaradi katerega si začel/-a s terapevtskim jahanjem?*)

/Jaz imam cerebralno paralizo.../ (7)...če bi ti mene držala, bi videla, da stojim bolj slabo./ (8) Ko grem na konja, moram sodelovat./ (9)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?*)

/Da jaham, to mi več pomeni, kakor pa se dolgočasit./ (10)

Intervju 7

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

stik, občutki, doživljanje (*Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kje si zvedela za jahanje? Kdaj si ga prvič zajahala, kako si se pri tem počutila? Kaj doživljaš ob stiku s konjem? Kako se počutiš pred in po jahanju, občutiš kake razlike?*)

/Ko sem bila še majhna./ (1) Enkrat sem na Jesenicah jahala./ (2) Dobro sem./ (3)

s čim je človek prišel, kako mu je pomagalo (*Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tvoje problemske situacije?*)

/Da lepo hodim./ (4) Da se naravnost držim./ (5)

druga področja (*Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?*)

/Lažje govorim./ (6)

osmišljanje, interpretacija (*Kakšno vlogo ima konj v tvojem življenju?*)

/Rada jaham./ (7) Konji me tudi ubogajo./ (8)

ODPRTO KODIRANJE

(opomba: pri oznaki (S) je na vprašanje odgovoril starš sogovornika)

STIK, OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

• INTERVJU 1

1. lani → časovna opredelitev prvega stika;
2. lani prvič jahala → časovna opredelitev prvega jahanja;
3. »fajn« počutje → vpliv jahanja na dobro počutje;
4. prvič strah, nato sprejetje → psihološki učinek;
5. program Sožitja → socialno-varstvena organizacija;
6. od začetka mišljenje, da bom padla, nato navadila → psihološki učinek;
7. na začetku trema → psihološki učinek;
8. bolj mirna, ko grem domov → duševni učinek;

• INTERVJU 2

1. lani → časovna opredelitev prvega stika;
2. Sožitje → socialno-varstvena organizacija;
3. v redu sem → vpliv jahanja na dobro počutje;
4. (S) po prvem jahanju vidna razlika → zaznavanje razlik;
5. (S) nadaljevanje → pozitivna opažanja motivator za naprej;

• INTERVJU 3

1. prvič star 12 let → **časovna opredelitev prvega stika;**
2. zvedel doma → **sodelovanje staršev;**
3. »fajn« je, zelo dobro → **vpliv jahanja na dobro počutje;**
4. konj Piko boljši od konja Maksa → **primerjava konj;**
5. najprej dam konju jabolko → **skrb za živali;**
6. »fajn« kadar me nosi → **vpliv jahanja na dobro počutje;**
7. konju gre v redu → **doživljanje konja;**
8. po jahanju bolj vesel → **vpliv jahanja na dobro počutje;**

• INTERVJU 4

1. prvi stik predlansko leto → **časovna opredelitev prvega stika;**
2. prvo jahanje predlansko leto → **časovna opredelitev prvega jahanja;**
3. navdušenje dobil s strani terapevta → **pozitiven vpliv terapevta;**
4. ob stiku s konjem sem odlično → **vpliv stika s konjem na dobro počutje;**
5. po jahanju dobre volje → **vpliv jahanja na dobro počutje;**

• INTERVJU 5

1. 13 let → **časovna opredelitev prvega stika;**
2. prvič strah pred konjem, nato sprejetje → **psihološki učinek;**
3. mama vozila na Brje → **sodelovanje staršev;**
4. na Brjah »fajn« → **vpliv jahanja na dobro počutje;**
5. lep občutek božanja → **pozitivno zaznavanje konja;**
6. konjeva mehka koža → **pozitivno doživljanje konja;**
7. pomagam, če je umazan → **sodelovanje, pomoč;**
8. uživam → **vpliv jahanja na dobro počutje;**
9. težko na konja, potem veselje → **pozitivno premagovanje ovire;**

• INTERVJU 6

1. veliko let nazaj → **časovna opredelitev prvega stika;**
2. prvo jahanje ni v spominu → **ni pomnjenja prvega jahanja;**
3. navdušenje dobila s strani terapevta → **pozitiven vpliv terapevta;**
4. urnik jahanja → **organiziranost;**
5. v redu → **vpliv jahanja na dobro počutje;**
6. ni razlike → **brez sprememb;**

- **INTERVJU 7**

1. bila majhna → časovna opredelitev prvega stika;
2. na Jesenicah → krajevna opredelitev prvega jahanja;
3. dobro sem → vpliv jahanja na dobro počutje;

S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL, KAKO MU JE POMAGALO

- **INTERVJU 1**

9. sproščenost → duševni učinek;
10. mirnost → duševni učinek;

- **INTERVJU 2**

6. (S) otežen govor → ovira na govornem področju;
7. (S) po prvem jahanju govoril skoraj gladko → govorno področje;
8. (S) res sprememba → zaznavanje sprememb;
9. (S) počuti se zelo dobro → vpliv jahanja na dobro počutje;
10. (S) vesel, da gremo → želja po dejavnosti;
11. (S) odvisnost od financ → materialni dejavnik;

- **INTERVJU 3**

9. (S) jahanje ga pomirja → duševni učinek;
10. (S) o tem se veliko pogovarja → pozitivno doživljanje jahanja;

- **INTERVJU 5**

10. izboljšanje ravnotežja → telesni/fizični učinek;

- **INTERVJU 6**

7. cerebralna paraliza → možganska motorična prizadetost;
8. slabo stojim → definicija sebe;
9. na konju moram sodelovat → sodelovanje;

- **INTERVJU 7**

4. lepo hodim → telesni/fizični učinek;
5. naravnost se držim → telesni/fizični učinek;

DRUGA PODROČJA

- INTERVJU 1

11. od kar jaham, grem lepo po stopnicah → **telesni/fizični učinek;**

- INTERVJU 3

11. konj me uboga → **avtoriteta nad konjem;**

- INTERVJU 5

11. niti ne → **ni vpliva na druga področja;**

- INTERVJU 7

6. lažje govorim → **govorno področje;**

OSMIŠLJANJE, INTERPETACIJA

- INTERVJU 2

12. konj veliko pomeni → **velik pomen;**

- INTERVJU 3

12. imel bi takega konja → **želja po konju;**

13. imel bi konja rjave barve → **pomen vizualnosti;**

14. konju bi dal ime Nace → **povezava z drugimi področji** (Nace je konj v risanki Poni z griča);

- INTERVJU 4

6. prijazen konj → **pozitivno doživljanje konja;**

7. jahanje veliko pomeni → **velik pomen jahanja;**

- INTERVJU 5

12. vseč konjeva ubogljivost → **avtoriteta nad konjem;**

13. uživanje v jahanju → **pozitivno doživljanje jahanja;**

14. konji in jahanje v kolonijah → **povezovanje z drugimi dogodki;**

15. konj občuti → **zaznava konja;**

- INTERVJU 6

10. jahanje pomeni več kot dolgočasenje → **želja po dejavnosti;**

- INTERVJU 7

7. rada jaham → **pozitivno doživljanje jahanja;**

8. konji me ubogajo → **avtoriteta nad konjem;**

OSNO KODIRANJE

(opomba: pri oznaki (S) je na vprašanje odgovoril starš sogovornika)

STIK, OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

1. časovna opredelitev prvega stika:
 - lani (1, 2);
 - prvič star 12 let (3);
 - prvi stik predlansko leto (4);
 - 13 let (5);
 - veliko let nazaj (6);
 - bila majhna (7);
2. časovna opredelitev prvega jahanja:
 - lani prvič jahala (1);
 - prvo jahanje predlansko leto (4);
3. vpliv jahanja na dobro počutje:
 - »fajn« počutje (1);
 - v redu sem (2);
 - »fajn« je, zelo dobro (3);
 - »fajn« kadar me nosi (3);
 - po jahanju bolj vesel (3);
 - po jahanju dobre volje (4);
 - na Brjah »fajn« (5);
 - uživam (5);
 - v redu (6);
 - dobro sem (7);

4. psihološki učinek:
 - prvič strah, nato sprejetje (1);
 - od začetka mišljenje, da bom padla, nato navadila (1);
 - na začetku trema (1);
 - prvič strah pred konjem, nato sprejetje (5);
5. socialno-varstvena organizacija:
 - program Sožitja (1);
 - Sožitje (2);
6. duševni učinek:
 - bolj mirna, ko grem domov (1)
7. zaznavanje razlik:
 - (S) po prvem jahanju vidna razlika (2);
8. pozitivna opažanja motivator za naprej:
 - (S) nadaljevanje (2);
9. sodelovanje staršev:
 - zvedel doma (3);
 - mama vozila na Brje (5);
10. primerjava konj:
 - konj Piko boljši od konja Maksa (3);
11. skrb za živali:
 - najprej dam konju jabolko (3);
12. doživljanje konja:
 - konju gre v redu (3);
13. pozitiven vpliv terapevta:
 - navdušenje dobil s strani terapevta (4);
 - navdušenje dobila s strani terapevte (6);
14. vpliv stika s konjem na dobro počutje:
 - ob stiku s konjem sem odlično (4);
15. pozitivno zaznavanje konja:
 - lep občutek božanja (5);

16. pozitivno doživljanje konja:
- konjeva mehka koža (5);
17. sodelovanje, pomoč:
- pomagam, če je umazan (5);
18. pozitivno premagovanje ovire:
- težko na konja, potem veselje (5);
19. ni pomnjenja prvega jahanja:
- prvo jahanje ni v spominu (6);
20. organiziranost:
- urnik jahanja (6);
21. brez sprememb:
- ni razlike (6);
22. krajevna opredelitev prvega jahanja:
- na Jesenicah (7);

S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL, KAKO MU JE POMAGALO

23. duševni učinek:
- sproščenost (1);
 - mirnost (1);
 - (S) jahanje ga pomirja (3);
24. ovira na govornem področju:
- (S) otežen govor (2);
25. govorno področje:
- (S) po prvem jahanju govoril skoraj gladko (2);
26. zaznavanje sprememb:
- (S) res sprememba (2);
27. vpliv jahanja na dobro počutje:
- (S) počuti se zelo dobro (2);
28. želja po dejavnosti:
- (S) vesel, da gremo (2);

29. materialni dejavnik:

- (S) odvisnost od financ (2);

30. pozitivno doživljanje jahanja:

- (S) o tem se veliko pogovarja (3);

31. telesni/fizični učinek:

- izboljšanje ravnotežja (5);
- lepo hodim (7);
- naravnost se držim (7);

32. možganska motorična prizadetost:

cerebralna paraliza (6);

33. definicija sebe:

- slabo stojim (6);

34. sodelovanje:

- na konju moram sodelovat (6);

DRUGA PODROČJA

35. telesni/fizični učinek:

- od kar jaham, grem lepo po stopnicah (1);

36. avtoriteta nad konjem:

- konj me uboga (3);

37. nima vpliva na druga področja:

- niti ne (5);

38. govorno področje:

- lažje govorim (7);

OSMIŠLJANJE, INTERPETACIJA

39. velik pomen:

konj veliko pomeni (2);

40. želja po konju:

- imel bi takega konja (3);

41. pomen vizualnosti:

- imel bi konja rjave barve (3);
42. povezava z drugimi področji (Nace je konj v risanki Poni z griča):
- konju bi dal ime Nace (3);
43. pozitivno doživljanje konja:
- prijazen konj (4);
44. velik pomen jahanja:
- jahanje veliko pomeni (4);
45. avtoriteta nad konjem:
- vseč konjeva ubogljivost (5);
 - konji me ubogajo (7);
46. pozitivno doživljanje jahanja:
- uživanje v jahanju (5);
 - rada jaham (7);
47. povezovanje z drugimi dogodki:
- konji in jahanje v kolonijah (5);
48. zaznava konja:
- konj občuti (5);
49. želja po dejavnosti:
- jahanje pomeni več kot dolgočasenje (6);

10.3. Skupinski intervju

Opomba: vsa imena so zaradi anonimnosti v intervjuju spremenjena.

1. OBČUTKI, DOŽIVLJANJE

(1) Kdaj je otrok prvič prišel/-a v stik s konji? Kje si zvedel/-a za jahanje? Kdaj ga je prvič zajahal/-a?

mama3: Pri 10 letih. V šoli je zvedela.

mama1: Enih 7 let je bil star. V šoli so prvič takrat jahali.

mama2: Ma v bistvu imamo mi doma oslička in je od majhnega bila zraven. Zmeraj, ko je videla konje, se je začela kar tresti in govorila »jahat, jahat« in potem sem jaz klicala okoli kje je kaj takega, da bi ona šla lahko malo jahat. In potem sem v tem društvu (Sožitje) zvedela za to hipoterapijo. Prvič je jahala, mislim da maja ali aprila letos.

mama4: Hmmm ... čakajte, da malo pomislim. Takrat je ona imela enih 6 let, tako. V bistvu, mi smo bili na seminarju, na tem, družinskem, tedenskem, za izobraževanje staršev in je bil tam konj za take otroke. Ona se boji vseh živali, muhe, mušice, vsega. Bi jo radi uvajali, da bi zgubila ta strah. Ona se je konja bala, tam so jo nekako dali na silo gor in je dobila epileptični napad. Potem sem se jaz en čas bala in potem ko je začela hodit v Cirijs v Vipavo so hodili gor na te terapije in so jo terapevtke tako postopoma, naprej je konja božala, da ga je začutila. En čas ni hotela hodit, potem pa kar. In ko je bila prvič gor in ko je videla, da nič ne naredi, se je ulegla na njega. Se mi zdi, da je odvisno od terapevtov. Zelo dosti. Tako da sem prav hvaležna tem terapevtkam, da se ona zdaj konja sploh ne boji. Ona ga razsedla, mu umije kopita, ga počeeše, tako, sem prav vesela.

(2) Kaj mislite, da doživlja ob stiku s konjem?

mama1: To je zelo odvisno od tega, koliko je že »polna merica« pri njemu. Koliko ima dovolj, koliko se je že razdajal. Ker potem on rabi mir, on se rabi umaknit, reče: »pusti me«.

mama2: Meni se zdi, kot da bi se zlila v eno, s konjem. Se mi zdi, da jo »ful« sprosti, ma ne samo s konji, z vsemi živalmi, mi imamo dosti živali doma in ona jih ima v rokah in jih boža in jih poljublja, zdaj jim je začela govoriti: »pazi, da ne boš padel«, tako da res, »ful« so ji bližje, kot ljudje. Z ljudmi sploh ne more vzpostaviti takega stika, kot z živalmi. Res, jo vidiš prav kako pride vsa srečna, kot da bi bila v drugem svetu.

mama4: Mislim, da je ona srečna, komaj čaka. Ne znam točno povedat, ampak je srečna. Tudi če ne pove, jaz vidim, kdaj je ona srečna. In taka sproščena. Tudi ko ji na primer rečejo: »pazi, da ti ne stopi na nogo«, ona enostavno ne čuti te nevarnosti.

(3) Kako mislite, da se počuti pred in po jahanju, so kake razlike?

mama1: Vsega je že bilo. Prvo ni sploh hotel iti jahat in ko je bil na konju, je bilo super. Odvisno od dneva.

mama2: Pred jahanjem je grozno navdušena. Prej je celo pot čakala, sem ji rekla, da gremo na konjička, saj si videla sedaj, ko je pritekla, bi šla kar takoj na konja, tako da res, grozno čaka. Da bi pa bila grozno velika razlika, pa mislim, da ni. Pomoje bi mogli vsak dan hodit, da bi se videlo. Se pa pomiri, kot da je dobila svoje, na primer kot nekdo, ki si želi čokolado, jo potem poje, in je bil zadovoljen, na tak način. Jaz jo tako vidim.

oče: Danes je bilo dovolj to, da ga je konj povohal po nogi. In je to dovolj za nekaj časa.

mama1: Recimo prej so imeli Maksija, drugega konjička, ga je imel rajši, in potem naslednje leto, ko je bil samo Piko, je enkrat rekel: »spet ta Piko!«. Potem je meni sploh »vklopilo«, da sem ga vprašala: »kaj ti je bil Maksi bolj všeč?« »Mhm«, je rekel. On ponavadi niti ne zna povedat, tako direktno pove, da je kar od sile, na

primer: »Ne maram tega, nočem tistega, ta kmetija mi ni všeč!«. On se ne zna izogniti, udari, pa ni važno koga boli. Če njega nekaj moti, bo to povedal.

mama4: Prej je taka, grozno vesela, vse bi naredila, samo da gre na konja, potem pa taka umirjena, kar nebi šla od konja.

2. S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL, KAJ MU JE POMAGALO

(4) Kaj je bila otrokova glavna težava, problem, zaradi katerega je začel/-a s terapevtskim jahanjem?

mama4: Ona ima simptome avtizma, težko motnjo v duševnem razvoju in je epileptik.

mama2: Tanja ima Aspergerjev sindrom.

mama1: Naš Simon je avtist.

mama3: Petra ima Downov sindrom.

(5) Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju otrokove problemske situacije?

oče: Pri njemu je komunikacija najbolj šibka zadeva, da bi se lahko o tem prav pogovorili, kaj on občuti, ali se boljše počuti ... je res odvisno, en dan bi rekel, da mu skoraj škodi, da pridemo sem, je škoda poti in vsega skupaj, ker enostavno ne sodeluje nič, drugič pa že po poti lahko zgleda bog ve, kaj bo danes, da spet ne bo nič, pa je potem super.

mama1: Sploh ne moreš predvidevat, saj to ne samo do konja. Tudi danes, mu nismo nič povedali, da gremo na Brje in potem, ko smo zavijali sem, je rekel: »Oh, že spet te Brje«.

mama3: Pri Petri, na primer, je boljše ravnotežje. Prej je bilo zelo treba paziti na stabilnost in tako. Od kar je na konju, teh težav nima. Na konju sedet ni kar tako.

mama2: Meni pa se zdi, da pride bolj odprta. Bolj je pripravljena komunicirati. Recimo prej si videla, je temu stricu bila pripravljena dati roko, pa ga ni sploh poznala, in ga pogledat, ker se je bala, da bo šel on namesto nje na konja. Mislim, da

naredi marsikaj, da bo dobila tisto, kar želi, da jaha. Bo naredila tudi take stvari, ki jih drugače nebi.

mama4: Za njeno držo je super.

3. DRUGA PODROČJA

(6) Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?

mama3: Ne boji se več tako velikih živali.

oče: Da bi pri njem lahko nekaj meril, to ne moreš, delamo zadeve, ki se ti zdijo logične in si misliš, da nekaj bo že potegnil s tega. In taka žival mu pusti pečat.

mama1: Če bi recimo včeraj prišli, bi bilo super zanj, ker je bil razpoložen. Tudi prejšnji teden, ko so prišli z zavoda, je bil ves čas okoli konja, je rekla Klavdija. In jahal lepo in potem hodil zraven. Je res odvisno. Danes je slabe volje, kot že dolgo ne.

mama4: Ja, tudi Anja, da se vsaj ene živali več ne boji, da čuti živali, da so živo bitje. Jo sprošča to.

4. OSMIŠLJANJE, INTERPRETACIJA

(7) Kakšno vlogo ima po vašem mnenju konj v otrokovem življenju?

mama1: Ja, spet odvisno. Enkrat mu je lahko grozno všeč, drugič pa ne, ampak mu takrat tudi jaz nisem všeč.

oče: On ne bo povedal.

mama1: Ne zna povedat.

oče: Ja, ne zna povedat. Bo mogoče povedal čez par dni, ali pa čez en teden, da se mu je nekaj zgodilo.

mama1: Ja, pove, da kako je bilo to pa to stvar lepo delat, ko ti niti vedel nisi, da je to počel.

mama3: Petra da bi bila grozno navdušena, to ni, to je nad telenovelami. Je pa to ena redkih stvari, s katero jo lahko motiviraš in spraviš proč od televizije. Je neka motivacija. Samo pridemo malokrat na vrsto, vsake 3 tedne, bi bilo pa seveda boljše večkrat. Sedaj jih imamo vpisanih 20, preko društva (Sožitje) in potem vsake 3 tedne pride eden na vrsto.

mama2: Tanji pa v bistvu živali veliko pomenijo, rastline in živali, to je prvo v njenem življenju. Najbolj važno. Dobro, tudi mama in tata in »tamali«, smo v ospredju, potem pa so takoj rože in živali. Ona ima rajši, da ji kupim eno rožico ali pa bi žival imela, kot pa sladkarije. Ko gremo pohajati ali pa ko gremo v Staro goro na terapije, ji rečem: »bi sladoled ali rožico?«, pa reče: »rožico«. Se odpove vsemu, samo da dobi rožice ali pa živali, to je glavno njej. Vsak dan moramo iti božat ptičke, ker jim imamo. Konja doživlja kot enega svojega prijatelja, bolj kot človeka. Ima boljši odnos z živalmi, kot z ljudmi. Tudi na slikah, ona gleda živali, ljudi stavi proč. Ali pa risanke, kamor so človeške podobe, jih ona noče gledat. Povsod se ona grozno osredotoči na živali in rastline. Kot sem že rekla, imamo doma veliko živali, ona jim daje jest, pit, jih boža, skrbi za njih, se z njimi pogovarja, jih prešteje. Njej je to glavna terapija, se jo da najbolj motivirati.

oče: Simonu bi bil konj bistveno bolj všeč, če bi bil iz lego kock. Ne mara dlake, sape in podobno.

Oznake v skupinskem intervjuju:

Simonov oče	Simonova mama	Tanjina mama	Petrina mama	Anjina mama
O	S1	T2	P3	A4

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

prvi stiki (Kdaj je otrok prvič prišel/-a v stik s konji? Kje si zvedel/-a za jahanje? Kdaj ga je prvič zajahal/-a?)

/Pri 10 letih./ (1, P3) V šoli je zvedela./ (2, P3)

/Enih 7 let je bil star./ (3, S1) V šoli so prvič takrat jahali./ (4, S1)

/...imamo mi doma oslička in je od majhnega bila zraven./ (5, T2) Zmeraj, ko je videla konje, se je začela kar tresti in govorila »jahat, jahat«.../ (6, T2) potem sem jaz klicala okoli kje je kaj takega, da bi ona šla lahko malo jahat./ (7, T2) In potem sem v tem društvu (Sožitje) zvedela za to hipoterapijo./ (8, T2) Prvič je jahala, mislim da maja ali aprila letos./ (9, T2)

/Takrat je ona imela enih 6 let.../ (10, A4) ...mi smo bili na seminarju, na tem, družinskem, tedenskem, za izobraževanje staršev in je bil tam konj za take otroke./ (11, A4) Ona se boji vseh živali, muhe, mušice, vsega./ (12, A4) Ona se je konja bala.../ (13, A4) ...tam so jo nekako dali na silo gor in je dobila epileptični napad./ (14, A4) Potem sem se jaz en čas bala.../ (15, A4) ...potem ko je začela hodit v Cirus v Vipavo.../ (16, A4) so hodili gor na te terapije in so jo terapevtke tako postopoma.../ (17, A4) ...naprej je konja božala, da ga je začutila./ (18, A4) En čas ni hotela hodit, potem pa kar./ (19, A4) In ko je bila prvič gor in ko je videla, da nič ne naredi, se je ulegla na njega./ (20, A4) Se mi zdi, da je odvisno od terapevtov./ (21, A4) Tako da sem prav hvaležna tem terapevtkam, da se ona zdaj konja sploh ne boji./ (22, A4) Ona ga razsedla, mu umije kopita, ga počese.../ (23, A4) ...sem prav vesela./ (24, A4)

doživljanje ob stiku (*Kaj mislite, da doživlja ob stiku s konjem?*)

/...zelo odvisno od tega, koliko je že »polna merica« pri njemu./ (25, S1) Ker potem on rabi mir, on se rabi umaknit.../ (26, S1) ...reče: »pusti me«./ (27, S1)

/Meni se zdi, kot da bi se zlila v eno, s konjem./ (28, T2) Se mi zdi, da jo »ful« sprosti.../ (29, T2) ...ne samo s konji, z vsemi živalmi.../ (30, T2) ...imamo dosti živali doma in ona jih ima v rokah in jih boža in jih poljublja.../ (31, T2) ...zdaj jim je začela govoriti: »pazi, da ne boš padel«.../ (32, T2) ...»ful« so ji bližje, kot ljudje./ (33, T2) Z ljudmi sploh ne more vzpostaviti takega stika, kot z živalmi./ (34, T2) Res, jo vidiš prav kako pride vsa srečna, kot da bi bila v drugem svetu./ (35, T2)

/Mislim, da je ona srečna.../ (36, A4) ...komaj čaka./ (37, A4) Ne znam točno povedat, ampak je srečna./ (38, A4) Tudi če ne pove, jaz vidim, kdaj je ona srečna./ (39, A4) In taka sproščena./ (40, A4) ...ona enostavno ne čuti te nevarnosti./ (41, A4)

razlike v počutju pred in po jahanju (*Kako mislite, da se počuti pred in po jahanju, so kake razlike?*)

/Vsega je že bilo./ (42, S1) Prvo ni sploh hotel iti jahat in ko je bil na konju, je bilo super./ (43, S1) Odvisno od dneva./ (44, S1)

Pred jahanjem je grozno navdušena./ (45, T2) ...grozno čaka./ (46, T2) Da bi pa bila grozno velika razlika, pa mislim, da ni./ (47, T2) Pomoje bi mogli vsak dan hodit, da bi se videlo./ (48, T2) Se pa pomiri, kot da je dobila svoje.../ (49, T2) Jaz jo tako vidim./ (50, T2)

/Danes je bilo dovolj to, da ga je konj povohal po nogi./ (51, O)

/Recimo prej so imeli Maksija, drugega konjička, ga je imel rajši, in potem naslednje leto, ko je bil samo Piko, je enkrat rekel: »spet ta Piko!«/ (52, S1) Potem je meni sploh »vklopilo«, da sem ga vprašala: »kaj ti je bil Maksi bolj všeč?«/ (53, S1) On ponavadi niti ne zna povedat.../ (54, S1) ...tako direktno pove, da je kar od sile, na primer: »ne maram tega, nočem tistega, ta kmetija mi ni všeč!«/ (55, S1) Če njega nekaj moti, bo to povedal./ (56, S1)

/Prej je taka, grozno vesela.../ (57, A4) ...vse bi naredila, samo da gre na konja.../ (58, A4) ...potem pa taka umirjena.../ (59, A4)

s čim je človek prišel (*Kaj je bila otrokova glavna težava, problem, zaradi katerega je začel/-a s terapevtskim jahanjem*)

/ima simptome avtizma, težko motnjo v duševnem razvoju in je epileptik./ (60, A4)

/...ima Aspergerjev sindrom./ (61, T2)

/Naš Simon je avtist./ (62, S1)

/Petra ima Downov sindrom./ (63, P3)

izboljšanje problemske situacije (*Kako je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju otrokove problemske situacije?*)

/Pri njemu je komunikacija najbolj šibka zadeva, da bi se lahko o tem prav pogovorili, kaj on občuti, ali se boljše počuti.../ (64, O) ...je res odvisno, en dan bi rekel, da mu skoraj škodi, [...] drugič [...] pa je potem super./ (65, O)

/Sploh ne moreš predvidevat.../ (66, S1) ...danes, mu nismo nič povedali, da gremo na Brje.../ (67, S1) ...ko smo zavijali sem, je rekel: »oh, že spet te Brje«/ (68, S1)

/...boljše ravnotežje./ (69, P3) Prej je bilo zelo treba pazit na stabilnost.../ (70, P3) Od kar je na konju, teh težav nima./ (71, P3) Na konju sedet ni kar tako./ (72, P3)

/Meni pa se zdi, da pride bolj odprta./ (73, T2) Bolj je pripravljena komunicirat./ (74, T2) Recimo prej [...] je temu stricu bila pripravljena dati roko, pa ga ni sploh poznala.../ (75, T2) ...in ga pogledat.../ (76, T2) Mislim, da naredi marsikaj, da bo dobila tisto, kar želi, da jaha./ (77, T2) Bo naredila tudi take stvari, ki jih drugače nebi./ (78, T2)

/Za njeno držo je super./ (79, A4)

druga področja *(Je terapevtsko jahanje pripomoglo k izboljšanju tudi na drugih področjih?)*

/Ne boji se več tako velikih živali./ (80, P3)

/Da bi pri njem lahko nekaj meril, to ne moreš.../ (81, O) ...si misliš, da nekaj bo že potegnil s tega./ (82, O) In taka žival mu pusti pečat./ (83, O)

/Če bi recimo včeraj prišli, bi bilo super zanj, ker je bil razpoložen./ (84, S1) Tudi prejšnji teden, ko so prišli z zavoda, je bil ves čas okoli konja, je rekla Klavdija./ (85, S1) In jahal lepo in potem hodil zraven./ (86, S1) Je res odvisno./ (87, S1)

/...se vsaj ene živali več ne boji.../ (88, A4) ...da čuti živali, da so živo bitje./ (89, A4) Jo sprošča to./ (90, A4)

osmišljanje, interpretacija *(Kakšno vlogo ima po vašem mnenju konj v otrokovem življenju?)*

/...spet odvisno. Enkrat mu je lahko grozno všeč, drugič pa ne.../ (91, S1) ... mu takrat tudi jaz nisem všeč./ (92, S1)

/On ne bo povedal./ (93, O)

/Ne zna povedat./ (94, S1)

/Ja, ne zna povedat./ (95, O) Bo mogoče povedal čez par dni, ali pa čez en teden, da se mu je nekaj zgodilo./ (96, O)

/...da bi bila grozno navdušena, to ni.../ (97, P3) Je pa to ena redkih stvari, s katero jo lahko motiviraš in spraviš proč od televizije./ (98, P3) Samo pridemo malokrat na vrsto, vsake 3 tedne.../ (99, P3) ...bi bilo pa seveda boljše večkrat./ (100, P3) Sedaj jih imamo vpisanih 20, preko društva (Sožitje).../ (101, P3)

/Tanji [...] živali veliko pomenijo, rastline in živali, to je prvo v njenem življenju./ (102, T2) ...tudi mama in tata in »tamali«, smo v ospredju.../ (103, T2) Ona ima rajši, da ji kupim eno

rožico ali pa bi žival imela, kot pa sladkarije./ (104, T2) Vsak dan moramo iti božat ptičke.../ (105, T2) Konja doživlja kot enega svojega prijatelja.../ (106, T2) ...bolj kot človeka./ (107, T2) Ima boljši odnos z živalmi, kot z ljudmi./ (108, T2) Tudi na slikah, ona gleda živali, ljudi stavi proč./ (109, T2) Ali pa risanke, kamor so človeške podobe, jih ona noče gledat./ (110, T2) Povsod se ona grozno osredotoči na živali in rastline./ (111, T2) ...imamo doma veliko živali, ona jim daje jest, pit, jih boža, skrbi za njih, se z njimi pogovarja, jih prešteje./ (112, T2) Njej je to glavna terapija.../ (113, T2) ...se jo da najbolj motivirat./ (114, T2)

/Simonu bi bil konj bistveno bolj všeč, če bi bil iz lego kock./ (115, O) Ne mara dlake, sape in podobno./ (116, O)

ODPRTO KODIRANJE

PRVI STIKI

1. pri 10 letih (P3) → **časovna opredelitev prvega stika;**
2. zvedela v šoli (P3) → **informiranje;**
3. star 7 let (S1) → **časovna opredelitev prvega stika;**
4. v šoli so prvič jahali (S1) → **krajevna opredelitev prvega jahanja;**
5. doma osliček in je od majhnega zraven (T2) → **zgoden stik z živaljo;**
6. ob pogledu na konje se je začela kar tresti in govorila »jahat, jahat« (T2) → **vznemirjenje ob konju;**
7. povpraševala okoli po jahanju (T2) → **zanimanje starša;**
8. v Sožitju zvedela za hipoterapijo (T2) → **socialno-varstvena organizacija;**
9. prvič jahala spomladi letos (T2) → **časovna opredelitev prvega jahanja;**
10. pri starosti 6 let (A4) → **časovna opredelitev prvega stika;**
11. bili na seminarju za izobraževanje staršev, tam bil konj za otroke (A4) → **krajevna opredelitev prvega jahanja;**
12. boji se vseh živali (A4) → **strah pred živalmi;**
13. se je konja bala (A4) → **strah pred konjem;**
14. na silo so jo dali na konja in je dobila epileptični napad (A4) → **prisilna aktivnost vzrok za epileptični napad;**
15. jaz se en čas bala (A4) → **strah starša;**

16. začela hodit v Cirijs v Vipavo (A4) → **zavodska oskrba;**
17. na terapijah so jo terapevtke postopoma navajale (A4) → **postopno uvajanje;**
18. naprej božanje, da ga je začutila (A4) → **postopno uvajanje;**
19. sprva ni hotela na konja, nato ja (A4) → **psihološki učinek;**
20. po prvem jahanju premagala strah in se ulegla na njega (A4) → **psihološki učinek;**
21. odvisno od terapevtov (A4) → **vpliv terapevtov;**
22. hvaležna terapevtkam, da se ona konja ne boji (A4) → **hvaležnost starša;**
23. ga razsedla, mu umije kopita, ga počese (A4) → **skrb za konja;**
24. sem vesela (A4) → **veselje starša;**

DOŽIVLJANJE OB STIKU

25. zelo odvisno od njegove dnevne izčrpanosti (S1) → **doživljanje odvisno od počutja;**
26. nato rabi mir, se rabi umaknit (S1) → **potreba po miru;**
27. reče: »pusti me« (S1) → **izražanje želja;**
28. kot bi se zlila v eno s konjem (T2) → **povezanost s konjem;**
29. jo zelo sprosti (T2) → **psihološki učinek;**
30. z vsemi živalmi (T2) → **povezanost z ostalimi živalmi;**
31. veliko živali doma, ona jih ima v rokah, jih boža, jih poljublja (T2) → **ljubkovanje živali;**
32. začela jim govoriti: »pazi, da ne boš padel« (T2) → **skrb za živali;**
33. veliko bližje živali kot ljudje (T2) → **povezanost z ostalimi živalmi;**
34. z ljudmi ne more vzpostaviti takega stika, kot z živalmi (T2) → **povezanost z ostalimi živalmi;**
35. je vsa srečna, kot da bi bila v drugem svetu (T2) → **psihološki učinek;**
36. je srečna (A4) → **vpliv stika na dobro počutje;**
37. v pričakovanju (A4) → **psihološki učinek;**
38. ne znam točno povedati, ampak je srečna (A4) → **vpliv stika na dobro počutje;**
39. tudi če ne pove, jaz vidim (A4) → **opazovanje otroka;**
40. je sproščena (A4) → **duševni učinek;**
41. ne čuti nevarnosti (A4) → **psihološki učinek;**

RAZLIKE V POČUTJU PRED IN PO JAHANJU

- 42. vse že bilo (S1) → **raznolikost;**
- 43. najprej ni hotel jahat in ko je bil na konju, je bilo super (S1) → **raznolikost;**
- 44. odvisno od dneva (S1) → **odvisnost od dneva;**
- 45. pred jahanjem zelo navdušena (T2) → **navdušenje pred jahanjem;**
- 46. zelo čaka (T2) → **navdušenje pred jahanjem;**
- 47. velike razlike mislim, da ni (T2) → **ni razlik;**
- 48. potrebno dnevno jahanje (T2) → **želja po večji kvoti jahanja;**
- 49. se pomiri (T2) → **duševni učinek;**
- 50. jo tako vidim (T2) → **opazovanje otroka;**
- 51. danes bilo dovolj, da ga je konj povohal po nogi (O) → **odvisnost od zunanjih vplivov;**
- 52. prej imeli drugega konja Maksija, ga je imel rajši, naslednje leto, ko je bil samo Piko, je enkrat rekel: »spet ta Piko!« (S1) → **odvisnost od konja;**
- 53. potem sem ga vprašala, če mu je bil Maksi bolj všeč (S1) → **preverjanje s strani starša;**
- 54. navadno niti ne zna povedat (S1) → **težava pri izražanju;**
- 55. izrazi, kar mu ni všeč (S1) → **negiranje;**
- 56. kar ga moti, bo povedal (S1) → **izražanje motečih dejavnikov;**
- 57. pred terapijo zelo vesela (A4) → **navdušenje pred jahanjem;**
- 58. vse bi naredila, da gre na konja (A4) → **motiviranost;**
- 59. potem umirjena (A4) → **duševni učinek;**

S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL

- 60. simptomi avtizma, težka motnja v duševnem razvoju in epilepsija (A4) → **kombinacija motenj;**
- 61. Aspergerjev sindrom (T2) → **motnja avtističnega spektra;**
- 62. je avtist (S1) → **motnja avtističnega spektra;**
- 63. ima Downov sindrom (P3) → **motnja v duševnem razvoju;**

IZBOLJŠANJE PROBLEMSKE SITUACIJE

- 64. pri njemu komunikacija najbolj šibka zadeva, da bi se lahko o tem prav pogovorili, kaj on občuti (O) → **težava v komunikaciji**;
- 65. odvisno, enkrat slabo, drugič dobro (O) → **različnost**;
- 66. ne moreš predvidevat (S1) → **nepredvidljivost**;
- 67. danes mu nismo nič povedali, da gremo na Brje (S1) → **prikrivanje**;
- 68. ko smo zavijali sem, je rekel: »oh, že spet te Brje« (S1) → **izražanje nezadovoljstva**;
- 69. boljše ravnotežje (P3) → **telesni/fizični učinek**;
- 70. prej je bilo zelo treba pazit na stabilnost (P3) → **telesni/fizični učinek**;
- 71. od kar je na konju teh težav ni (P3) → **telesni/fizični učinek**;
- 72. na konju sedet ni kar tako (P3) → **osebna izkušnja**;
- 73. pride bolj odprta (T2) → **psihološki učinek**;
- 74. bolj pripravljena komunicirat (T2) → **socialni učinek**;
- 75. stricu bila pripravljena dati roko, čeprav ga ni poznala (T2) → **socialni učinek**;
- 76. ga pogledala (T2) → **socialni učinek**;
- 77. naredi marsikaj, da bo dobila, kar želi (T2) → **motiviranost**;
- 78. naredi stvari, ki jih drugače nebi (T2) → **motiviranost**;
- 79. super za držo (A4) → **telesni/fizični učinek**;

DRUGA PODROČJA

- 80. ne boji se več tako velikih živali (P3) → **odpravljanje strahu**;
- 81. pri njem stvari ne moreš meriti (O) → **težka merljivost napredka**;
- 82. nekaj bo potegnil s tega (O) → **želja starša po pozitivnih učinkih**;
- 83. konj mu pusti pečat (O) → **pozitivno doživljanje konja**;
- 84. včeraj bi bilo super zanj, ker je bil razpoložen (S1) → **vpliv pozitivnega razpoloženja**;
- 85. poročanje terapevtke, da je bil ves čas okoli konja (S1) → **informiranje s strani terapevtke**;
- 86. lepo jahal in nato hodil zraven (S1) → **sodelovanje**;
- 87. res odvisno (S1) → **različnost**;
- 88. vsaj ene živali se ne boji več (A4) → **odpravljanje strahu**;
- 89. čuti živali, da so živo bitje (A4) → **zavedanje življenja**;

90. jo sprošča (A4) → **duševni učinek;**

OSMIŠLJANJE, INTERPRETACIJA

91. odvisno, enkrat mu je všeč, drugič ne (S1) → **različne interpretacije;**

92. mu takrat tudi jaz nisem všeč (S1) → **negativno doživljanje starša;**

93. ne bo povedal (O) → **težava pri izražanju;**

94. ne zna povedat (S1) → **težava pri izražanju;**

95. ne zna povedat (O) → **težava pri izražanju;**

96. mogoče pove čez par dni, čez en teden, da se mu je nekaj zgodilo (O) → **izražanje z večdnevnim zamikom;**

97. ni grozno navdušena (P3) → **ni navdušenja;**

98. ena redkih stvari, s katero jo lahko motiviraš (P3) → **terapija kot motivator;**

99. pridemo malokrat na vrsto, vsake 3 tedne (P3) → **preredke terapije;**

100. bi bilo boljše večkrat (P3) → **želja po večji kvoti jahanja;**

101. vpisanih 20 prek Sožitja (P3) → **sodelovanje s socialno-varstveno organizacijo;**

102. živali in rastline veliko pomenijo, to je prvo v njenem življenju (T2) → **pomen narave;**

103. tudi mama in tata in »tamali« smo v ospredju (T2) → **pomen primarne družine;**

104. ima rajši, da ji kupim rožico ali pa bi žival imela, kot pa sladkarije (T2) → **prednost narave pred materialnimi dobrinami;**

105. vsak dan moramo iti božat ptičke (T2) → **potreba po stiku z živaljo;**

106. konja doživlja kot svojega prijatelja (T2) → **konj kot prijatelj;**

107. bolj kot človeka (T2) → **prednost živali pred ljudmi;**

108. ima boljši odnos z živalmi, kot z ljudmi (T2) → **prednost živali pred ljudmi;**

109. slikah gleda živali, ljudi stavi proč (T2) → **prednost živali pred ljudmi;**

110. risanke s človeškimi podobami noče gledat (T2) → **prednost živali pred ljudmi;**

111. povsod se osredotoči na živali in rastline (T2) → **osredotočenost na naravo;**

112. doma veliko živali, daje jim jesti, piti, jih boža, skrbi za njih, se z njimi pogovarja, jih prešteje (T2) → **skrb za živali;**

113. glavna terapija (T2) → **velik pomen terapije;**
114. se jo da najbolj motivirat (T2) → **terapija kot motivator;**
115. konj bistveno bolj všeč, če bi bil iz lego kock (O) → **pomen vizualnosti konja;**
116. ne mara dlake, sape in podobno (O) → **negativno doživljanje konjevih fizičnih lastnosti;**

OSNO KODIRANJE

PRVI STIKI

1. časovna opredelitev prvega stika:
 - pri 10 letih (P3);
 - star 7 let (S1);
 - pri starosti 6 let (A4);
2. informiranje:
 - zvedela v šoli (P3);
3. krajevna opredelitev prvega jahanja:
 - v šoli so prvič jahali (S1);
 - bili na seminarju za izobraževanje staršev, tam bil konj za otroke (A4);
4. zgoden stik z živaljo:
 - doma osliček in je od majhnega zraven (T2);
5. vznemirjenje ob konju:
 - ob pogledu na konje se je začela kar tresti in govorila »jahat, jahat« (T2);
6. zanimanje starša:
 - povpraševala okoli po jahanju (T2);
7. socialno-varstvena organizacija:
 - v Sožitju zvedela za hipoterapijo (T2);
8. časovna opredelitev prvega jahanja:
 - prvič jahala spomladi letos (T2);
9. strah pred živalmi:
 - boji se vseh živali (A4);

10. strah pred konjem:
 - se je konja bala (A4);
11. prisilna aktivnost vzrok za epileptični napad:
 - na silo so jo dali na konja in je dobila epileptični napad (A4);
12. strah starša:
 - jaz se en čas bala (A4);
13. zavodska oskrba:
 - začela hodit v Cirius v Vipavo (A4);
14. postopno uvajanje:
 - na terapijah so jo terapevtke postopoma navajale (A4);
 - naprej božanje, da ga je začutila (A4);
15. psihološki učinek:
 - sprva ni hotela na konja, nato ja (A4);
 - po prvem jahanju premagala strah in se ulegla na njega (A4);
16. vpliv terapevtov:
 - odvisno od terapevtov (A4);
17. hvaležnost starša:
 - hvaležna terapevtkam, da se ona konja ne boji (A4);
18. skrb za konja:
 - ga razsedla, mu umije kopita, ga počese (A4);
19. veselje starša:
 - sem vesela (A4);

DOŽIVLJANJE OB STIKU

20. doživljanje odvisno od počutja:
 - zelo odvisno od njegove dnevne izčrpanosti (S1);
21. potreba po miru:
 - nato rabi mir, se rabi umaknit (S1);
22. izražanje želja:
 - reče: »pusti me« (S1);

23. povezanost s konjem:

- kot bi se zlila v eno s konjem (T2);

24. psihološki učinek:

- jo zelo sprosti (T2);

25. povezanost z ostalimi živalmi:

- z vsemi živalmi (T2);
- veliko bližje živali kot ljudje (T2);
- z ljudmi ne more vzpostaviti takega stika, kot z živalmi (T2);

26. ljubkovanje živali:

- veliko živali doma, ona jih ima v rokah, jih boža, jih poljublja (T2);

27. skrb za živali:

- začela jim govoriti: »pazi, da ne boš padel« (T2);

28. psihološki učinek:

- je vsa srečna, kot da bi bila v drugem svetu (T2);
- v pričakovanju (A4);
- ne čuti nevarnosti (A4);

29. vpliv stika na dobro počutje:

- je srečna (A4);
- ne znam točno povedati, ampak je srečna (A4);

30. opazovanje otroka:

- tudi če ne pove, jaz vidim (A4);

31. duševni učinek:

- je sproščena (A4);

RAZLIKE V POČUTJU PRED IN PO JAHANJU

32. raznolikost:

- vse že bilo (S1);
- najprej ni hotel jahati in ko je bil na konju, je bilo super (S1);

33. odvisnost od dneva:

- odvisno od dneva (S1);

34. navdušenje pred jahanjem:

- pred jahanjem zelo navdušena (T2);
- zelo čaka (T2);
- pred terapijo zelo vesela (A4);

35. ni razlik:

- velike razlike mislim, da ni (T2);

36. želja po večji kvoti jahanja:

- potrebno dnevno jahanje (T2);

37. duševni učinek:

- se pomiri (T2);

38. opazovanje otroka:

- jo tako vidim (T2);

39. odvisnost od zunanjih vplivov:

- danes bilo dovolj, da ga je konj povohal po nogi (O);

40. odvisnost od konja:

- prej imeli drugega konja Maksija, ga je imel rajši, naslednje leto, ko je bil samo Piko, je enkrat rekel: »spet ta Piko!« (S1);

41. preverjanje s strani starša:

- potem sem ga vprašala, če mu je bil Maksi bolj všeč (S1);

42. težava pri izražanju:

- navadno niti ne zna povedat (S1);

43. negiranje:

- izrazi, kar mu ni všeč (S1);

44. izražanje motečih dejavnikov:

- kar ga moti, bo povedal (S1);

45. motiviranost:

- vse bi naredila, da gre na konja (A4);

46. duševni učinek:

- potem umirjena (A4);

S ČIM JE ČLOVEK PRIŠEL

47. kombinacija motenj:

- simptomi avtizma, težka motnja v duševnem razvoju in epilepsija (A4);

48. motnja avtističnega spektra:

- Aspergerjev sindrom (T2);
- je avtist (S1);

49. motnja v duševnem razvoju:

- ima Downov sindrom (P3);

IZBOLJŠANJE PROBLEMSKE SITUACIJE

50. težava v komunikaciji:

- pri njemu komunikacija najbolj šibka zadeva, da bi se lahko o tem prav pogovorili, kaj on občuti (O);

51. različnost:

- odvisno, enkrat slabo, drugič dobro (O);

52. nepredvidljivost:

- ne moreš predvidevat (S1);

53. prikrivanje:

- danes mu nismo nič povedali, da gremo na Brje (S1);

54. izražanje nezadovoljstva:

- ko smo zavijali sem, je rekel: »oh, že spet te Brje« (S1);

55. telesni/fizični učinek:

- boljše ravnotežje (P3);
- prej je bilo zelo treba pazit na stabilnost (P3);
- od kar je na konju teh težav ni (P3);
- super za držo (A4);

56. osebna izkušnja:

- na konju sedet ni kar tako (P3);

57. psihološki učinek:

- pride bolj odprta (T2)

58. socialni učinek:

- bolj pripravljena komunicirat (T2);
- stricu bila pripravljena dati roko, čeprav ga ni poznala (T2);
- ga pogledala (T2);

59. motiviranost:

- naredi marsikaj, da bo dobila, kar želi (T2);
- naredi stvari, ki jih drugače nebi (T2);

DRUGA PODROČJA

60. odpravljanje strahu:

- ne boji se več tako velikih živali (P3);
- vsaj ene živali se ne boji več (A4);

61. težka merljivost napredka:

- pri njem stvari ne moreš meriti (O);

62. želja starša po pozitivnih učinkih:

- nekaj bo potegnil s tega (O);

63. konj mu pusti pečat (O) → pozitivno doživljanje konja;

64. vpliv pozitivnega razpoloženja:

- včeraj bi bilo super zanj, ker je bil razpoložen (S1);

65. informiranje s strani terapevtke:

- poročanje terapevtke, da je bil ves čas okoli konja (S1);

66. sodelovanje:

- lepo jahal in nato hodil zraven (S1);

67. različnost:

- res odvisno (S1);

68. zavedanje življenja:

- čuti živali, da so živo bitje (A4);

69. duševni učinek:

- jo sprošča (A4);

OSMIŠLJANJE, INTERPRETACIJA

70. različne interpretacije:

- odvisno, enkrat mu je všeč, drugič ne (S1);

71. negativno doživljanje starša:

- mu takrat tudi jaz nisem všeč (S1);

72. težava pri izražanju:

- ne bo povedal (O);

- ne zna povedat (S1, O);
73. izražanje z večdnevni zamikom:
- mogoče pove čez par dni, čez en teden, da se mu je nekaj zgodilo (O);
74. ni navdušenja:
- ni grozno navdušena (P3);
75. terapija kot motivator:
- ena redkih stvari, s katero jo lahko motiviraš (P3);
76. preredke terapije:
- pridemo malokrat na vrsto, vsake 3 tedne (P3);
77. želja po večji kvoti jahanja:
- bi bilo boljše večkrat (P3);
78. sodelovanje s socialno-varstveno organizacijo:
- vpisanih 20 prek Sožitja (P3);
79. pomen narave:
- živali in rastline veliko pomenijo, to je prvo v njenem življenju (T2);
80. pomen primarne družine:
- tudi mama in tata in »tamali« smo v ospredju (T2);
81. prednost narave pred materialnimi dobrinami:
- ima rajši, da ji kupim rožico ali pa bi žival imela, kot pa sladkarije (T2);
82. potreba po stiku z živaljo:
- vsak dan moramo iti božat ptičke (T2);
83. konj kot prijatelj:
- konja doživlja kot svojega prijatelja (T2);
84. prednost živali pred ljudmi:
- bolj kot človeka (T2);
 - ima boljši odnos z živalmi, kot z ljudmi (T2);
 - slikah gleda živali, ljudi stavi proč (T2);
 - risanke s človeškimi podobami noče gledat (T2);
85. osredotočenost na naravo:
- povsod se osredotoči na živali in rastline (T2);

86. skrb za živali:

- doma veliko živali, daje jim jesti, piti, jih boža, skrbi za njih, se z njimi pogovarja, jih prešteje (T2);

87. velik pomen terapije:

- glavna terapija (T2);

88. terapija kot motivator:

- se jo da najbolj motivirat (T2);

89. pomen vizualnosti konja:

- konj bistveno bolj všeč, če bi bil iz lego kock (O);

90. negativno doživljanje konjevih fizičnih lastnosti:

- ne mara dlake, sape in podobno (O);

10.4. Pogovor s terapevtko

Barbara Lemut, terapevтка

Kako načrtujete izvedbo terapije (katere so ključne faze priprave)?

V našem centru izvajamo hipoterapijo. Za to sva usposobljene dve fizioterapevтки, s pridobljenih tečajem razvojno-nevrološke obravnave in kasnejšim tečajem, na katerem sva dobili naziv hipoterapevt. V naši hiši teče hipoterapija že več kot 15 let, jaz se ukvarjam s tem približno 10 let.

Pri nas načrtujemo tako; ker sva terapevтки samo dve, otrok je pa veliko, naredimo eno triado otrok, kateri bodo šli. Skupaj s sodelavko in zdravnikom fiziatrom nekako določimo, kateri otroci bi bili primerni za jahanje. Vsako leto imamo vključenih približno 20 otrok, ki tedensko obiskujejo kmetijo v Brjah, kjer imamo usposobljenega konja in vodiča za konja. Vsakič pripeljemo 5 ali 6 otrok in tam izvajamo hipoterapijo. Ključne faze priprave so naslednje: vsak otrok, ki je vključen v hipoterapijo, je pregledan s strani zdravnika fiziatra, ki ga pregleda, da nima nobenih motoričnih zadržkov, da se lahko ta terapija izvaja. To pomeni, da nima prevelike skolioze, da nima lociranih kolkov, da nima toliko omejene gibljivosti ali pa

kako drugo kontraindikacijo, s katero bi bila terapija kontraindicirana. V naši hiši je tako, da smo vezani na prevoz otrok na oddaljeno lokacijo (17 km), se pravi, s kolegico morava imeti tudi kombi, da otroke odpeljeva. V večini časa smo odvisni od vremena, ker nimamo pokrite maneže in lahko to izvajamo samo, kadar ni dežja.

Kdo vse sodeluje pri definiranju ciljev?

Fiziater in fizioterapevtka oziroma hipoterapevtka. On je prvi, ki sploh odobri, da otrok lahko gre, skupaj se dogovorimo, zakaj bi bilo to zanj smiselno. Nato s terapevtko točno vemo, kaj imamo za katerega otroka postavljeno, ali bomo delali več na motoriki, na inhibicijispastičnosti, aktivnosti trupa, gibanju medenice in podobno. Ker imamo veliko otrok po rehabilitaciji kolkov, po operaciji, ki je zelo zahteven poseg, bomo govorili o postoperativni rehabilitaciji, ki se izvaja na konju, namesto v kabinetu. Glede na to postavimo cilje za otroka. Ali pa bomo tudi samo rekli: naučil se bo samostojno jahat, naučil se bo samostojno voditi konja v koraku ali pa izvajamo osnovne hipoterapevtske elemente. Vsak starš je seznanjen, da bo njihov otrok vključen v to terapijo. Zaradi varnosti in zaradi tega, da vemo, da so starši osveščeni, jim damo za podpisati izjavo, da so seznanjeni s tem, da je konj pač žival, na katero greš gor in lahko padeš tudi dol, da pač to vedo. Do sedaj nismo imeli še nikogar, ki bi rekel, da otrok ne sme na to terapijo. Za podpisat damo, da si res natančno preberejo, da vejo. Kljub temu, da jim vse poveš, je dobro, da sami vejo, da se podpišejo. Mi otroke seveda kljub temu pazimo.

Naš prvi cilj, je dober sed. Ti moraš zelo dobro sedeti na konju, če hočeš sprejeti vse informacije, ki ti jih konj daje.

Na podlagi katerih kriterijev se odločite za terapevtsko jahanje, kdo jih določi?

Zdravnik fiziater pregleda otroka, da mnenje, to napiše v izvid. To je naša osnova. Vsak otrok je potem pripravljen, razdeljen je v skupino, te skupine se izmenično ponavljajo in otroci hodijo jahat. Če so otroci zahtevnejši, če so težko gibalno ovirani in je za njih položaj na konju zelo težak, takrat otroka pripravo v kabinetu, prej ko gremo, ga damo čez valj, da se mišice malo sprostijo, da je tam lažje delat.

Kakšne so morebitne posebnosti komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi (na primer ostalimi sodelujočimi v procesu pomoči)?

Če povem konkreten primer za govor; ko damo mi otroka na konja, ga postavimo v en dober sed, ne glede na to, ali sem jaz z otrokom na konju ali on sam sedi, je konj tisti, ki mu z ritmičnim korakom daje nek tonus v telo, da aktivira center. Ko aktivira center, se sprosti ramenski obroč in roke. Takrat se lahko aktivno poravna glavo, katera ne more več padati, zato ima večjo možnost, da govori. Ker tisti otroci, ki so zelo spastični, imajo velike probleme, da govorijo »na vdih«, ko pa mi govorimo, govorimo »na izdih«. Ta tonus se tako prerazporedi, da je to za otroke zelo dobro. In otroci zelo veliko govorijo. Sicer v njihovih okvirih sposobnosti, ampak govorijo. Da pa se nebi narobe razumeli, govorimo o otrocih, ki imajo razvit govor. Lahko je slabo razumljiv, ampak ni važno, je razvit. Mi mu omogočimo nek položaj, ki mu to dovoljuje. Pri otrocih, ki nimajo razvitega govora, se pa tudi na konju ne bo razvil. Sedaj sem povedala za uporabnika, ki je motorično zahteven, če pa uporabnik ni motorično zahteven, se pa zna toliko kontrolirat, da verbalno pokaže drugače, kot ponavadi, on se hoče umirit in občutit vse tisto, kar mu konj daje.

Ali ocenjujete uspešnost terapije? Če jo, kako?

Mi imamo teste in evalvacijo. Hipoterapijo vidimo kot zelo dobro, odvisno katere cilje si postavimo in to zabeležimo v končno poročilo otroka. Da bi si sproti pisala in beležila rezultate, je zelo težko, ker na primer pri enem spastiku niti v sanjah ne boš zmeril tonusa, je nemogoče, ker kamor koli ga premakneš, se tonus spremeni. Mi lahko to opišemo samo opisno, kar je na koncu v bistvu enako. S številom ponavljajočih se terapij, se pravi, če hodi redno, se dalj časa vzdrži neka uspešnost te terapije, realizacija tistih naših ciljev. Konec šolskega leta, ko pa pišemo zaključno poročilo o otroku, terapevtsko poročilo, dodamo te stvari zraven, da je bil udeležen, kaj tam počne, kaj zna.

Pri terapevtskem delu; vas zanimajo morebitna tveganja? Če da, to dodajte.

Na tveganja se vedno zelo pripravimo. Fiziater otroka dobro pregleda, pregledamo kolke, kolki se slikajo, hrbtenica in podobne stvari. Druga stvar je pa tudi tveganje pred neko poškodbo, padcem in podobnimi stvarmi, ki je tudi možna. Zaenkrat smo zelo dobro zverzirani, imamo zelo dobrega konja.

Kako ocenjujete učinke terapevtskega jahanja na psihosocialni ravni? Kaj so prednosti, kaj slabosti? Utemeljite svoj odgovor.

Učinki so na vseh področjih in se med sabo prepletajo. Se pravi, so na motoričnem, senzoričnem, čustvenem, socialnem, na vseh področjih zelo dobro vpliva. Odvisno je pa od otroka. Otroci so zelo veseli, kadar gredo, za njih je to cel dogodek. Zelo so veseli, da se soočijo s tako veliko živaljo, da ga lahko jahajo, so zelo ponosni. »Fajn« je tudi to, ker so skupina, poskrbijo eden za drugega, se malo popazijo, si napravijo sok, ki ga vzamemo zraven in take stvari, naredijo vrstni red, kdo bo šel prvi, kdo bo šel zadnji, s Kristino, ki ima tam konja, se določene stvari dogovorijo, tako da ja, zelo dobro vpliva, otroci res radi gredo. Slabosti sploh ne vem, če bi dodajala. V bistvu najslabše je, da nam vreme nagaja in se teh stvari ne da izvajati. Prednosti je pa cel kup.

Kaj menite o razvitosti terapevtskega jahanja v Sloveniji?

V Sloveniji je zelo razvito terapevtsko jahanje. Mogoče je za presoditi kdo vse to počne, meni se zdi super, da čim več ljudi to počne, ampak se mi zdi da strokovnost je pa res prva, ki mora biti. Da boš prav škodil, ne boš, bolj je to, da ne prinašaš staršev in otrok »okoli«. Da je ura res narejena tako, kot mora biti. Danes se vidi, da je po Sloveniji dobro razvito, tudi strokovno dobro razvito, imamo tudi društvo za aktivnosti s pomočjo konja Slovenija, kjer se dobivajo in izpostavljajo problematiko, tukaj je en kup ljudi, ki se s tem ukvarja, in tudi če nekdo ni prav vrhunsko usposobljen, je vsaj tam vključen, da ve in da se vsaj sili h neki strokovnosti. V društvu nas je okoli trideset članov. Tako da mislim, da kar mora biti ena stroka, ker ravno vsak pa tega ne more početi.

Kje in kako ste se vi usposobili za terapevta?

Jaz sem se usposabljala v Kamniku za hipoterapevta, prav tako moja kolegica. Za pridobitev naziva hipoterapevt z opravljenim RNO tečajem, se moraš najprej sam naučiti jahati, opraviti moraš osnovni tečaj jahanja, narediti izpit iz A dresure, to je en del tečaja. Drugi del je pa spet razdeljen na dva dela, en del obsega delo s konjem, priprava konja, lonžiranje konja in take stvari; drugi del pa teoretične stvari s področja hipoterapije na osnovi nekih diagnoz, ki jih predstavijo strokovnjaki s svojih področij. To je zelo dolga reč.

S katerimi strokovnjaki sodelujete?

Midve sodelujeva z vsemi kolegicami, ki se ukvarjajo s hipoterapijo, z enimi malo več, z enimi malo manj, ko se vidimo na teh sestankih društva ali pa imamo kakšne kongrese, delavnice, se kar veliko dobivamo s tega področja. Sodelujemo z zdravnikom fiziatrom, z ortopedijo, ki operira naše otroke, vsakič jo vprašamo za mnenje glede tega. Sama zelo veliko sodelujem tudi s konjeniških društvom Sveti Štefan Vipavska dolina, kjer so vključeni konjeniki, ki se zelo veliko ukvarjajo s konji, z različnimi vrstami jahanja, ki pa je tudi en del tega, če hočeš ti svojo strokovnost nadgrajevati. Hipoterapija se izvaja v koraku, traja 20 do 30 minut, ampak ko dobiš ti enega otroka, ki je motorično boljši, ko hočeš po tolikšen času naprej, moraš ti sam znat otroku nekaj ponuditi, zato pa moraš sam znat delati s konji. Zelo veliko sodelujemo tudi s sodelavkami logopedinjami, kjer imamo različen praktičen material, za otroke, ki imajo neverbalno komunikacijo, nam pripravijo simbole, s katerimi se z otroci sporazumevamo, da nam povejo, kaj otroci znajo, da lahko kaj iz tistega področja vključimo, terapevtke jih naučijo določenih iger, če so otroki malo boljši in te igre prenesemo tja. Enkrat letno pa gremo z učiteljicami tja in naredimo za vsako skupino športni dan na konju, ki pa ni nima veze samo z jahanjem, ampak z vsem tistim, kar tam vidijo; se pravi, v hlevu, boksih, nega, vse tiste stvari, ki spadajo na konja, čiščenje konja, in vse to, naredimo tak velik krog.

Menite, da je terapevtsko jahanje nekaj, s čimer bi se lahko ukvarjali tudi socialni delavci?

Meni se zdi super, da bi se čim več ljudi ukvarjalo s terapevtskim jahanjem. Vsak nekaj doda, jaz sem prepričana, da prav škoditi, če ni neka huda motorična deformacija, ne moreš. Konj je ena taka stvar, ki daje ene take občutke in tak dialog med uporabnikom in njim, da boš težko to dobil ali v kabinetu ali telovadnici. Vsekakor, ja, bi bilo zelo »fajn«, ker v bistvu vi imate tudi znanje z enega področja, ki smo si ga mi tudi veliko pridobili, ker toliko let delamo in je nemogoče, da nebi. Ampak ja, se mi zdi, da bi vi mogoče prav na tem vedenjskem in čustvenem področju.

DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

načrtovanje izvedbe terapije (*Kako načrtujete izvedbo terapije (katere so ključne faze priprave)?*)

/...izvajamo hipoterapijo./ (1) Za to sva usposobljene dve fizioterapevtki/ (2) V naši hiši teče hipoterapija že več kot 15 let.../ (3) ...jaz se ukvarjam s tem približno 10 let./ (4) ...ker sva terapevtke samo dve, otrok je pa veliko.../ (5) ...naredimo eno triado otrok.../ (6) Skupaj s sodelavko in zdravnikom fiziatrom nekako določimo, kateri otroci bi bili primerni za jahanje./ (7) Vsako leto imamo vključenih približno 20 otrok.../ (8) ...ki tedensko.../ (9) ...obiskujejo kmetijo v Brjah.../ (10) ...kjer imamo usposobljenega konja in vodiča za konja./ (11) Vsakič pripeljemo 5 ali 6 otrok.../ (12) Ključne faze priprave so naslednje: vsak otrok, ki je vključen v hipoterapijo, je pregledan s strani zdravnika fiziatra, [...] da nima nobenih motoričnih zadržkov, da se lahko ta terapija izvaja./ (13) ...da nima prevelike skolioze, da nima lociranih kolkov, da nima toliko omejene gibljivosti ali pa kako drugo kontraindikacijo.../ (14) ...smo vezani na prevoz otrok na oddaljeno lokacijo (17 km).../ (15) ...s kolegico morava imeti tudi kombi.../ (16). V večini časa smo odvisni od vremena, ker nimamo pokrite maneže.../ (17)

definiranje ciljev (*Kdo vse sodeluje pri definiranju ciljev?*)

/Fiziater in fizioterapevtka oziroma hipoterapevtka./ (18) On je prvi, ki sploh odobri, da otrok lahko gre.../ (19) ...skupaj se dogovorimo, zakaj bi bilo to zanj smiselno.../ (20) ...s terapevtko točno vemo, kaj imamo za katerega otroka postavljeno.../ (21) ...ali bomo delali več na motoriki, na inhibicijispastičnosti, aktivnosti trupa, gibanju medenice.../ (22) ...postoperativni rehabilitaciji, ki se izvaja na konju, namesto v kabinetu./ (23) ...postavimo cilje za otroka./ (24) Vsak starš je seznanjen, da bo njihov otrok vključen v to terapijo./ (25) Zaradi varnosti in zaradi tega, da vemo, da so starši osveščeni.../ (26) ...jim damo za podpisati izjavo.../ (27) Do sedaj nismo imeli še nikogar, ki bi rekel, da otrok ne sme na to terapijo./ (28) Mi otroke seveda kljub temu pazimo./ (29) Naš prvi cilj, je dober sed./ (30)

kriteriji za izvedbo terapevtskega jahanja (*Na podlagi katerih kriterijev se odločite za terapevtsko jahanje, kdo jih določi?*)

/Zdravnik fiziater pregleda otroka, da mnenje.../ (31) ...to napiše v izvid. To je naša osnova./ (32) Vsak otrok je [...], razdeljen v skupino, te skupine se izmenično ponavljajo.../ (33) Če so otroci zahtevnejši, če so težko gibalno ovirani in je za njih položaj na konju zelo težak, takrat otroka pripravo v kabinetu, prej ko gremo, ga damo čez valj, da se mišice malo sprostijo, da je tam lažje delat./ (34)

morebitne posebnosti komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi *(Kakšne so morebitne posebnosti komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi (na primer ostalimi sodelujočimi v procesu pomoči)?)*

/...konkreten primer za govor./ (35) ...je konj tisti, ki mu z ritmičnim korakom daje nek tonus v telo, da aktivira center./ (36) Ko aktivira center, se sprosti ramenski obroč in roke./ (37) Takrat se lahko aktivno poravna glavo, katera ne more več padati, zato ima večjo možnost, da govori./ (38) Ta tonus se tako prerazporedi, da je to za otroke zelo dobro./ (39) ...otroci zelo veliko govorijo./ (40) Sicer v njihovih okvirih sposobnosti.../ (41) ...govorimo o otrocih, ki imajo razvit govor./ (42) Mi mu omogočimo nek položaj, ki mu to dovoljuje./ (43) Pri otrocih, ki nimajo razvitega govora, se pa tudi na konju ne bo razvil./ (44) ...če pa uporabnik ni motorično zahteven, [...] verbalno pokaže drugače, kot ponavadi, on se hoče umirit in občutiti vse tisto, kar mu konj daje./ (45)

ocenjevanje uspešnosti terapije *(Ali ocenjujete uspešnost terapije? Če jo, kako?)*

/Mi imamo teste in evalvacijo./ (46) Hipoterapijo vidimo kot zelo dobro.../ (47) ...odvisno katere cilje si postavimo.../ (48) ...zabeležimo v končno poročilo otroka./ (49) Da bi si sproti pisala in beležila rezultate, je zelo težko.../ (50) ...opišemo samo opisno.../ (51) S številom ponavljajočih se terapij [...] se dalj časa vzdrži neka uspešnost te terapije, realizacija tistih naših ciljev./ (52) Konec šolskega leta, ko pa pišemo zaključno poročilo o otroku, terapevtsko poročilo, dodamo te stvari zraven, da je bil udeležen, kaj tam počne, kaj zna./ (53)

morebitna tveganja *(Pri terapevtskem delu; vas zanimajo morebitna tveganja? Če da, to dodajte.)*

/Na tveganja se vedno zelo pripravimo./ (54) Fiziater otroka dobro pregleda, pregledamo kolke, kolki se slikajo, hrbtenica.../ (55) Druga stvar je pa tudi tveganje pred neko poškodbo, padcem.../ (56) Zaenkrat smo zelo dobro zverzirani, imamo zelo dobrega konja./ (57)

učinki terapevtskega jahanja na psihosocialni ravni (*Kako ocenjujete učinke terapevtskega jahanja na psihosocialni ravni? Kaj so prednosti, kaj slabosti? Utemeljite svoj odgovor.*)

/Učinki so na vseh področjih in se med sabo prepletajo./ (58) ...so na motoričnem, senzoričnem, čustvenem, socialnem.../ (59) ...na vseh področjih zelo dobro vpliva./ (60) Odvisno [...] od otroka./ (61) Otroci so zelo veseli, kadar gredo.../ (62) ...za njih je to cel dogodek./ (63) Zelo so veseli, da se soočijo s tako veliko živaljo, da ga lahko jahajo, so zelo ponosni./ (64) »Fajn« je tudi to, ker so skupina, poskrbijo eden za drugega, se malo popazijo, si napravijo sok, [...] naredijo vrstni red [...], s Kristino, ki ima tam konja, se določene stvari dogovorijo.../ (65) ...otroci res radi gredo./ (66) ...najslabše je, da nam vreme nagaja in se teh stvari ne da izvajati./ (67) Prednosti je pa cel kup./ (68)

razvitost terapevtskega jahanja v Sloveniji (*Kaj menite o razvitosti terapevtskega jahanja v Sloveniji?*)

/V Sloveniji je zelo razvito terapevtsko jahanje./ (69) Mogoče je za presoditi kdo vse to počne.../ (70) ...super, da čim več ljudi to počne.../ (71) ...strokovnost je pa res prva, ki mora biti./ (72) Da boš prav škodil, ne boš, bolj je to, da ne prinašaš staršev in otrok »okoli«./ (73) ...je po Sloveniji [...] tudi strokovno dobro razvito.../ (74) imamo tudi društvo za aktivnosti s pomočjo konja [...] okoli trideset članov.../ (75) ...mora biti ena stroka, ker ravno vsak pa tega ne more početi./ (76)

izobraževanje (*Kje in kako ste se vi usposobili za terapevta?*)

/Jaz sem se usposabljal v Kamniku za hipoterapevta, prav tako moja kolegica./ (77) Za pridobitev naziva hipoterapevt z opravljenim RNO tečajem, se moraš najprej sam naučiti jahati, opraviti moraš osnovni tečaj jahanja, narediti izpit iz A dresure, to je en del tečaja./ (78) Drugi del je pa spet razdeljen na dva dela, en del obsega delo s konjem, priprava konja, lonžiranje konja in take stvari; drugi del pa teoretične stvari s področja hipoterapije na osnovi nekih diagnoz, ki jih predstavijo strokovnjaki s svojih področij./ (79)

sodelovanje z drugimi (strokovnjaki) (S katerimi strokovnjaki sodelujete?)

/Midve sodelujeva z vsemi kolegicami, ki se ukvarjajo s hipoterapijo.../ (80) Sodelujemo z zdravnikom fiziatrom/ (81) z ortopedijo.../ (82) Sama zelo veliko sodelujem tudi s konjeniških društvom Sveti Štefan Vipavska dolina, kjer so vključeni konjeniki.../ (83) ...ko hočeš po tolikšen času naprej, moraš ti sam znat otroku nekaj ponuditi, zato pa moraš sam znat delat s konji./ (84) Zelo veliko sodelujemo tudi s sodelavkami logopedinjami.../ (85) Enkrat letno pa gremo z učiteljicami tja in naredimo za vsako skupino športni dan na konju.../ (86)

vključevanje socialnega dela v proces terapevtskega jahanja (Menite, da je terapevtsko jahanje nekaj, s čimer bi se lahko ukvarjali tudi socialni delavci?)

/Meni se zdi super, da bi se čim več ljudi ukvarjalo s terapevtskim jahanjem./ (87) Vsak nekaj doda.../ (88) Vsekakor, ja, bi bilo zelo »fajn«, ker v bistvu vi imate tudi znanje z enega področja.../ (89) ...na tem vedenjskem in čustvenem področju./ (90)

ODPRTO KODIRANJE

NAČRTOVANJE IZVEDBE TERAPIJE

1. izvajanje hipoterapije → **fizioterapevtska metoda;**
2. dve fizioterapevтки → **delanje v paru;**
3. 15 let v Cirijs Vipava → **daljša doba izvajanja;**
4. 10 let izvaja Barbara → **daljša doba izvajanja;**
5. dve terapevтки in veliko otrok → **nesorazmernost med številom terapevtk in otrok;**
6. triada otrok → **način delovanja;**
7. določitev otrok s strani fizioterapevt in zdravnika fiziatra → **izbor otrok;**
8. letno 20 otrok → **število letno vključenih otrok;**
9. tedensko jahanje → **pogostost jahanja;**
10. kmetija v Brjah → **stalna lokacija jahanja;**
11. konj in vodič konja → **del terapevtskega tima;**
12. vsakič 5 ali 6 otrok → **število otrok na srečanje;**
13. pregled s strani zdravnika fiziatra → **izbor otrok;**

- 14. skolioza, omejena gibljivost → **motorični kontraindikatorji**;
- 15. vožnja otrok → **odvisnost od prevoza**;
- 16. lasten kombi → **odvisnost od prevoza**;
- 17. ni pokrite maneže → **odvisnost od vremena**;

DEFINIRANJE CILJEV

- 18. fiziater in fizioterapevtka oz. hipoterapevtka → **osebi, ki definirata cilje**;
- 19. fiziater odobri otrokovo dejavnost → **glavna beseda fiziatra**;
- 20. skupni dogovor o smiselnost → **skupno dogovarjanje**;
- 21. individualno določanje ciljev → **individualen pristop**;
- 22. motorika, inhibicijaspastičnosti, aktivnost trupa, gibanje medenice → **osredotočanje na fizične spremembe**;
- 23. izvajanje na konju in ne v kabinetu → **sodobni pristop**;
- 24. postavljanje ciljev za otroka → **individualen pristop**;
- 25. seznanitev staršev s terapijo → **vključevanje staršev**;
- 26. osveščenost staršev in varnost → **vključevanje staršev**;
- 27. podpis izjave staršev → **formalna seznanitev staršev**;
- 28. nihče od staršev še ni zavrnil terapije → **pozitiven odziv s strani staršev**;
- 29. skrb za otroke → **pozitiven odnos do otrok**;
- 30. prvi cilj je dober sed → **osredotočanje na fizične spremembe**;

KRITERIJI ZA IZVEDBO TERAPEVTSKEGA JAHANJA

- 31. pregled in mnenje zdravnika fiziatra → **glavni kriterij**;
- 32. osnova izvid → **glavni kriterij**;
- 33. delitev otrok v izmenjujoče skupine → **način delovanja**;
- 34. priprava težko gibalno oviranih v kabinetu → **način delovanja**;

MOREBITNE POSEBNOSTI KOMUNIKACIJE MED UPORABNIKOM IN KONJEM V PRIMERJAVI S KOMUNIKACIJO MED UPORABNIKOM IN DRUGIMI LJUDMI

- 35. govor → **način komunikacije**;
- 36. konjev ritmični korak daje tonus za aktivacijo centra → **vpliv konja na telo**;
- 37. po aktivaciji centra se sprosti ramenski obroč in roke → **vpliv konja na telo**;

- 38. aktivna poravnost glave daje možnost za govor → **aktivna poravnost omogoča govor;**
- 39. dober vpliv razporeditve tonusa na otroke → **pomen mišičnega tonusa;**
- 40. otroci veliko govorijo → **povečanje verbalne komunikacije;**
- 41. govor v okvirih sposobnosti → **omejena sposobnost verbalne komunikacije;**
- 42. govor pri otrocih z razvitim le-tem → **razvita sposobnost verbalne komunikacije;**
- 43. določen položaj dovoljuje govor → **spodbujanje sposobnosti verbalne komunikacije;**
- 44. nerazvit govor se na konju ne razvije → **omejena sposobnost verbalne komunikacije;**
- 45. drugačno izražanje želja → **drugačnost;**

OCENJEVANJE USPEŠNOSTI TERAPIJE

- 46. testi in evalvacija → **način ocenjevanja;**
- 47. hipoterapija zelo dobra → **dobra ocena;**
- 48. odvisnost od postavljenih ciljev → **definiranje ciljev;**
- 49. končno poročilo → **mesto objave ciljev;**
- 50. težko sprotno beleženje rezultatov → **problem pri ocenjevanju;**
- 51. opisno → **način ocenjevanja;**
- 52. ponavljajoče terapije vzdržijo uspešnost → **način pridobitve uspešnosti;**
- 53. zaključno poročilo s podatki o udeležnosti otroka, aktivnostih, znanjem → **mesto objave ciljev;**

MOREBITNA TVEGANJA

- 54. pripravljenost na tveganja → **predvidevanje morebitnih tveganj;**
- 55. fiziater dobro pregleda otroka → **predvidevanje morebitnih tveganj;**
- 56. tveganje pred poškodbo, padcem → **tveganje pred fizičnimi poškodbami;**
- 57. zelo dobra zveržiranost in dober konj → **prepoznavanje lastnih kompetenc;**

UČINKI TERAPEVTSKEGA JAHANJA NA PSIHOSOCIALNI RAVNI

- 58. prepletanje učinkov → **celostnost učinkov;**
- 59. motorično, senzorično, čustveno, socialno → **področja vpliva;**

- 60. zelo dober vpliv → **prepoznavanje dobrega vpliva;**
- 61. učinek odvisen od otroka → **odvisnost učinkov od otroka;**
- 62. veselje otrok → **čustveni učinki;**
- 63. za otroke cel dogodek → **posebno doživetje za otroke;**
- 64. soočanje z živaljo otrokom v ponos → **povečevanje samozavesti;**
- 65. otroci kot delujoča skupina → **vključevanje v skupinsko dogajanje;**
- 66. otroci radi jahajo → **pozitiven odnos;**
- 67. slabost vremena → **vpliv zunanjih dejavnikov;**
- 68. veliko prednosti → **prepoznavanje prednosti;**

RAZVITOST TERAPEVTSKEGA JAHANJA V SLOVENIJI

- 69. zelo razvito → **visoka stopnja razvitosti;**
- 70. potrebna presoja izvajalcev → **potreba po nadzoru nad izvajalci;**
- 71. čim več ljudi naj to počne → **spodbujanje;**
- 72. pomembna strokovnost → **kompetenca;**
- 73. težko škoditi → **neškodovanje;**
- 74. v Sloveniji strokovnost dobro razvita → **visoka stopnja razvitosti;**
- 75. društvo za aktivnosti s pomočjo konja, 30 članov → **povezovanje;**
- 76. vsak tega ne more početi → **potrebna kompetentnost;**

IZOBRAŽEVANJE

- 77. usposabljanje v Kamniku → **Cirius Kamnik;**
- 78. učenje jahanja, opravljen osnovni tečaj jahanja, izpit iz A dresure → **prvi del usposabljanja;**
- 79. delo s konjem, priprava konja, lonžiranje konja; teorija s področja hipoterapije → **drugi del usposabljanja;**

SODELOVANJE Z DRUGIMI (STROKOVNJAKI)

- 80. z vsemi kolegicami, ki se ukvarjajo s hipoterapijo → **interdisciplinarno sodelovanje;**
- 81. zdravnik fiziater → **medicina;**
- 82. ortopedinja → **medicina;**
- 83. konjeniško društvo → **ljubitelji laiki;**

- 84. bogatejša ponudba otrokom → **obsežnejši namen sodelovanja;**
- 85. logopedinje → **pedagogika;**
- 86. učiteljice → **pedagogika;**

VKLJUČEVANJE SOCIALNEGA DELA V PROCES TERAPEVTSKEGA JAHANJA

- 87. čim več ljudi se ukvarjalo s terapevtskim jahanjem → **odprtost za vse;**
- 88. vsak nekaj doda → **raznolikost;**
- 89. socialnodelavsko znanje → **stroka socialnega dela;**
- 90. vedenjsko in čustveno področje → **specifična področja;**

OSNO KODIRANJE

NAČRTOVANJE IZVEDBE TERAPIJE

1. fizioterapevtska metoda:
 - izvajanje hipoterapije;
2. delanje v paru
 - dve fizioterapevtki;
3. daljša doba izvajanja:
 - 15 let v Cirus Vipava;
 - 10 let izvaja Barbara;
4. nesorazmernost med številom terapevtk in otrok:
 - dve terapevtki in veliko otrok;
5. način delovanja:
 - triada otrok;
6. izbor otrok:
 - določitev otrok s strani fizioterapevt in zdravnika fiziatra;
7. število letno vključenih otrok:
 - letno 20 otrok;
8. pogostost jahanja:
 - tedensko jahanje;

9. stalna lokacija jahanja:
 - kmetija v Brjah;
10. del terapevtskega tima:
 - konj in vodič konja;
11. število otrok na srečanje:
 - vsakič 5 ali 6 otrok;
12. izbor otrok:
 - pregled s strani zdravnika fiziatra;
13. motorični kontraindikatorji:
 - skolioza, omejena gibljivost;
14. odvisnost od prevoza:
 - lasten kombi;
 - vožnja otrok;
15. odvisnost od vremena:
 - ni pokrite maneže;

DEFINIRANJE CILJEV

16. osebi, ki definirata cilje:
 - fizioter in fizioterapevtka oz. hipoterapevtka;
17. glavna beseda fiziatra:
 - fizioter odobri otrokovo dejavnost;
18. skupno dogovarjanje:
 - skupni dogovor o smiselnost;
19. individualen pristop:
 - individualno določanje ciljev;
 - postavljanje ciljev za otroka;
20. osredotočanje na fizične spremembe:
 - motorika, inhibicijaspastičnosti, aktivnost trupa, gibanje medenice;
 - prvi cilj je dober sed;
21. sodobni pristop:
 - izvajanje na konju in ne v kabinetu;

22. vključevanje staršev:

- seznanitev staršev s terapijo;
- osveščenost staršev in varnost;

23. formalna seznanitev staršev:

- podpis izjave staršev;

24. pozitiven odziv s strani staršev:

- nihče od staršev še ni zavrnil terapije;

25. pozitiven odnos do otrok:

- skrb za otroke;

KRITERIJI ZA IZVEDBO TERAPEVTSKEGA JAHANJA

26. glavni kriterij:

- pregled in mnenje zdravnika fiziatra;
- osnova izvid;

27. način delovanja:

- delitev otrok v izmenjujoče skupine;
- priprava težko gibalno oviranih v kabinetu;

MOREBITNE POSEBNOSTI KOMUNIKACIJE MED UPORABNIKOM IN KONJEM V PRIMERJAVI S KOMUNIKACIJO MED UPORABNIKOM IN DRUGIMI LJUDMI

28. način komunikacije:

- govor;

29. vpliv konja na telo:

- konjev ritmični korak daje tonus za aktivacijo centra;
- po aktivaciji centra se sprosti ramenski obroč in roke;

30. omogočanje komunikacije:

- aktivna poravnost glave daje možnost za govor;

31. pomen mišičnega tonusa:

- dober vpliv razporeditve tonusa na otroke;

32. povečanje verbalne komunikacije:

- otroci veliko govorijo;

33. omejena sposobnost verbalne komunikacije:

- govor v okvirih sposobnosti;
- nerazvit govor se na konju ne razvije;

34. razvita sposobnost verbalne komunikacije:

- govor pri otrocih z razvitim le-tem;

35. spodbujanje sposobnosti verbalne komunikacije:

- določen položaj dovoljuje govor;

36. drugačnost:

- drugačno izražanje želja;

OCENJEVANJE USPEŠNOSTI TERAPIJE

37. način ocenjevanja:

- testi in evalvacija;
- opisno;

38. dobra ocena:

- hipoterapija zelo dobra;

39. definiranje ciljev:

- odvisnost od postavljenih ciljev;

40. mesto objave ciljev:

- končno poročilo;
- zaključno poročilo s podatki o udeležnosti otroka, aktivnostih, znanjem;

41. problem pri ocenjevanju:

- težko sproti beleženje rezultatov;

42. način pridobitve uspešnosti:

- ponavljajoče terapije vzdržijo uspešnost;

MOREBITNA TVEGANJA

43. predvidevanje morebitnih tveganj:

- pripravljenost na tveganja;
- fiziater dobro pregleda otroka;

44. tveganje pred fizičnimi poškodbami:

- tveganje pred poškodbo, padcem;

45. prepoznavanje lastnih kompetenc:

- zelo dobra zveržiranost in dober konj;

UČINKI TERAPEVTSKEGA JAHANJA NA PSIHOSOCIALNI RAVNI

46. celostnost učinkov:

- prepletanje učinkov;

47. področja vpliva:

- motorično, senzorično, čustveno, socialno;

48. prepoznavanje dobrega vpliva:

- zelo dober vpliv;

49. odvisnost učinkov od otroka:

- učinek odvisen od otroka;

50. čustveni učinki:

- veselje otrok;

51. posebno doživetje za otroke:

- za otroke cel dogodek;

52. povečevanje samozavesti:

- soočanje z živaljo otrokom v ponos;

53. vključevanje v skupinsko dogajanje:

- otroci kot delujoča skupina;

54. pozitiven odnos:

- otroci radi jahajo;

55. vpliv zunanjih dejavnikov:

- slabost vremena;

56. prepoznavanje prednosti:

- veliko prednosti;

RAZVITOST TERAPEVTSKEGA JAHANJA V SLOVENIJI

57. visoka stopnja razvitosti:

- zelo razvito;
- v Sloveniji strokovnost dobro razvita;

58. potreba po nadzoru nad izvajalci:

- potrebna presoja izvajalcev;

59. spodbujanje:

- čim več ljudi naj to počne;

60. kompetenca:

- pomembna strokovnost;

61. neškodovanje:

- težko škoditi;

62. povezovanje:

- društvo za aktivnosti s pomočjo konja, 30 članov;

63. potrebna kompetentnost:

- vsak tega ne more početi;

IZOBRAŽEVANJE

64. Cirius Kamnik:

- usposabljanje v Kamniku;

65. prvi del usposabljanja:

- učenje jahanja, opravljen osnovni tečaj jahanja, izpit iz A dresure;

66. drugi del usposabljanja:

- delo s konjem, priprava konja, lonžiranje konja; teorija s področja hipoterapije;

SODELOVANJE Z DRUGIMI (STROKOVNJAKI)

67. interdisciplinarno sodelovanje:

- z vsemi kolegicami, ki se ukvarjajo s hipoterapijo;

68. medicina:

- zdravnik fiziater;
- ortopedinja;

69. pedagogika:

- logopedinje;
- učiteljice;

70. ljubitelji laiki:

- konjeniško društvo;

71. obsežnejši namen:

- bogatejša ponudba otrokom;

VKLJUČEVANJE SOCIALNEGA DELA V PROCES TERAPEVTSKEGA JAHANJA

72. odprtost za vse:

- čim več ljudi se ukvarjalo s terapevtskim jahanjem;

73. raznolikost:

- vsak nekaj doda;

74. stroka socialnega dela:

- socialnodelovno znanje;

75. specifična področja:

- vedenjsko in čustveno področje;

10.5. Fotografije s terapij s pomočjo konja

Slika 1: Element terapije (vir: Ana Nekić)

Slika 2: Čiščenje konja po terapiji (vir: Ana Nekić)

Slika 3: Uporabnik sam (ob spremstvu vodičke) vodi konja (vir: Ana Nekić)

Slika 4: Element terapije (vir: Ana Nekić)

Slika 5: Element terapije (vir: Ana Nekić)

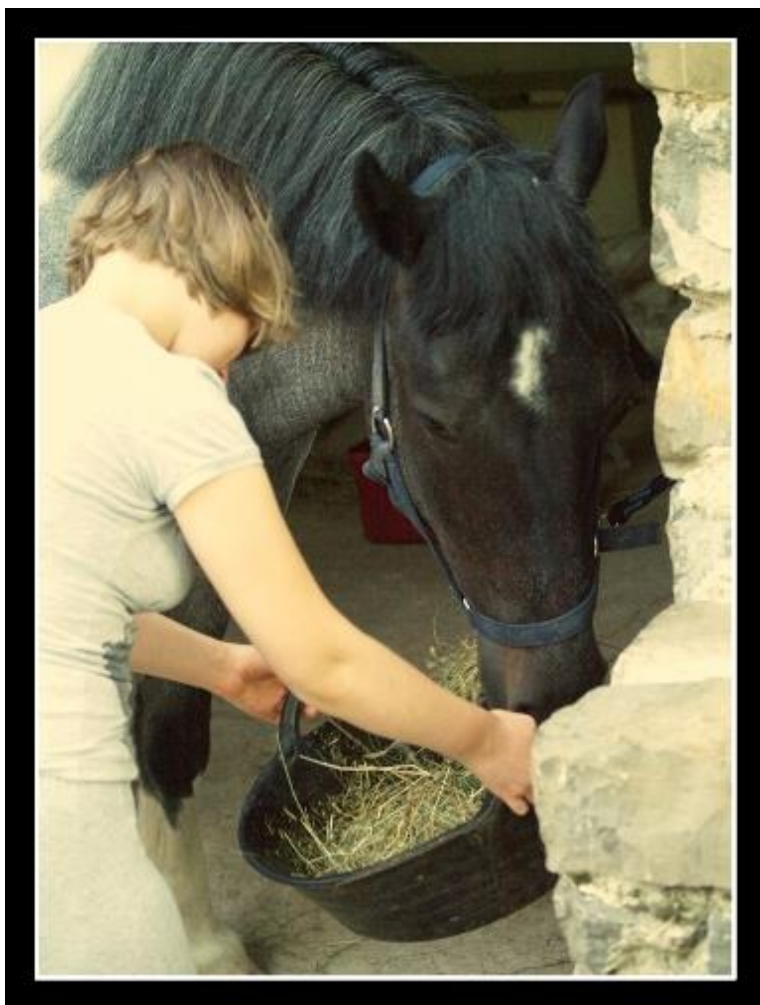
Slika 6: Element terapije (vir: Ana Nekić)

Slika 7: Igranje igre »spomin« s pomočjo konja (vir: Ana Nekić)

Slika 8: Element terapije (vir: Ana Nekić)

Slika 9: Hranjenje konja po terapiji (vir: Ana Nekić)

Slika 10: Prikaz premagovanja strahu – deklica najprej na vrvi od daleč vodi konja ob pomoči vodičke, v naslednjem koraku je na konju s terapevtko, nazadnje pa ji uspe samostojno jahati (vir: Ana Nekić)

10.6. Povzetek

Vez med človekom in živaljo obstaja od kar je človek prvič udomačil žival. Že v preteklosti je pri ljudeh vzbujala veliko zanimanje, saj je bila drugačna od vezi med ljudmi. Vendar pa strokovnjaki opozarjajo, da živali ne smejo nadomestiti človeških odnosov.

Ločimo aktivnost s pomočjo živali (ASŽ) in terapijo s pomočjo živali (TSŽ), med katerima je glavna razlika v tem, da pri prvi ni določenih specifičnih ciljev, druga pa je osredotočena na točno določen cilj. Žival ima v procesu dela veliko vlog, zelo pomembna je vloga oblikovalca pozitivne naravnosti medsebojnih odnosov. ASŽ in TSŽ izvajajo v različnih ustanovah, na primer v domovih za ostarele, bolnišnicah, šolah in zaporih.

Terapija s pomočjo konja (TPK) je podzvrst TSŽ. Glede na področje dela jo delimo na: hipoterapijo, ergoterapijo, specialno pedagoško jahanje ali voltiziranje, parakonjenišvo ali športno rekreativno jahanje ter psihoterapevtsko jahanje, vendar pa je med njimi težko potegniti jasno ločnico, saj se področja med seboj prepletajo.

Začetki TPK segajo v 18. stoletje, ko sta Theodor Quellmalz in August Tissot poročala ter opisovala nov način gibanja, ki pozitivno vpliva na zdravje ljudi. V 19. stoletju je Chassigne ugotovil, da jahanje koristi bolnikom z različnimi nevrološkimi motnjami. Za nadaljnji razvoj sta poskrbeli Liz Hartel ter Eilset Bodther, ki je prva organizirala terapevtsko jahanje za otroke s prizadetostjo gibanja. V slovenskem prostoru se je terapija s pomočjo konja najbolj razvila po zaslugi zavoda Cirius v Kamniku, ki je postal tudi prvi slovenski edukacijski center za hipoterapevte pod vodstvom inštruktorice Monike Zadnikar.

Terapevtsko jahanje prinaša številne učinke, ki jih v grobem lahko razdelimo v tri kategorije: psihološke, socialne in fizične.

Če pogledamo na konja iz psihosocialnega vidika, vidimo, da je podoben ljudem, saj je socialna žival. Ima sposobnost zrcaljenja govorice človekovega telesa.

TPK vključuje tudi določene elemente: jahača (uporabnika); vedenje o tem, kdaj je priporočljivo uporabljati TPK in kdaj ne ter terapevtskega konja in terapevtski tim.

Če TPK povežemo s socialnim delom, se mi zdi kot prvo pomembno poudariti, da mora delovanje socialnega delavca segati še na mnoga druga področja, ne le na področje sociale. Socialni delavec ima ključno vlogo pri tem, da ljudem omogoča dostop do različnih oblik pomoči in storitev, ki jih ti potrebujejo. TPK lahko povežemo s konceptom izvirnega

delovnega projekta pomoči in krovnega koncepta delovnega odnosa. V tujini lahko opazimo veliko primerov dobre prakse, kjer TPK kombinirajo s socialnim delom.

V raziskavi sem analizirala, kaj se dogaja v interakciji med človekom in konjem pri terapiji s konjem, kakšno je to srečanje, kaj uporabniki doživljajo, občutijo ob stiku s konjem, kako se počutijo pred jahanjem in po njem, kako se je izboljšala njihova problemska situacija in ali obstajajo morebitna izboljšanja na drugih področjih. Zanimalo me je tudi njihovo osmišljanje ter zaznavanje konja. Poleg uporabnikov sem o istih temah spraševala tudi njihove starše, zanimal pa me je tudi pogled terapevtke, ki izvaja omenjeno terapijo.

Ugotovila sem, da imata interakcija s konjem ter sama terapija s pomočjo konja na uporabnike močne učinke. Doživljanje ob stiku s konjem je zanje pozitivno; uporabniki govorijo o dobrem počutju, uživanju in sreči. Pred jahanjem so navdušeni, terapijo vsakič nestrpno pričakujejo. Učinki po jahanju so prisotni na psihosocialni ter fizični ravni. Konja uporabniki osmišljajo kot svojega prijatelja. Starši opažajo podobno kot otroci. Dodajajo pa, da opažajo tudi, da njihovi otroci lažje vzpostavljajo stike z živalmi kot z ljudmi.

Hipoterapevtka iz Ciriusa Vipava poroča o tehničnem delu terapije; kako in kdo jo načrtuje, kako poteka definiranje ciljev, kakšne kriterije uporablja za izvedbo terapije, o morebitnih posebnostih komunikacije med uporabnikom in konjem v primerjavi s komunikacijo med uporabnikom in drugimi ljudmi, pove tudi o ocenjevanju uspešnosti TPK ter tveganjih, definira učinke TPK na psihosocialni ravni ter opredeli razvitost TPK v Sloveniji, skupaj z načinom izobraževanja ter povezovanja z drugimi strokovnjaki.

Vsi rezultati se povezujejo z dosedanjimi teorijami in raziskavami.

Na podlagi analize rezultatov lahko sklepamo, da bi lahko TPK povezali s sodobnimi socialnodelovnimi koncepti. Koncept delovnega odnosa soustvarjanja skupaj z izvirnim delovnim projektom pomoči bi lahko v TPK prinesel obliko učinkovitega soustvarjanja želenih izidov vseh udeleženih pri reševanju problemov.